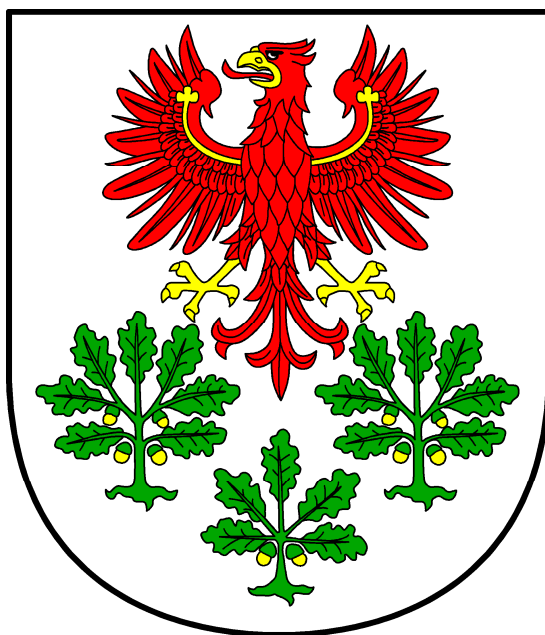


**STRATEGIA ROZWOJU TURYSTYKI
POWIATU CHOSZCZEŃSKIEGO
na lata 2012-2015
z perspektywą na lata 2016-2020**



Choszczno 2012 rok

Niniejsza Strategia powstała na podstawie analizy walorów powiatu choszczeńskiego mających znaczenie dla turystyki oraz na podstawie i z uwzględnieniem Strategii Rozwoju Lokalnych Grup Działania: LGD Partnerstwo Drawy, LGD Lider Pojezierza, Lokalnej Organizacji Turystycznej Wokół Jezior, Stowarzyszenie LGR Partnerstwo Jezior, działających na terenie powiatu choszczeńskiego, oraz dokumentów programowych poszczególnych gmin wchodzących w skład powiatu choszczeńskiego.

W niniejszym opracowaniu uwzględniono również wszystkie opracowania: analityczne, programowe, planistyczne, projektowe, sprawozdawcze i promocyjne dotyczące powiatu.

W opracowaniu korzystano z dokumentów zewnętrznych dotyczących Województwa Zachodniopomorskiego oraz całego kraju.

Strategia Rozwoju Turystyki jest ogólnym dokumentem planistycznym, który opisuje jedynie pewne kierunki i cele. Stanowi uzupełnienie Strategii Rozwoju Powiatu Choszczeńskiego na lata 2007-2015. Zastosowana metodologia pokrywa się z metodami, które stanowiły trzon wcześniejszego dokumentu. Ta zbieżność pozwoli na precyzyjne uszczegółowienie i rozwinięcie priorytetów nakreślonych w obu dokumentach, dotyczących branży turystycznej.

Oba dokumenty, mają charakter otwarty i elastyczny, co pozwala na dokonywanie w przyszłości ewentualnych zmian i poprawek. Zmieniająca się rzeczywistość będzie mogła znaleźć odzwierciedlenie w zapisach strategicznych. Projekty i koncepcje, które nie mogły znaleźć się w tym momencie w Strategii Rozwoju Turystyki, będzie można wpisać później bez uszczerbku dla spójności dokumentu.

Założenia „Strategii Rozwoju Turystyki w Powiecie Choszczeńskim” wpisują się w przyjętą „Strategię Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2015”, oraz „Strategię Rozwoju Turystyki w Województwie Zachodniopomorskim do 2015 roku”

„STRATEGIĘ ROZWOJU TURYSTYKI POWIATU CHOSZCZEŃSKIEGO NA LATA 2012- 2015 z perspektywą na lata 2016-2020 ” opracował Wydział Inwestycji Przedsiębiorczości i Rozwoju Powiatu przy współpracy z Wydziałem Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa Starostwa Powiatowego w Choszczynie.

I. Wprowadzenie do strategii rozwoju turystyki

Strategia rozwoju turystyki dla powiatu choszczeńskiego jest dokumentem sektorowym, mającym wpływać na rozwój turystyki na terenie powiatu, jako jednej z najbardziej interdyscyplinarnych dziedzin gospodarki. Jest to dokument spójny ze „Strategią Rozwoju Powiatu Choszczeńskiego”, oraz dokumentami strategicznymi na poziomie samorządu lokalnego.

Podstawę prawną do sporządzenia niniejszego dokumentu stanowi:

- ustawa z dnia 05 czerwca 1998 roku „o samorządzie powiatowym” (t.j. Dz.U. 2001/142/1592 ze zm.) artykuł 4 ust.1 pkt 8, oraz art. 4 ust.1 pkt 21

W dokumencie dokonano analizy stanu obecnego w zakresie turystyki oraz w dziedzinach bezpośrednio lub pośrednio związanych z turystyką. Określono mocne i słabe strony oraz zidentyfikowano szanse i zagrożenia w zakresie turystyki. Wyznaczono misję, wizję i cele strategiczne. Turystyka to szansa powiatu na pobudzenie życia gospodarczego, kulturalnego i społecznego. Zajmuje znaczącą pozycję jako jedną z możliwości aktywizacji zawodowej ludzi, oraz szansa rozwoju dla małych miejscowości o znaczeniu kulturalnym i krajoznawczym.

Branża turystyczna zapewnia zatrudnienie nie tylko w tych dziedzinach, które pozostają w bezpośrednim związku z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, ale także około turystyczny handel i usługi. Wokół centrów turystycznych powstają nowe miejsca pracy, rozbudowuje się infrastruktura.

Atrakcyjność turystyczna powiatu może być oceniana przez pryzmat wielu czynników odgrywających kluczową rolę w rozwoju turystyki. Do czynników tych należą między innymi:

- walory turystyczne (naturalne i antropogeniczne),
- stan środowiska naturalnego,
- dostępność komunikacyjna.

Mając na uwadze najnowsze trendy w turystyce, które wskazują na zainteresowanie ze strony turystów produktami turystycznymi, w celu zrealizowania misji, wizji oraz celów strategicznych w zakresie turystyki wskazane zostały propozycje produktów turystycznych. Stanowią one pewien stopień uszczegółowienia strategii.

Wskazane w strategii produkty turystyczne zostały zaproponowane w oparciu o posiadane zasoby, oraz produkty, które można będzie stworzyć w oparciu o ten kapitał.

Poszczególne produkty turystyczne, wskazane i opisane w niniejszym opracowaniu są nie tylko wynikiem analizy możliwości powiatu choszczeńskiego w zakresie rozwoju turystyki ale także odpowiadają na oczekiwania dzisiejszego turysty, który coraz częściej poza spełnieniem potrzeb typowo rekreacyjnych oczekuje oferty, która zapewni naturalną potrzebę aktywności w atrakcyjnej przestrzeni przyrodniczej.

Dlatego też przyjęto definicję produktu turystycznego, która pozwoliła stworzyć propozycje w pełni odpowiadającą współczesnemu turyście. Założono, że pod pojęciem produktu turystycznego rozumie się dostępny na rynku pakiet materialnych i niematerialnych składników umożliwiających realizację celu wyjazdu turystycznego.

Mając na uwadze najważniejsze atrakcje turystyczne powiatu choszczeńskiego, wytypowano tzw. grupy produktowe, w ramach których zaproponowano określone produkty turystyczne.

Ewaluacja w przypadku strategii odnosi się jedynie do zapisów strategicznych (misji, wizji, celów strategicznych). W przypadku strategii rozwoju turystyki dla powiatu choszczeńskiego z ujęciem produktów turystycznych dodatkowym elementem, który można poddawać ewaluacji są propozycje poszczególnych produktów turystycznych.

1. Zarys metodyczny strategii rozwoju turystyki

Strategia składa się z:

1. *Diagnozy stanu faktycznego* wybranych obszarów problemowych w aspekcie rozwoju turystyki, określenie strategicznych sfer rozwoju turystyki ze szczególnym uwzględnieniem środowiskowych zasobów naturalnych.
2. *Dokonanie analizy SWOT* – przedstawienie mocnych i słabych stron powiatu (analiza wewnętrzna) dotyczących sytuacji teraźniejszej oraz szans i zagrożeń.
3. *Określenie wizji przyszłości* – stanowi tło ideowe całej strategii. Punktem wyjścia do opracowania wizji jest określenie zagrożeń i szans mające za zadanie ukierunkowanie celów.
4. *Określenie celów strategicznych* – wraz z *obszarami priorytetowymi*
5. *Programy operacyjne* – wykonanie zakładanych celów i priorytetów- wskazują na to co i w jakim czasie chcemy zrealizować. Ze względu na fakt, iż w roku 2013 kończy się okres programowy środków unijnych, niniejsza strategia uwzględnia obecnie dostępne programy pomocowe co determinuje budowę strategii jako dokumentu otwartego, który może być w przyszłości aktualizowany.
6. *Monitoring i wdrażanie* jego celem jest reagowanie na zmiany na uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne otoczenia powiatu.

II . Położenie i charakterystyka powiatu choszczeńskiego

➤ **Położenie geograficzne**

Powiat choszczeński tworzy 6 gmin:

- miejsko - wiejskie: Drawno, Choszczno, Pełczyce, Recz;
- wiejskie: Bierzwnik, Krzęcin.

Położony jest w południowo-wschodniej części województwa zachodniopomorskiego. Rozciąga się od 15°12' do 15°59' długości geograficznej wschodniej i od 52°56' do 53°20' szerokości geograficznej północnej. Rozciągłość równoleżnikowa wynosi 53 km, a południkowa 45 km.

Powiat graniczy od południowego-zachodu z powiatem myśliborskim, od północnego-zachodu z powiatem stargardzkim, od północnego-wschodu z powiatem drawskim, od wschodu z powiatem wałeckim, od południa z województwem lubuskim – powiat strzelecko-drezdenecki.

Jest to obszar znajdujący się w strefie regionalnej polityki przestrzennej kraju o dominancie związanej z ochroną środowiska. Położenie geograficzne decyduje o klimacie, który pozostaje pod wpływem klimatu oceanicznego, przez co powiat charakteryzuje się łagodniejszym klimatem od pozostałych obszarów kraju położonych na wschód od Choszczna.

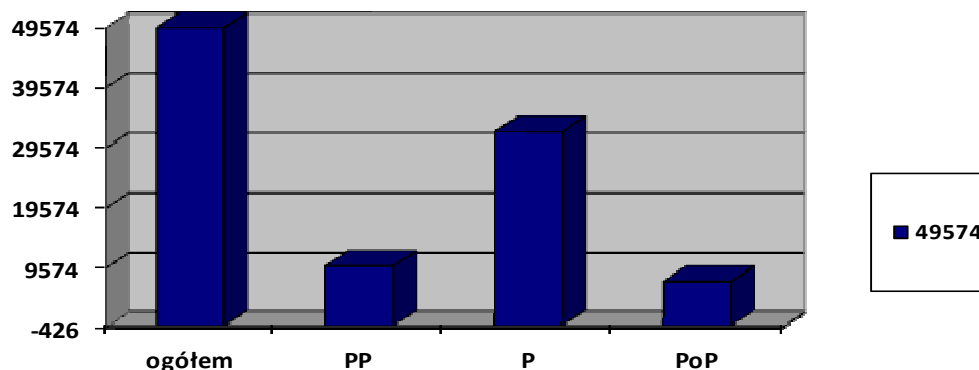


Położenie powiatu choszczeńskiego

➤ **Demografia**

Na dzień 31 grudzień 2010 roku powiat choszczeński zamieszkiwało 49574 osoby. Największą grupę stanowią osoby w wieku produkcyjnym- 32296 osób, najniższą – 7339 osób w wieku

poprodukcyjnym. Ludność zamieszkująca teren powiatu w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym, poprodukcyjnym przedstawia poniższa tabela.



PP- ludność w wieku przedprodukcyjnym

P- ludność w wieku produkcyjnym

PoP- ludność w wieku poprodukcyjnym

Gęstość zaludnienia na 1 km² wynosi 37 osób. Na 100 mężczyzn przypada 102 kobiet.

➤ Struktura zatrudnienia

Rynek pracy obejmuje całokształt zagadnień związanych z kształtowaniem podaży pracy i popytu na pracę. Rynek pracy cechują duże przepływy osób między bezrobociem, zatrudnieniem i biernością zawodową. Zadania państwa w zakresie promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej są realizowane przez instytucje rynku pracy. Największy udział w działaniach podejmowanych w zakresie promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej, mają publiczne służby zatrudnienia, które tworzą organy zatrudnienia wraz z powiatowymi i wojewódzkimi urzędami pracy, urzędem obsługującym ministra właściwego do spraw pracy oraz urzędami wojewódzkimi, realizującymi zadania określone ustawą. Na terenie powiatu funkcjonuje Powiatowy Urząd Pracy – jednostka organizacyjna Powiatu Choszczeńskiego.

W powiecie choszczeńskim stopa bezrobocia w grudniu 2011 roku wynosiła 26,5% przy stopie bezrobocia województwa na poziomie 17,5% na co złożyło się 4072 bezrobotnych ogółem w tym 2295 kobiet.

Bezrobotni według gmin we stanu na koniec miesiąca (IV kw.2011 roku)- dane WUP w Szczecinie :

Miasto/gmina	Ogółem	Zamieszkali na wsi	Wskaźnik bezrobocia
--------------	--------	--------------------	---------------------

	Razem	kobiety	razem	kobiety	
Gm. Bierzwik	425	249	425	249	14,2 %
Gm. Krzęcin	349	182	349	182	14,2 %
MG Choszczno	1518	867	597	336	10,5 %
MG Drawno	447	258	287	159	12,8 %
MG Pełczyce	733	391	510	280	14,1 %
MG Recz	600	348	336	194	16,3 %
Powiat Choszczeński	4072	2295	2504	1400	12,6 %

Bezrobotni wg wykształcenia w powiecie choszczeńskim wg stanu na koniec miesiąca (IV kw. 2011r.) dane WUP w Szczecinie

Ogółem	Wyższe	Policealne i średnie zawodowe	Średnie ogólnokształcące	Zasadnicze zawodowe	Gimnazjalne i powyżej
4072	250	634	496	1244	1448

Według „Analizy skuteczności i efektywności szkoleń zawodowych realizowanych przez Powiatowy Urząd Pracy w Choszcznie w 2011 roku”, przygotowanej przez PUP w Choszcznie, wynika, iż w 2011 roku realizowano szkolenia w ramach projektu „Lepsza przyszłość” wdrażany w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013, Priorytet VI, Rynek pracy otwarty dla wszystkich, Działanie 6.1. poprawa dostępu do zatrudnienia oraz podnoszenie poziomu aktywności zawodowej osób bezrobotnych, współfinansowany w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego i budżetu państwa, przeszkolono 15 bezrobotnych.

Kierunki szkoleń:

- drwal – operator pilarek - 1 osoba,
- operator koparko-ładowarki kl. III - 3 osoby,
- operator koparki jednoznaczyniowej - 1 osoba,
- operator ładowarki jednoznaczyniowej - 1 osoba,
- pracownik ochrony fizycznej drugiego stopnia - 1 osoba,
- prawo jazdy kat C - 1 osoba,
- prawo jazdy kat CE - 1 osoba,
- kreatywne strzyżenia damskie - 1 osoba,
- obsługa i eksploatacja kotłów wodnych i parowych
- opalanych paliwem stałym, ciekłym i gazowym - 1 osoba,

- spawanie rur i blach spoinami pachwinowymi metodą TIG 141- 1 osoba,
- spawanie acetylenowo-tlenowe blach metodą 311 - 2 osoby
- intensywny kurs j. niemieckiego dla opiekunów osób starszych 1 osoba.

➤ **Użytkowanie powierzchni**

Powierzchnia powiatu choszczeńskiego wynosi 132 771 ha (dane z Wydziału Geodezji na dzień 01.01.2011 rok). Największy obszar w powiecie zajmują użytki rolne 67 494 ha, co stanowi 51,83 % jego powierzchni. Lasy i grunty zadrzewione znajdują się na drugim miejscu – 52 341 ha, co stanowi 39,42 % powierzchni ogólnej. Te dwie formy użytkowania gruntów zajmują 90,25 %. Wśród użytków rolnych przeważa polowe użytkowanie gruntów: **grunty orne** – 56 438 ha i **sady** – 184 ha stanowią 83,9 % powierzchni użytków rolnych, **trwałe użytki zielone** - zajmują obszar 9 317 ha (13,8 % w strukturze użytków rolnych) z tego **łąki trwałe** - 6 470 ha i **pastwiska trwałe** - 2 847 ha.

Pozostałe 1 555 ha użytków rolnych zajmują **grunty rolne zabudowane** – 1240 ha, **grunty pod rowami** – 315 ha. Wody powierzchniowe (poza rowami) zajmują obszar 3 692 ha (2,8 %), w tym **wody płynące** 3 371 ha i **wody stojące** 321 ha. Stosunkowo dużą powierzchnię zajmują tereny zabudowane i zurbanizowane – 3945 ha (2,97 % powierzchni ogólnej), a w tym tereny komunikacyjne 2 931 ha (74 % terenów zabudowanych i zurbanizowanych). **Nieużytki i tereny różne** obejmują powierzchnię 5 155 ha (4,1 % powierzchni powiatu).

(dane :Wydział Geodezji- Starostwo Powiatowe, stan na dzień 01.01.2011r.)

➤ **Powierzchniowa budowa geologiczna**

Teren powiatu pokrywają utwory czwartorzędowe, wśród których przeważają osady plejstoceny, przede wszystkim piaski i gliny związane ze zlodowaceniem bałtyckim (około 80 % powierzchni). Na pozostałym obszarze występują utwory holoceny. Wśród utworów plejstoceny największą powierzchnię zajmują piaski pochodzenia zwałowego, sandrowego i rzeczno-łódzkiego. Piaski pochodzenia łódzkiego występują głównie w północnej części, w sąsiedztwie glin zwałowych. Piaski sandrowe tworzą rozległe równiny, natomiast piaski rzeczne występują w dolinach rzek. Pozostałe utwory plejstoceny takie jak: gliny zwałowe, pyły i ropy wodnego pochodzenia, występują lokalnie. Osady holoceny to przede wszystkim mady i utwory torfowe. Uzupełniającym materiałem są występujące lokalnie piaski wydmy, utwory murszowe i murszaste, utwory mułowo-torfowe, występują w dolinach rzecznych i obniżeniach

➤ **Kopaliny**¹

Powiat choszczeński według obecnego stanu rozpoznania należy do ubogich w strategiczne surowce mineralne. Natomiast jest zasobny w surowce mineralne, posiadające znaczenie zarówno dla budownictwa ogólnego jak i drogowego oraz rolnictwa. Ponadto część z udokumentowanych złóż z różnych powodów nie nadaje się obecnie do eksploatacji. Orientacyjne zestawienie zasobów geologicznych surowców mineralnych w powiecie choszczeńskim przedstawia się jak niżej.

- **kreda jeziorna** 1,8048 tys. ton- złoża udokumentowane i wskazane do eksploatacji (Kraśnik-Recz), 1876 tys ton Suliszewo- złoża zaniechane)

- **piaski kwarcowe** 9,729 tys. ton - złoża udokumentowane i wskazane do eksploatacji (Kiełpino-Suliszewo)

- **torf** - 1 021,4 tys. m²- złoża udokumentowane i wskazane do eksploatacji (Kraśnik- Recz)

- **kruszywo naturalne** (złoże zawiera piaski i żwiry lub piasek ze żwirem) 2833 tys. Ton, Chrapowo-557 tys ton (zaniechane), Niemieńsko-40 tys. ton (rozpoznane szczegółowo), Pełczyce I- 515 tys. ton (rozpoznane szczegółowo), Pławno- 800 tys. ton (zaniechane), Pławno I- 650 tys. ton (rozpoznane szczegółowo), Recz- 271 tys. ton (zaniechane)

➤ **Kultura i edukacja**

Na terenie powiatu choszczeńskiego działa 6 ośrodków kultury i kilkanaście świetlic wiejskich stanowiące najczęściej centra kultury i animujące życie kulturalne mieszkańców powiatu.

System kształcenia realizowany jest w 8 przedszkolach, 24 szkołach podstawowych i gimnazjach , oraz w Zespole Szkół nr 1 im. Bolesława Krzywoustego w Choszczynie (licea, technika zawodowe,), Zespole Szkół im. Noblistów Polskich nr 2 w Choszczynie (licea, technika zawodowe, szkoła zawodowa). Ponadto na terenie powiatu funkcjonują dwa ośrodki szkolno-wychowawcze w Suliszewie i w Niemieńsku.

Uzupełnieniem działalności powyższych instytucji jest 126² organizacji pozarządowych zarejestrowanych w ewidencji starostwa.

➤ **Infrastruktura sportowa**

Teren powiatu charakteryzuje się bogatym zapleczem sportowym. Na szczególną uwagę zasługuje ulokowane na terenie gminy Choszczno pole golfowe **Modry Las**³ (o pow. 130 ha), które pretenduje do jednych z najpiękniejszych w Europie pól golfowych. Zostało zaprojektowane przez firmę

¹ Bilans zasobów kopalni i wód podziemnych w Polsce, według stanu na dzień 31.12.2010 roku.

² Dane własne Starostwa Powiatowego w Choszczynie

³ Inf. ze strony Urzędu Miejskiego w Choszczynie, www.choszczno.pl

Gary'ego Playera z Florydy. Gary Player, dziewięciokrotnie wygrywał największe światowe turnieje, obecnie wykorzystuje swoje mistrzowskie umiejętności do projektowania pól golfowych, oferujących zawsze światowy standard. Według Gary'ego Playera Modry Las jest jednym z najbardziej urzekających naturalnych miejsc na pole golfowe, jakie widział.

Jedynym basenem krytym na terenie powiatu choszczeńskiego jest Pływalnia „Wodny Raj” w Choszcznie działająca przy Centrum Rekreacji i Sportu . W skład kompleksu wchodzi oprócz pływalni:

- ośrodek wodny
- stadion
- korty tenisowe
- Aleja Gwiazd Kolarstwa Polskiego

Ponadto na terenie Choszczna znajdują się:

- hala sportowa przy Zespole Szkół Zawodowych nr 2
- hala sportowa przy Gimnazjum Publicznym w Choszcznie
- kompleksy boisk sportowych Orlik 2012 przy Gimnazjum Publicznym w Choszcznie , przy Szkole Podstawowej nr 1, Szkole Podstawowej nr 3 , Zespole Szkół nr 1 w Choszcznie
- Plaża Miejska
- boiska sportowe w poszczególnych miejscowościach gminy Choszczno

W Drawnie infrastrukturę sportową stanowią:

- kompleks boisk sportowych Orlik 2012 w Drawnie (boisko wielofunkcyjne do piłki ręcznej, koszykowej, siatkówki i tenisa ziemnego)
- Kompleks boisk sportowych Orlik 2012 w Niemieńsku przy Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym
- pełnowymiarowe boisko do piłki nożnej, kort tenisowy, oraz kąpielisko miejskie na terenie Ośrodka Sportu i Rekreacji w Drawnie

W Pełczycach :

- kompleks boisk sportowych przy zespole szkół w Pełczycach Orlik 2012, oraz Orliki w Jarosławsku, Przekolnie, Chrapowie i boiska wielofunkcyjne w Bedargowie i Boguszynach.

W Gminie Recz :

- Stadion Miejski Remor i hala sportowa, boisko Orlik 2012

Gmina Krzęcin zasobna jest w Zespoły Rekreacyjno-Sportowy w Kaszewie , Objezierzu, Krzęcinie i Orlik 2012.

W Bierzwniku: hala sportowa, boiska sportowe

III. WALORY NATURALNE

1. Zasoby wodne

1.1. Wody podziemne

Występowanie poziomów wodonośnych jest ściśle związane z budową geologiczną, która warunkuje istnienie skał, umożliwiających gromadzenie i przemieszczanie się wody. Na terenie powiatu choszczeńskiego główne warstwy wodonośne gromadzone są w utworach piętra trzeciorzędowego, w którym wyróżnić można trzy warstwy wodonośne: dolną, środkową i górną. Tworzą je piaski od gruboziarnistych do pylastych i mułków, przedzielonych warstwą iłów i pokładów węgla.

Na terenie powiatu choszczeńskiego znajdują się fragmenty trzech Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP):

GZWP Nr 135 – Zbiornik Barlinek

GZWP Nr 136 – Zbiornik międzymorenowy Dobiegniew

GZWP Nr 125 – Zbiornik międzymorenowy Wałcz – Piła

1.2. Wody powierzchniowe

Na terenie powiatu grunty pod wodami według danych geodezyjnych zajmują obszar 4007 ha, z tego grunty pod rowami – 315 ha (7,86 %), wody płynące – 3371 ha (84,1 %) i wody stojące – 321 ha (8,01 %). Do wód płynących zaliczono wszystkie przepływowe zbiorniki wodne, zarówno jeziora jak i oczka wodne oraz wszystkie rzeki i ciekі bez szczegółowych rowów melioracyjnych.

1.3 Rzeki

Przez obszar powiatu choszczeńskiego przepływają trzy główne rzeki: Drawa, Ina oraz Płonia, która jest rzeką graniczną, rozdzielającą powiat choszczeński od powiatu myśliborskiego na obszarze gminy Pełczyce.

Drawa – prawobrzeżny dopływ Noteci: całkowita długość rzeki – 186 km, powierzchnia zlewni 3 296 km kw. Na terenie powiatu Drawa przepływa przez gminę Drawno. Powierzchni zlewni w gminie wynosi 26 km kw. Lewobrzeżnym dopływem jest rzeka Korytnica, która przepływa 34-kilometrowym odcinkiem przez obszar gminy Drawno.

Ina – stanowi największy prawobrzeżny dopływ Odry w jej dolnym biegu. Długość rzeki 126 km; powierzchnia zlewni 2 151 km kw. Jej dopływami są rzeki:

Stobnica – dopływ Iny na terenie gminy Choszczno (15,6 km), rzeka ta przepływa przez gminę Recz (9 km)

Mała Ina – lewobrzeżny dopływ Iny. Na opracowywanym terenie powiatu choszczeńskiego przepływa przez gminy: Pełczyce (10 km), Krzęcin (9,7 km) i Choszczno (16,5 km).

Płonia – rzeka rozdzielająca powiat choszczeński i myśliborski, o długości 72,6 km, powierzchnia dorzecza 1171,2 km²

Poza wyżej wymienionymi głównymi rzekami powiatu choszczeńskiego na jego terenie mają swe koryta liczne mniejsze cieki wodne i kanały, do których zaliczyć można:

- **Gmina Bierzwnik** – rzeka Koczynka, strumień Strumienno, strumień Płoszkowo, rzeka Ogardna, kanały: Niesobia, Breń, Słowin, Jaglisko
- **Gmina Choszczno** – rzeka Wardynka oraz kanały: Kołki, Sławęcin, Nadarzyn, Radaczewo, strumienie: Suliszewo, Zwierzyń
- **Gmina Drawno** – rzeka Słopica, rzeka Bagnica I i II, strumień Strumienno, rzeka Wardynka
- **Gmina Krzęcin** – rzeka Koczynka, rzeka Ogardna, kanał: Objezierze, strumień Granowo, Sobieradz
- **Gmina Pełczyce** – kanały: Lubiana, Nadarzyn, strumień: Sobieradz, struga: Lubiana
- **Gmina Recz** – kanał: Słutowo, Sicko, Żeliszewo, Recz i rz. Bagnica I

1.4. Jeziora

Na obszarze powiatu choszczeńskiego znajduje się 111 jezior o powierzchni lustra wody powyżej 1 ha (inf. Strategia Rozwoju Powiatu Choszczeńskiego na lata 2007-2015). Są to jeziora pochodzenia polodowcowego (rynnowe, morenowe oraz sandrowe) wchodzące w skład Pojezierza Choszczeńskiego, do którego przynależą jeziora Pojezierza Myśliborskiego i częściowo Pojezierza Drawskiego.

2. Gleby

Wśród gleb występujących na obszarze powiatu wyróżnić można 6 działów: gleby fitogeniczne, gleby autogeniczne, gleby semihydrogeniczne, gleby hydrogeniczne, gleby napływowe oraz gleby antropogeniczne. Pod względem jakości bonitacyjnej na terenie powiatu nie występują gleby I klasy bonitacyjnej. Gleby II klasy występują w znikomych ilościach. Najwięcej jest gleb średniej klasy tj.: IV-IV b.

3. Lasy powiatu choszczeńskiego

Powierzchnia terenów leśnych na obszarze powiatu choszczeńskiego wynosi 52 341 ha, co daje wysoki poziom lesistości – 39,42%. Lasy zajmują w większości nieatrakcyjne dla użytkowania rolniczego siedliska, o ubogich, piaszczystych glebach i zróżnicowanej formie. Panującym gatunkiem jest sosna, a wśród pozostałych gatunków najczęściej jest buka i dębu. Lasy powiatu choszczeńskiego obejmują swoją powierzchnią grunty ośmiu nadleśnictw, z których siedem wchodzi w skład Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Szczecinie: Nadleśnictwo Barlinek, Nadleśnictwo Bierzwnik, Nadleśnictwo Choszczno, Nadleśnictwo Dobrzany, Nadleśnictwo Drawno, Nadleśnictwo Głusko, Nadleśnictwo Strzelce Krajeńskie, a jedno wchodzi w skład Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Pile: Nadleśnictwo Kalisz Pomorski.

4. Formy ochrony przyrody

Na podstawie przepisów o ochronie przyrody za tereny objęte formami ochrony przyrody uznaje się parki narodowe, rezerваты, parki krajobrazowe wraz z ich otulinami, obszary chronionego krajobrazu, obszary NATURA 2000, pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo – krajobrazowe, oraz ochronę gatunkową roślin, zwierząt i grzybów.

Na terenie powiatu choszczeńskiego obszary wyróżniające się szczególnymi walorami przyrodniczymi zostały objęte niżej wymienionymi formami ochrony.

4.1. Parki Narodowe

Drawieński Park Narodowy. Park utworzony został decyzją Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10.04.1990 roku w sprawie utworzenia Drawieńskiego Parku Narodowego (Dz.U. Nr 26, poz.151). Aktualnie powierzchnia Drawieńskiego Parku Narodowego w granicach wynosi 11 441,34 ha, a w zarządzie 11 107,58 ha. Powierzchnia otuliny 40 896 ha. Teren parku oparty jest o rozwidlenie rzeki Drawy i Płocicznej wraz z otaczającymi je borami sosnowymi. Koryta obu rzek tworzą meandrujące zakola. Na terenie parku ochronie podlegają wszystkie składniki przyrody żywej i nieożywionej. Szczególnie cenne są drzewostany dębowe i bukowe liczące blisko 300 lat, a także zachowane w dolinach rzek lasy łęgowe i olsy. Charakterystycznymi elementami przyrody parku są także torfowiska. Flora parku liczy ok. 924 gatunki roślin naczyniowych (chronione:55), w tym gatunki wodne. Występuje także 151 gatunków ptaków chronionych. Równie bogata jest fauna

bezkręgowców, w tym rzadkich wpisanych na czerwone listy gatunków ginących i zagrożonych wyginięciem.

Na terenie powiatu znajduje się fragment parku, obejmujący swoim zasięgiem 2 gminy : Drawno o powierzchni 1 903,42 ha i Bierzwnik-74,43 ha . Jest to część parku obejmująca odcinek doliny rzeki Drawy od jeziora Dubie w Drawnie do lasów między szosami Zatom – Radęcin i Bogdanka – Głusko

4.2. Parki krajobrazowe

Barlinecko- Gorzowski Park Krajobrazowy Park utworzony został Rozporządzeniem Wojewody Gorzowskiego z dnia 23 października 1991 roku. Stanowi spory (40%) i zarazem najokazalszy fragment dużego kompleksu leśnego o charakterze puszczańskim - Puszczy Barlineckiej (zwanej też Gorzowską). Bogactwo przyrody ożywionej oraz urokliwość krajobrazów stanowiły merytoryczne podstawy do utworzenia w jego wnętrzu parku krajobrazowego. Na obszarze powiatu choszczeńskiego znajduje się niewielki fragment parku w gminie Pełczyce o powierzchni 573,85 ha i otulina o powierzchni 3512 ha. Jego walory krajobrazowe i przyrodnicze to przede wszystkim lasy, jeziora i zachowane w naturalnym stanie meandrujące ciekі w postaci rzek i licznych strumieni. Tereny parku rozciągają się na równinie sandrowej, usypanej przez wody odpływające z topniejącego lodowca. Powierzchnia sandru nie jest płaska, poprzecinana jest ciągami rynnowymi i zagłębieniami. Jeziora, z natury stanowiące integralną część kompleksów leśnych, mają powiązania z rzekami, tworząc malownicze ciągi jezior przepływowych. Łączy je Santoczna, Przyłężek, Pełcz i inne ciekі. Rzeki te, swoją naturalnością i czystością wód nadają swoistego, urokliwego piękna obszarowi Barlinecko - Gorzowskiego Parku Krajobrazowego. Zwarte i urozmaicone pod względem siedliskowym oraz składu gatunkowego kompleksy leśne, pocięte enklawami jezior, ciekami małych rzek, strumieni i potoków przepięknych i malowniczych w swej naturalności to czynniki podkreślające walory przyrodnicze i urok Barlinecko Gorzowskiego Parku Krajobrazowego. Jego świat roślinny jest bardzo bogaty i obejmuje łącznie 639 gatunków paprotników i roślin kwiatowych oraz 138 gatunków porostów, w tym 41 gatunków uznanych za ginące na terenie kraju. Na bogatym w różnorodne siedliska obszarze występuje bardzo bogata fauna zwierząt kręgowych i bezkręgowych. Na terenie parku i otuliny opisano występowanie 16 gatunków pijawek, 65 gatunków mięczaków i wiele gatunków owadów, skorupiaków, pajęczaków i innych. Z kręgowców najlepiej rozpoznano ptaki, ryby i ssaki łowne. Spośród 142 gatunków występujących ptaków, 105 gnieździ się na terenie parku, pozostałe obserwowano w różnym czasie. Z gatunków rzadkich, objętych ochroną gatunkową występują: bielik, rybołów, orlik krzykliwy, kania rdzawa i czarna, puchacz, bocian czarny, żuraw, gągoł, zimorodek, dzięcioły i inne.

4.3. Rezerваты przyrody

1. **Źródłisko Skrzypowe** – rezerwat florystyczny, o powierzchni 1,05 ha, utworzony 21 lipca 1977 r. (Rozporządzenie Wojewody 34/2008 Wojewody Zachodniopomorskiego z dnia 12 sierpnia 2008 r. w sprawie rezerwatu przyrody Źródłisko Skrzypowe; Dziennik Urzędowy Województwa Zachodniopomorskiego Nr 73 poz. 1595; Szczecin dnia 5 sierpnia 2008 r. Zarządzenie Nr 1/2009 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie z dnia 9.01.2009; Dziennik Urzędowy Województwa Zachodniopomorskiego Nr 5, Szczecin, dnia 3.02.2009, poz. 187), w województwie zachodniopomorskim, w powiecie choszczeńskim, w gminie Bierzwnik. Obszar doliny rzeki Kaczynki porośniętej lasem z bogactwem okresowo zalewanych zbiorowisk leśnych. Celem ochrony jest zachowanie stanowiska skrzypu olbrzymiego (*Equisetum maximum*). Dla rezerwatu ustanowiono plan ochrony.

2. **Wyspa na Jeziorze Bierzwnik** – rezerwat florystyczny, o powierzchni 1,13 ha, utworzony 21 lipca 1977 r. (Rozporządzenie Nr 123/2006 Wojewody Zachodniopomorskiego z dnia 14 listopada 2006; Dziennik Urzędowy Województwa Zachodniopomorskiego nr 114, Szczecin, dnia 30 listopada 2006, poz. 2169), w województwie zachodniopomorskim, w powiecie choszczeńskim, w gminie Bierzwnik. Celem ochrony jest zachowanie starodrzewia w leśnym ekosystemie na jeziornej wyspie wraz z siedliskiem kłoci wiechowatej (*Cladium mariscus*) i licznymi gatunkami roślin chronionych i zwierząt, w szczególności gniazdującymi ptakami drapieżnymi. Na terenie obszaru znajduje się gniazdo bociana czarnego, rybołowa, kani. Dla rezerwatu ustanowiony został plan ochrony.

3. **Łasko** -faunistyczny rezerwat, o powierzchni 16,95 ha, utworzony 30 czerwca 1964 r. (Rozporządzenie Nr 7/2008 Wojewody Zachodniopomorskiego z dnia 4.02.2008 : Dziennik Urzędowy Województwa Zachodniopomorskiego nr 20, Szczecin, dnia 15.02.2008, poz. 365), w województwie zachodniopomorskim, w powiecie choszczeńskim, w gminie Bierzwnik. Rezerwat położony w Puszczy Drawskiej, na półwyspie jeziora Przytoczno. Rezerwat stworzony dla zachowania populacji czapli siwej, jednak z biegiem lat populacja malała i nie stwierdza się obecnie jej gniazdowania. Celem ochrony obecnie jest zachowanie walorów biocenotycznych i krajobrazowych półwyspu z cennymi fitocenozy, w tym kwaśną buczyną niżową oraz siedliskami awifauny. Dla rezerwatu ustanowiono plan ochrony.

4. **Grądowe Zbocze** – rezerwat florystyczny, o powierzchni 33,2842 ha, utworzony 14 czerwca 1996 r. (Rozporządzenie Nr 76/2007 Wojewody Zachodniopomorskiego z dnia 31 października 2007;

Dziennik Urzędowy Województwa Zachodniopomorskiego Nr 113, poz. 1932), w województwie zachodniopomorskim, w powiecie choszczeńskim, w gminie Recz. Rezerwat przyrody stanowi las mieszany oraz teren starego cmentarza. Celem ochrony jest zachowanie ekosystemu żyznego lasu liściastego grądu dębowo-grabowego i łęgu jesionowego wraz z obszarem źródliskowym źródeł wapiennych i stanowiskami rzadkich gatunków roślin zielnych. Rezerwat jest szczególnie efektowny w okresie wiosny, w czasie masowego kwitnienia wiosennych geofitów. Zakwitają wówczas rzadkie w regionie i kraju rośliny runa, niektóre występują tu wyjątkowo licznie np. czosnek niedźwiedzi, obrazki plamiste, trzy gatunki kokoryczy: pusta, wątła i pełna, kopytnik pospolity, fiołek przedziwny, fiołek biały. Dla rezerwatu ustanowiono plan ochrony.

5. Torfowisko Konotop – rezerwat torfowiskowy w gminie Drawno i Bierzwnik, o powierzchni 65,85 ha, powołany na mocy Rozporządzenia Nr 45/2007 Wojewody Zachodniopomorskiego z dnia 03 sierpnia 2007 roku, oraz Rozporządzenia Nr 35/2008 Wojewody Zachodniopomorskiego z dnia 12 sierpnia 2008 roku. Celem ochronnym rezerwatu jest zachowanie torfowiska pojeziernego wypełniającego rynną wypływającego się jeziora Konotop wraz z licznymi chronionymi i rzadkimi gatunkami roślin m.in. bażyny czarnej oraz zwierząt, w tym żurawia i brodziec samotnego.

4.4. Obszary Natura 2000 na terenie powiatu choszczeńskiego⁴

Specjalny obszar ochrony siedlisk Natura 2000 „Dolina Iny koło Recza” PLH 320004

Dolina rzeki Iny od mostu kolejowego w Reczu do drogi Suchań - Piasecznik wraz z dolinami dwóch większych dopływów: Reczanki i Wardynki -Stobnicy oraz mniejszych strumieni. Doliny rozcinają wysoczyzny morenowe, płaskie i faliste, przeważnie wykorzystywane rolniczo. Na zboczach, dobrze wykształcone są też formy erozyjne i akumulacyjne formy wodnolodowcowe: rynny subglacjalne, zagłębienia po wytopieniu brył martwego lodu i obszary zastoiskowe. Są to obecnie tereny występowania mokradeł, cieków i wydobywania się na powierzchnię wód podziemnych. We wklęsłych formach erozyjnych zlokalizowane są pokłady torfów i innych utworów holocenów (trawertyny i mady rzeczne). Złoże torfu wypełniające dolinę Iny należy do najrozleglejszych na Pomorzu Zachodnim, zaś w dolinie Reczanki i Wardynki zlokalizowane są najgłębsze i najaktywniejsze hydrologicznie torfowiska źródłiskowe, których wody wydobywają się pod znacznym ciśnieniem hydrostatycznym. Wysokie i strome zbocza porozcinane są licznymi wąwozami i dolinkami

⁴ Inf./ http://www.wzp.pl/srodowisko/formy_ochrony_przyrody/obszary_natura_2000.htm):

erozyjnymi. Na jej zboczach i w wąwozach dominują grądy środkowoeuropejskie w odmianie źródliskowej, łągi i lasy mieszane. W wąwozach, w strefie podzboczowej i w dnie doliny występują wypływy wód podziemnych, bogatych w węglan wapnia. Dno doliny pokryte rozległymi torfowiskiem o złożonej genezie: na bazie wypełnionego gytiami wapiennymi zbiornika pojeziernego rozwinęło się kompleksowe torfowisko soligeniczne, aktywnie zasilane wodami podziemnymi. Po częściowym odwodnieniu obszar gleb organicznych wykorzystywany był jako użytki zielone, z dużym udziałem łąk wilgotnych ziołorośli i łąk zmiennowilgotnych, obfitujących w osobliwości florystyczne, typowe dla siedlisk zasobnych w wapń. Obecnie, na części dawnych łąk utworzono stawy rybne. Nad jeziorem Rajsko pod wpływem wypływów wód podziemnych wykształciły się młaki źródliskowe z roślinnością typową dla mechowiskowych torfowisk węglanowych (związek *Caricion davallianae*). Na obrzeżach dolin częste są wypukłe formy akumulacji wodnolodowcowej - ozy, kemy i terasy akumulacyjne. Są to miejsca występowania roślinności ciepłolubnej i napiaskowej, często zalesiane, miejscami eksploatowane dla pozyskania kruszyw. Na morenowych zboczach dolin głównych i w rozcięciach erozyjnych występują dobrze wykształcone grądy (dolina Reczanki, okolice Nosowa), buczyny (zbocza doliny Iny koło Suchania), a przy źródłach i na dnie dolin - lasy łąkowe. W dolinie niewielkiego dopływu koło Radaczewa i w dolinie Wardynki występują łągi dębowo-wiązowe. W dolinie Reczanki i Wardynki zlokalizowane są najgłębsze i najaktywniejsze hydrologicznie torfowiska źródliskowe w regionie, których wody wydobywają się pod znacznym ciśnieniem hydrostatycznym, otoczone m.in. źródliskowymi odmianami lasów liściastych (m.in. grądów). Generalnie jest to obszar ważny dla ochrony bioróżnorodności; występuje tu 14 rodzajów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG i 8 gatunków z Załącznika II tej dyrektywy.

Ostoja rzadkich gatunków roślin, obejmująca duży procent ich populacji (np. *Arum maculatum*). Ostoja obejmuje rozległe korytarze ekologiczne o randze ponadregionalnej (Dolina Iny) i regionalnej (Dolina Stopicy-Wardynki) bardzo intensywnie wykorzystywane przez ptaki migrujące.

Status ochrony

Większość obszaru znajduje się na terenie Obszaru Chronionego Krajobrazu „D” Choszczno-Drawno (24 520 ha) z rezerwatem Grądowe Zbocza (33,284,2ha), Obszaru Chronionego Krajobrazu „F” Bierzwnik (28 500,78 ha), oraz OSO :Lasy Puszczy nad Drawą” PLB 32001

Projektuje się utworzenie rezerwatów przyrody: Dolina Wardynki, Łęg koło Sławęcina, Nosowo (ok. 77 ha), Wąwóz koło Suchanówka (ok. 36,25 ha), Wapnica (ok. 25 ha).

Specjalny obszar ochrony siedlisk Natura 2000 „Jezioro Lubie i Dolina Drawy” PLH 320023

Obszar obejmuje jedno z największych jezior Pojezierza Drawskiego (1439 ha, 46 m głębokości), przez które przepływa Drawa oraz odcinek doliny Drawy i Starej Drawy poniżej jeziora, wraz z przyległymi łąkami i lasami, aż po jezioro Grażyna koło Drawna. W granicach obszaru znajdują się także: fragment doliny Studzienicy, z bardzo dobrze rozwiniętymi zjawiskami źródłkowymi oraz najlepiej w regionie wykształconymi płatami grądów, a także fragmenty Puszczy Drawskiej z rozproszonymi torfowiskami mszarnymi i jeziorkami dystroficznymi. Jezioro Lubie to jezioro sielawowe, ramienicowe, z reliktową fauną wodnych bezkręgowców. Nad brzegiem rosną kwaśne buczyny. Do bardzo cennych obiektów należy projektowany od dawna rezerwat źródłkowy "Lubieszewo" na zboczu wzniesień morenowych nad jeziorem. W lasach rozproszone torfowiska przejściowe i jeziorka dystroficzne z płem mszarnym (jez. Okoń - projektowany rezerwat). Dolina Drawy poniżej jeziora jest żłobiona w piaskach sandrowych, porośnięta lasami Puszczy Drawskiej. Brzegi rzeki urozmaicają przełomy i mielizny. Dolina jest wypełniona szuwarami, na linii rzeki znajduje się kilka eutroficznych jezior: Dębno Wielkie, Dębno Małe, Strunowo. Jest to teren niezaludniony - obszar poligonu wojskowego, jednak tylko na niewielkich fragmentach rzeka i jej dolina wchodzi w skład obiektów taktycznych. Na większej części do rzeki przylega szeroka strefa ochronna, izolująca od obszarów, gdzie odbywają się ćwiczenia. Bardzo malownicze jest koryto Starej Drawy. Przy rzece zachowały się stare drzewostany buczyn i dąbrów. W pobliżu doliny występują też twarłowodne jeziorka okolone szuwarami kłociowymi (jez. Za Dywizją, Marglowe, Borowo). Poniżej Prostyni rzeka płynie przez duże torfowisko niskie, podścielone bardzo grubą warstwą gytii. W dolinie cenne łąki z groszkiem błotnym, ważna ostoja derkacza. Ujście Drawy do Jez. Grażyna to płytka delta z kompleksem szuwarów i roślinności wodnej, biotop m.in. wąsatki. Obszar koncentracji cennych siedlisk przyrodniczych, w tym 20 typów z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG, pokrywających łącznie ok. 57% obszaru. Obszar jest ważny dla ochrony wydry, bobra, kumaka nizinnego, traszki grzebieniastej i 3 gatunków ryb z Załącznika II Dyrektywy Rady 92/43/EWG (w sumie stwierdzono tu występowanie 8 gatunków zwierząt z tego Załącznika). Jest tu także jedno z kilku stanowisk reliktowej fauny bezkręgowców wodnych. Jezioro Lubie jest miejscem życia dwóch, bardzo rzadkich gatunków skorupiaków, uważanych za relikty polodowcowe: *Mysis relicta* i *Pallasea quadrispinosa*. Dla pierwszego z nich jest to jedno z czterech stanowisk istniejących aktualnie w Polsce. Drugi występuje tu na jednym z około 30 stanowisk w kraju. Jezioro Lubie jest cenną ostoją ptaków związanych z krajobrazem leśno-jeziornym, tak lęgowych jak i migrujących. Niezamarzająca rzeka jest miejscem zimowania ptaków. Obszar stanowi część ważnego korytarza ekologicznego Doliny Drawy.

Status ochrony

Obszar częściowo położony jest na terenie Obszaru Chronionego Krajobrazu „D” Choszczno-Drawno (24 520 ha) i Obszaru Chronionego Krajobrazu Pojezierze Drawskie (68 450 ha) oraz OSO „Lasy Puszczy nad Drawą”, „Ostoja Drawska”. Południowy kraniec znajduje się w Drawieńskim Parku Narodowym.

Specjalny obszar ochrony siedlisk Natura 2000 „Lasy Bierzwnickie” PLH 320044

Obszar złożony jest z dwóch fragmentów, rozdzielonych pasmem zagospodarowanego terenu rolniczego z rozproszonym osadnictwem. Obejmuje fragment Puszczy Drawskiej ograniczony do zwartego kompleksu buczyn i lasów dębowych. Szczególnie dobrze zachowane, w starszych klasach wiekowych, są kwaśne i żyzne buczyny w rejonie Sowińca, urozmaicone licznymi śródleśnymi oczkami wodnymi, a także buczyny w okolicy Rębusza i nad jez. Bierzwnik. Jeziora klasyfikowane są jako ramienicowe, m.in. duże jez. Bierzwnik z wyspą, porośniętą lasem lipowym. W kilku miejscach nad jeziorami wykształciły się szuwały kłoci wiechowatej. Znajdują się tu też fragmenty lasów grądowych - np. grąd lipowy na wyspie jez. Bierzwnik. W okolicy Chłopowa i nad jez. Bierzwnik oraz na pd. od Jagliska znajdują się pozostałości torfowisk wysokich, otoczonych borami i brzezinami bagiennymi na torfach. W okolicy Zieleniewa utrzymują się ciepłe murawy napiaskowe. na dobrze wykształconym wale ozowym. W obszarze i jego bezpośrednim sąsiedztwie także cenne elementy kulturowe: założenie pocysterskiego opactwa w Bierzwniku. Cenny przyrodniczo fragment Puszczy Drawskiej, obejmujący rzadkie siedliska przyrodnicze i populacje rzadkich gatunków. Siedliska wymienione w Załączniku I Dyrektywy Rady 92/43/EWG (16 rodzajów) zajmują około 50% powierzchni obszaru, m.in. występuje tu rzadki na Pomorzu grąd lipowy. Jedyne w Puszczy Drawskiej miejsce występowania typowych torfowisk wysokich. Jest to fragment Puszczy Drawskiej, ważny dla zachowania rzadkich torfowisk nakredowych 7210, reprezentujących tu podtyp z kłocią wiechowatą. Stwierdzono tu też występowanie 9 gatunków z Załącznika II Dyrektywy, w tym jednej z dwóch znanych w Puszczy populacji jelonka rogowca oraz żółwia błotnego (jedno z ważniejszych stanowisk w zachodniej Polsce).

Status ochrony

Obszar w większości na terenie Obszaru Chronionego Krajobrazu „F” Bierzwnik z rezerwatami przyrody: Wyspa na Jeziorze Bierzwnik (1,13 ha), Źródło Skrzypowe (1,05 ha). Obejmuje też 5 użytków ekologicznych (11,88 ha), oraz OSO „Lasy Puszczy nad Drawą”.

Specjalny obszar ochrony siedlisk Natura 2000 „Uroczyska Puszczy Drawskiej” PLH 320046

Ostoja obejmuje większą część dużego kompleksu leśnego na równinie sandrowej, położonej w środkowym i dolnym biegu rzeki Drawy. W lasach dominują drzewostany sosnowe, jednak duży jest udział buczyn i dąbrów; niektóre ich płaty mają charakter zbliżony do naturalnego. W miejscach, gdzie teren jest pofałdowany, wzgórza osiągają wysokość do 121 m. Najcenniejszym przyrodniczo obszarem jest centralna część ostoi, położona w widłach rzek: Drawy i Płocicznej. Są tu liczne jeziora (największym z nich jest J. Ostrowieckie - 370 ha). W rzeźbie terenu odznaczają się meandry obu rzek, obramowane wysokimi skarpami. Charakterystyczną cechą tych rzek jest szybki prąd wywołany silnym spadkiem terenu. Ich koryta i doliny zachowały charakter zbliżony do naturalnego. Jeziora są zróżnicowane pod względem trofizmu wód, od dystroficznych przez mezotroficzne do eutroficznych. Dobrze zachowane cenne siedliska przyrodnicze, w tym 23 z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG. W odniesieniu do żyznych i kwaśnych buczyn jest to jeden z ważniejszych obszarów w Polsce - uroczysko Radęcin w Drawieńskim Parku Narodowym i kwaśne buczyny na zboczach doliny Drawy są jednymi z nielicznych w Polsce fragmentami buczyn o zachowanej naturalnej dynamice. Bogate populacje wielu rzadkich i zagrożonych gatunków 25 z Załącznika II Dyrektywy Rady 92/43/EWG m.in. silne populacje: bobra, wydry, żółwia błotnego. Bogata ichtiofauna, a szczególnie reofilna fauna wodna z takimi zagrożonymi gatunkami jak: łosoś, minóg rzeczny, certa, oraz stosunkowo liczne i trwałe populacje gatunków rzadkich w naszym kraju, jak: głowacz białopłetwy, pstrąg potokowy i lipień.

Status ochrony

Obszar obejmuje: Drawieński Park Narodowy (11087 ha; 1990); 5 rezerwatów przyrody: Stary Załom (5,62 ha), Mszary Tuczyńskie (6,10 ha), Jezioro Łubówko (77,5 ha; 1991), Leśne Źródła (20,85 ha), Torfowisko Osowiec (18,24 ha, 2003); fragmenty 3 obszarów chronionego krajobrazu: Puszcza nad Drawą (33 280 ha), OChK Puszcza Drawska (42173 ha woj. lubuskie, 2002); „E” Korytnica Rzeka (3550 ha, oraz kilkanaście użytków ekologicznych (ponad 250 ha).

Obszar specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 „Lasy Puszczy nad Drawą” PLB 320016

Obszar obejmuje większą część dużego kompleksu leśnego na równinie sandrowej, położonej w środkowym i dolnym biegu rzeki Drawy. W lasach dominują bory sosnowe z domieszką brzozy, dębu i topoli. Zostały one znacznie przekształcone w wyniku prowadzenia gospodarki leśnej na tym terenie przez kilkadziesiąt lat. Jednakże pewne fragmenty lasów np. Melico-Fagetum, Luzulo pilosae – Fagetum zachowały swój naturalny charakter. W miejscach, gdzie teren jest pofalowany, wzgórza

osiągają wysokość do 220 m. Najcenniejszym przyrodniczo obszarem jest centralna część ostoi, położona w widłach rzek: Drawy i Płocicznej. Są tu liczne jeziora (największym z nich jest J. Ostrowieckie 370 ha). W rzeźbie terenu odznaczają się meandry obu rzek, obramowane wysokimi skarpami. Charakterystyczną cechą tych rzek jest bystry prąd wywołany silnym spadkiem terenu. Ich koryta i doliny zachowały charakter zbliżony do naturalnego. Jeziora są zróżnicowane pod względem trofizmu wód, od dystroficznych przez mezotroficzne do eutroficznych. Występuje co najmniej 27 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 7 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi. Jedną z najważniejszych ostoi puchacza oraz kilku gatunków ptaków drapieżnych w Polsce. Ważne zimowisko łabędzia krzykliwego (do 150 ptaków). W okresie lęgowym obszar zasiedla powyżej 2% populacji krajowej bielika i puchacza, co najmniej 1% populacji krajowej następujących gatunków ptaków: błotniak stawowy, bocian czarny, kania czarna, kania ruda, orlik krzykliwy, lelek, muchołówka mała, rybitwa czarna, rybołów, trzmiełojad i gągoł; w stosunkowo wysokich zagęszczeniach występują: bąk, dzięcioł czarny, lerka, zimorodek i żuraw. Jesienią liczebność wędrujących żurawi przekracza 1% populacji szlaku wędrownego; w wysokim zagęszczeniu zimą występuje łabędź krzykliwy (do 150 osobników). Bogata fauna, m.in. silne populacje: bobra, wydry, żółwia błotnego. Bogata ichtiofauna, a szczególnie reofilna fauna wodna z takimi zagrożonymi gatunkami jak: łosoś, minoga rzeczna, certy, oraz stosunkowo liczne, i trwałe populacje gatunków rzadkich w naszym kraju, jak: głowacz białopłetwy, strzebla potokowa, pstrąg potokowy i lipień. Dobrze zachowane cenne zbiorowiska roślinne, bogate populacje wielu rzadkich i zagrożonych gatunków roślin.

Status ochrony

Obszar obejmuje następujące formy ochrony przyrody: DPN (9 367,8 ha); 18 rezerwatów przyrody („Jezioro Łubówko”, „Łasko”, „Mszary Turzyńskie”, „Stary Załom”, „Wyspa na jez. Bierzwnik”, „Źródłiska Skrzypowe”, „Drawa”, „Radęcin”, „Płociczna”, „Sicienko”, „Jezioro Głodne”, „Pustelnik”, „Widłakowy Bór”, „Wyspy Ostrawickie”, „Wilcze Łyko”, „Głuskie Ostępy”, oraz 8 OChK tj. „Puszcza nad Drawą”, „D” Choszczno-Drawno, „E” Korytnica Rzeka, „F” Bierzwnik, „I” OCK woj. lubuskiego, „II” OCK woj. lubuskiego, Dominikowo- Niemieńskie, „Pojezierze Wałeckie i Dolina Gwdy”.

Specjalny Obszar Ochrony N2000 „Dolina Płoni i Jezioro Miedwie” PLH 320006

Powierzchnia obszaru ok. 20 744 ha. Ostoję stanowi położona na południowy wschód od Szczecina dolina Płoni na odcinku od źródeł koło Barlinka do miejscowości Kołbacz wraz z dolinami dwóch dopływów: Strzelicy i Krzekny. Do najważniejszych biotopów wyróżniających ten obszar należą mokradła węglanowe, lokalnie wzbogacone o gatunki halofilne, wykształcające się przy brzegach

jezior ramienicowych. Jedne z największych powierzchni szuwarów kłociowych, oraz najbogatsza populacja storczyka błotnego oraz jedno z nielicznych krajowych stanowisk turzycy Buxbauma, marzycy czarniawej i Pęczyny błotnej. Stwierdzono tu występowanie 16 rodzajów siedlisk gatunków z Załącznika II tej Dyrektywy. Odnaleziono tu bogate stanowisko selerów błotnych.

Status ochrony

Obszar obejmuje 2 rezerваты przyrody: Brodogóry (5,24 ha) i Stary Przylep (2,13 ha), fragment Barlinecko-Gorzowskiego Parku Krajobrazowego, oraz fragment OChK „C” Barlinek.

Obszar Specjalnej Ochrony N2000 „Ostoja Ińska” PLB 32008

Granice ostoi obejmują fragment Pojezierza Ińskiego. Wyróżnia się on zróżnicowaną rzeźbą terenu. Znajdują się tu wyniesienia moreny czołowej, wysoczyzny moreny dennej i sandry. Najwyższe wzniesienie -Głowacz osiąga 180 m n.p.m. teren położony w zlewni rzeki Iny. Teren falisty, lasy rozdrobione, bagna różnej wielkości, zbiorniki wodne występują w obfitości. Lasy zajmujące blisko 60% powierzchni to przeważnie świeże lasy liściaste z bukiem i dębem oraz bory mieszane. Torfowiska i jeziora stanowią ok.9% powierzchni. Ostoja ptasia o randze europejskiej. W Ostoi gniazduje ponad 140 gatunków ptaków. Ważna ostoja bielika.

Status ochrony

Występują następujące formy ochrony: 4 rezerваты przyrody: „Głowacz”, „Jezioro Długie Ińskie”, „Kamienna Burzyna”, „Wyspa Sołtyski”, Iński Park Krajobrazowy, 2 OChK „D” Choszczno- Drawno i „Miałka”, 5 użytków ekologicznych, oraz Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy „Ostrowie”.

Specjalny Obszar „Puszcza Barlinecka” PLB 080001

Ostoja o pow. ok. 10015 (ogółem 26 506ha). Obejmuje swymi granicami rozległe lasy Puszczy Gorzowskiej położone na ubogich piaskach sandrowych Równiny Gorzowskiej. Krajobraz urozmaicają rynny polodowcowe i niecki wytopiskowe, często zajmowane przez jeziora i torfowiska oraz rzeki dopływające do Warty. Lasy ostoi to głównie bory sosnowe oraz kwaśne i żyzne buczyny, w niewielkim stopniu urozmaicone przez łęgi nad rzekami, olsy w zagłębieniach terenowych i grądy na bardziej żyznych glebach.

Status ochrony

Występują następujące formy ochrony: 6 rezerwatów przyrody: „Buki Zdroiskie”, „Dębina”, „Markowe Błota”, „Rzeka Przyłężek”, „Wilanów”, Barlinecko- Gorzowski Park Krajobrazowy, oraz 3 OChK: „C” Barlinek, II OCK woj. lubuskiego, III OCK woj. lubuskiego.

Projektowane są dwa kolejne obszary:

Specjalny Obszar Ochrony „Ostoja Barlinecka” – o powierzchni 26779,4 ha. Obszar obejmuje fragment rozległej sandrowej Równicy Gorzowskiej, porośniętej lasami Puszczy Gorzowskiej. Bogata sieć hydrograficzna, liczne jeziora różnych typów. Lasy zajmują 80% powierzchni terenu. Na mniejszych powierzchniach, w zagłębieniu terenu, występują bory bagienne i olsy, a w dolinach cieków i w okolicy źródeł - łągi.

Specjalny Obszar Ochrony „Pojezierze Ińskie” – o powierzchni 10570,8 ha. Obszar położony w środkowej części Pojezierza Ińskiego, najbardziej urozmaicony pod względem ukształtowania i pokrycia terenu. Lasy zajmują ok. 60% powierzchni. Są to przeważnie lasy liściaste z bukiem i dębem oraz bory mieszane. Oprócz zespołów leśnych i wód dużą rolę odgrywa roślinność terenów podmokłych: trzcinowiska, turzycowiska, roślinność szuwarowa, roślinność torfowiska niskich i przejściowych.

5.4.5. Pomniki przyrody

Rejestr pomników obecnie prowadzi Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie. Według informacji RDOŚ (stan na listopad 2011 r.) w rejestrze znajduje się 95 pomników przyrody. Zgodnie z waloryzacją przyrodniczą województwa zachodniopomorskiego (2010 r.) w wykazie potencjalnych pomników przyrody znajduje się 69 obiektów (pojedyncze drzewa, aleje).

5.4.6. Obszary chronionego krajobrazu

Obszary chronionego krajobrazu jako układy wieloprzestrzenne zajmują obszar 97,5 tys. ha, z tego na terenie powiatu położonych jest 67,2 tys. ha, w tym gmina: Bierzwnik – 14, 9 tys. ha, Choszczno – 8,1 tys. ha, Drawno – 17,1 tys. ha, Krzęcin – 8,2 tys. ha, Pełczyce – 7,3 tys. ha i Recz – 11,7 tys. ha.

„D”Choszczno - Drawno - łączna powierzchnia wynosi 24 520 ha. Obejmuje jezioro Dominikowskie, okolice Drawna z jeziorami drawieńskimi, lasy między Drawnem a Kiełpinem wraz z jeziorem Piaseczno, cały kompleks Czarnych Gajów od Drawna po Lubieniów i Kraśnik, dolinę Drawy między Drawnem a Prostynią, rynną jezior Trzebuń i Kraśnik, okolice Wielgoszczy i Recza (około 65 % powierzchni gminy Recz), obszary na północ od Recza, po Rajsko, Pomień i Rzecko, południową część

doliny Iny i tereny na północ od niej. Przedmiotem ochrony jest zróżnicowany krajobraz tego terenu. Na krajobraz ten składają się lasy borowe, przemieszane tereny rolnicze i leśne o różnym układzie siedlisk, obszary źródliskowe. Wschodnia część obejmuje fragment Puszczy Drawskiej. Na całym terenie znajdują się liczne ostoje ptaków.

„E”Korytnica Rzeka - łączna powierzchnia wynosi 3550 ha. Położony jest na terenie Puszczy Drawskiej. Przedmiotem ochrony jest leśno-jeziorny krajobraz puszczy. Teren charakteryzuje się mozaiką rozproszonych wśród licznych lasów i jezior mszarnych torfowisk.

Dominikowo - Niemieńsko - zajmuje powierzchnie około 5 755 ha. Położony jest częściowo na terenie Borów Dominikowskich i w południowej części Polany Drawskiej pomiędzy Drawieńskim Parkiem Narodowym, Choszcznem, Drawnem i rzeką Korytnicą. Celem ochrony jest zachowanie walorów krajobrazowych, kulturowych i przyrodniczych tego terenu. Teren ten charakteryzuje się harmonijnym połączeniem rolniczego i leśnego użytkowania terenu. Występują na tym obszarze liczne gatunki flory ciepłolubnej.

„E”Bierzwnik - zajmuje powierzchnię 28 500 ha - były teren Puszczy Drawskiej. Celem ochrony są charakterystyczne cechy fizjograficzne oraz nieprzekształcone środowisko przyrodnicze.

„C”Barlinek - występujący również pod nazwą „Pojezierze Myśliborsko- Barlineckie” na terenie woj. Zachodniopomorskiego zajmuje powierzchnię 13 172 ha- obszar chronionego krajobrazu obejmujący środkową i zachodnią część gminy Pełczyce (39 % powierzchni gminy). Jest to cenny obszar pod względem krajobrazowym i przyrodniczym, w skład którego wchodzi leżący w gminie Pełczyce fragment Barlinecko-Gorzowskiego Parku Krajobrazowego. Do czynników nadających temu obszarowi wysokie walory krajobrazowe należą: dolina rzeki Płonia, niewielkie oczka jeziorek śródpolnych, łąki i pola uprawne oraz obiekty zabytkowe i parki wiejskie.

5.4.7. Użytki ekologiczne

Na terenie powiatu znajduje się 31 użytków ekologicznych; 7 na terenie gminy Bierzwnik, 16 na terenie gminy Drawno. Na terenie gminy Krzęcin znajdują się 2 użytki ekologiczne, 4 na terenie gminy Pełczyce, 2 na terenie gminy Recz.

IV. Walory historyczno-kulturowe powiatu choszczeńskiego⁵

Najwcześniejsze wiadomości pisane, odnoszące się do przeszłości ziem wchodzących w skład powiatu choszczeńskiego, pochodzą z XIII wieku. Był to okres powstania wielkiej własności ziemskiej i związanych z tym nadań uposażeń dla opactw zakonnych. Od 1232 r. opactwo cysterskie w Kołbaczu

⁵ Strategia Rozwoju Powiatu Choszczeńskiego na lata 2007-2015

zajmowało północno-zachodnie ziemie powiatu. Od 1250 r. południowo-zachodnim skrawkiem powiatu władało opactwo Sióstr Cystersek z Owińska k/Poznań. W środku tego regionu w 1237 r. osadzone zostało opactwo joannitów z siedzibą w Korytowie, a w 1286 r. opactwo cystersów z klasztorem w Bierzwniku.

Położenie regionu choszczeńskiego w nizinie otwartej na południu doliną dolnej Drawy, a na północnym zachodzie Doliną Iny stanowiły obszar przenikania osadnictwa pomorskiego i wielkopolskiego.

Do Polski Ziemię Choszczeńską przyłączył Mieszko I w latach 963-967 w trakcie walk na Pomorzu Zachodnim. Przez kilkadziesiąt lat związki z Polską były na tyle niestałe, że Bolesław Krzywousty wcielił Ziemię Choszczeńską do Polski ponownie ok. 1122 r., uznając ją za ważny strategicznie skrawek polskiej granicy zachodniej.

W okresie rozbicia dzielnicowego Polski (od 1138 r.) Ziemia Choszczeńska wchodziła w skład Księstwa Wielkopolskiego. Pokojowe panowanie książąt wielkopolskich na tym obszarze utrzymywały nadania książąt wielkopolskich dla zakonów. Dzięki wysokiej kulturze rolnej, sprawnej organizacji, rozlicznym przywilejom dotyczącym eksploatacji jezior i lasów oraz sprawowaniu sądów nad podległą ludnością, opactwa zakonne stały się siłą ekonomiczną, z którą nie wytrzymywały konkurencji drobne gospodarstwa i majątki rycerskie. Druga połowa XIII wieku przyniosła zasadnicze zmiany w układzie sił politycznych i położeniu samej Ziemi Choszczeńskiej. W wyniku podziału dzielnicowego książęta śląscy posiadali Ziemię Lubuską, którą stracili z powodu sporów i uciekania się o pomoc do margrabiów niemieckich. Margrabiowie Brandenburscy Jan i Otto mieli z zajętej Ziemi Lubuskiej otwartą drogę ekspansji do strefy pogranicza pomorsko-wielkopolskiego. Do około 1260 r. margrabiowie opanowali Ziemię Chojeńską, Kostrzyńską i Myśliborską i zbliżyli się do Ziemi Choszczeńskiej. Zajęli ją w trzeciej ćwierci XIII wieku, wykorzystując spór o okolice Choszczna i Zamęcina między joannitami z Korytowa i cystersami z Kołbacza. Od tej pory Ziemia Choszczeńska należała do Nowej Marchii. Margrabiowie przyspieszyli napływ kolonistów niemieckich osadzając ich w miastach i wsiach na prawach uprzywilejowania w stosunku do rdzennej ludności. Akcja kolonizacyjna powodująca wzrost produkcji rolnej i pojawienie się nadwyżek produktów rolnych, stwarzała warunki do przeobrażenia niektórych osad rolniczych w ośrodki o funkcjach rzemieślniczo-handlowych. W XIII wieku nadawano tym osadom prawa miejskie według wzorów miasta Magdeburga w drodze tzw. lokalizacji. Pierwsza wzmianka o Choszcznie pojawia się 1 kwietnia 1269r. z okazji zjazdu margrabiów z Mszczujem II pod niemiecką już nazwą „Arnswalde”, co oznacza tyle, co „Adlerswalde”, czyli „orli las”. W przeszłości w Choszcznie istniała legenda o pochodzeniu nazwy od orłów żyjących w pobliskim lesie. W herbie miasta jest czerwony brandenburski orzeł z dwoma dębowymi gałęziami lub trzymający gałęzie w szponach. Gałęzie są symbolem dębowego lasu, rozciągającego się wówczas na zachód od miasta. Nazwa nie dowodzi jednak niemieckiego

charakteru osady ani nie świadczy, że osadę wówczas świeżo zorganizowano. Prawdopodobnie pierwotna nazwa była dla margrabiów tak trudna do zapisania, że natychmiast po zajęciu miasta wprowadzili niemiecką. Nazwa pochodzi zapewne od wyrazu chwost, tj. rośliny zwanej dziś w gwarach ch(w)oszczką.

Dzięki położeniu na linii ważnych szlaków handlowych i komunikacyjnych Choszczno rozwijało się. Nie zachował się przywilej lokacyjny Choszczna. Pośrednio poznajemy go z potwierdzenia w 1445 r. Miastem (civitas) nazwane jest po raz pierwszy 6 czerwca 1289 r. W XIV i XV w. Polska podejmowała próby odzyskania utraconego terytorium. Władysław Łokietek, wspomagany przez oddziały litewskie podczas wyprawy w 1326r. doprowadził do spustoszenia Nowej Marchii, w tym prawdopodobnie obszaru Ziemi Choszczeńskiej. Potem starania o jej odzyskanie podjął także Kazimierz Wielki.

W XV w. Ziemia Choszczeńska kilkakrotnie przechodziła z rąk do rąk. W latach 1402-1454 władał nią Zakon Krzyżacki. Po zwycięstwie na polach Grunwaldu w 1410 r. Polacy i Pomorzanie dotarli tu pustosząc Recz, Bierzwnik, Choszczno, Korytowo i Krzęcin. W 1433 roku po najeździe wojsk husycko-polskich na krótko Ziemia Choszczeńska była podporządkowana Polsce. W marcu 1437 r. wróciła do państwa zakonnego na mocy polsko-krzyżackiego układu pokojowego. Kiedy Krzyżacy zaczęli przygotowywać się do wojny z Polską w 1454 r. i potrzebowali pieniędzy na zaciąg wojska i sprzedali Nową Marchię za kwotę 40.000 guldenów elektorowi brandenburskiemu Fryderykowi II. Ziemia Choszczeńska trafiła pod panowanie Hohenzollernów.

Do początku XVII wieku wewnętrznie ustabilizowana Nowa Marchia została odbudowana ze zniszczeń wojennych. Do wybuchu wojny trzydziestoletniej na Ziemi Choszczeńskiej panował spokój. Pokojowy czas zapewniał miastu i okolicy wyjątkową koniunkturę gospodarczą. Za Hohenzollernów początkowo głównym miastem administracyjnym wschodniej części Nowej Marchii był Świdwin. W XVI wieku, po przeniesieniu joannitów z Chwarszczan do Świdwina, Choszczno staje się miastem powiatowym.

Wojna trzydziestoletnia (1618-1648) toczona między niemieckimi państwami katolickimi z cesarzem na czele a państwami protestanckimi wspartymi przez Szwecję, przyniosła spustoszenia wielu krajom Europy. Spustoszone też Nową Marchię i Pomorze podczas przemarszów wojsk stron walczących.

W 1632 r. doszczętnie zniszczono: Barnim, Krzęcin, Grabowiec i Sulibórz. Armia szwedzka spaliła w 1636 r. Stradzewo i Raduń, a rok później przemarsz wojsk cesarskich zostawił pogorzeliska Choszczna i Recza. Mieszkańcy, podobnie jak chłopci z okolicznych wsi, schronili się w Polsce, zwłaszcza w Człopie i Tucznie. Niektóre wsie wyludniły się zupełnie. Wojna przynosząc tak wielkie zniszczenia, zaostriżyła i pogłębiła sprzeczności feudalnego systemu gospodarczego. Ocalała ludność jeszcze bardziej niż dotychczas była wyzyskiwana przez właścicieli majątków.

Ziemia Choszczeńska przez wieki, z krótkimi okresami pokoju, była miejscem przemarszów wojsk.

W pogoni za Szwedami w 1657 r. hetman Stefan Czarniecki dotarł na teren Brandenburgii po drodze zdobywając Recz, Pomień, Stradzewo i Raduń. Na początku XVIII w. przeszły tędy wojska Augusta II Sasa w pościgu za Stanisławem Leszczyńskim.

W XVII wieku powiat choszczeński (Kreis Arnswalde) tworzył nadal jeden z powiatów Nowej Marchii. Pod koniec wieku jego teren był rozleglejszy. Obejmował swoim zasięgiem 5 miast (Choszczno, Recz, Drawno, Pełczyce i Ińsko) oraz 3 domeny państwowe utworzone z posiadłości zakonnych (Bierzwnik, Recz, Pełczyce). Teren powiatu dzielił się w zasadzie na trzy grupy własnościowe. Największe pod względem obszaru były posiadłości szlacheckie. Na drugim miejscu stały domeny państwowe, na trzecim miejscu uplasowały się trzy miasta: Choszczno, Recz i Drawno. Utrzymujący się przez prawie półtora wieku niedobór ludności i siły roboczej na wsi spowodował, że w gospodarce powiatu panowała zupełna stagnacja. W wyniku wojen oraz licznych pożarów mocno zniszczone były miasta powiatu.

Rozwój gospodarczy daje się zauważyć w XVIII wieku. Ludność miast powiatu choszczeńskiego utrzymywała się w dużym stopniu z uprawy roli. Drugim ważnym źródłem utrzymania było rzemiosło. W Choszcznie od czasów średniowiecza działały cechy: piekarzy, rzeźników, piwowarów, szewców, krawców, siodlarzy oraz szereg innych mniej licznych.

Głównym źródłem utrzymania dla ludności miejskiej było tkactwo. W Reczu istniało 40 warsztatów tkackich. Pod koniec XVIII wieku jednak tkactwo upadło z powodu przerwania eksportu sukna do krajów wschodnich, tj. Polski i Rosji, gdyż weszło tam na rynek tańsze sukno angielskie i holenderskie. W XVIII i XIX w. Nowa Marchia znalazła się w obrębie Królestwa Pruskiego. Choszczno było miastem garnizonowym, stacjonowały w nim różne formacje pruskiego wojska.

Od 1815 r. Powiat Choszczno należał do rejencji we Frankfurcie nad Odrą. Władzę powiatową reprezentował urząd landrata. W XIX wieku obserwuje się, mimo różnych zahamowań, dość znaczny rozwój ekonomiczny powiatu we wszystkich dziedzinach gospodarki. W wielu majątkach ziemskich istniały drobne zakłady o charakterze przemysłowym: cegielnie, wapienniki, gorzelnie, mleczarnie, cukrownie. Z innych zakładów przemysłowych należy wymienić fabrykę maszyn i odlewnię żelaza. Powiat Choszczno był jednym z pierwszych powiatów prowincji brandenburskiej, który jeszcze przed I wojną światową został zelektryfikowany. Około 1850 r. powstała w Choszcznie fabryka zapalek, a przed II wojną światową rozwinęła się drobna wytwórczość przemysłowa – wytwórnia szczotek, papy, tartak i torfownia. W latach siedemdziesiątych XIX wieku, po zniesieniu pańszczyzny i uwłaszczeniu chłopów, nastąpił odpływ ludności wiejskiej z powiatu, czego konsekwencją był upadek folwarków szlacheckich.

W historii Ziemi Choszczeńskiej na uwagę zasługują losy Ziemi Pełczyckiej, która do XVI w. była typowym obszarem pogranicza polsko-brandenbursko-pomorskiego. W trakcie kilkusetletnich konfliktów politycznych i zbrojnych tereny te zmieniają często swą przynależność państwową. Raz

są we władaniu władców polskich, to znów stanowią domenę nowo marchijskich książąt Brandenburgii, lub są własnością suwerenów zachodniopomorskich z dynastii Gryfitów.

Także, na krótko, Ziemią Pełczycką włada Państwo Krzyżackie. Po wojnach napoleońskich i częściowej zmianie pruskiego systemu prawnoadministracyjnego, Pełczyce zostają włączone do okręgu powiatu choszczeńskiego, który podporządkowano urzędowi rejencyjnemu we Frankfurcie n/Odrą. Fakt włączenia Pełczyc do powiatu choszczeńskiego sankcjonuje przynależność miasteczka do okręgu choszczeńskiego, datującą się od drugiej połowy XVI w. Stan ten jednak nie trwa długo. Po nowej reformie administracji pruskiej z roku 1816 Pełczyce wyłączone zostają z powiatu choszczeńskiego i dołączone do powiatu myśliborskiego, do którego należeć będą do roku 1975. Powstanie silnej władzy króla Prus na początku XVIII w. stwarza mieszczaństwu pełczyckiemu możliwości uwolnienia się od ucisku i bezprawia, jakie wywiera w miasteczku od prawie 200 lat feudalny ród von Waldow.

Od 1723 r., kiedy Pełczyce weszły w skład domeny królewskiej, tworzą się warunki sprzyjające rozwojowi miasteczka. W tym czasie przebudowie ulega kościół – średniowieczną świątynię o układzie halowym przerobiono na obiekt w stylu barokowym, na planie krzyża greckiego z czterema barokowymi szczytami. Jeszcze w 2 poł. XX w. Pełczyce charakteryzował znaczny stopień agraryzacji, który w ostatnich dekadach ub. wieku stopniowo ustępował, głównie na rzecz handlu i usług.

Do 1975 r. miasto i gmina Pełczyce należą do województwa szczecińskiego i podporządkowane są administracji powiatowej w Myśliborzu (od 1816 r.). Ustawa z 24 lipca 1998 r. przywraca trójstopniowy podział terytorialny państwa i od 1 stycznia 1999 r. powołuje ponownie powiaty myśliborski i choszczeński, włączając je ze zlikwidowanego przedmiotową ustawą województwa gorzowskiego do województwa zachodniopomorskiego. Tym razem, na mocy ww. ustawy, miasto i gminę Pełczyce podporządkowano władzom powiatu w Choszcznie. Bogata, ale i niezwykle burzliwa, wielowiekowa historia miasteczka i przyległych okolic pozostawia po sobie bogatą i urokliwą strukturę wartości kulturowych (mimo znacznych ubytków i zniszczeń). W połączeniu z atrakcyjną fizjografią położenia (krajobraz, rzeźba terenu, liczne atrakcyjne pod względem krajobrazowym jeziora, niskie skażenie środowiska), miasto Pełczyce i znaczna część obszaru gminy posiadają ogromną szansę ożywienia gospodarczego opartego o turystyczno-rekreacyjne wykorzystanie cennych walorów środowiska kulturowego i przyrodniczego.

Przed wybuchem II wojny światowej Powiat Choszczno składał się z 66 gmin wiejskich i 3 gmin miejskich (Choszczno, Recz, Drawno). Na obszarze 1256 km² mieszkało 45 410 osób. W 1937 r. w mieście działały takie zakłady jak: mleczarnia, fabryka cukierków, fabryka traktorów, zakłady produkujące beton.

W latach wojny 1939-1945 Ziemia Choszczeńska należała do rejencji w Pile wchodzącej w skład prowincji Pomorze. Uprawiana tu polityka niemiecka to nasilenie propagandy antypolskiej i duży

stopień militaryzacji terenu (koszary, poligony, składy wojskowe). Władzę sprawowała Narodowo-Socjalistyczna Niemiecka Partia Pracy, która kierowała całym życiem politycznym, społecznym i gospodarczym. Podobnie jak inne obszary Pomorza Zachodniego, Ziemia Choszczeńska w czasie wojny była miejscem pracy niewolniczej zorganizowanej przez hitlerowców dla tysięcy obcokrajowców przywiezionych z krajów okupowanych. Największą liczbę robotników przymusowych stanowili Polacy przywiezieni z Generalnej Guberni i innych dzielnic Polski. W granicach Państwa Polskiego Ziemia Choszczeńska znowu znalazła się dopiero w 1945 r. Walki z silnym niemieckim zgrupowaniem dowodzonym przez gen. Voigta rozgrywały się od 29 stycznia do 3 marca 1945 r.

31 stycznia wojska radzieckie zdobyły Bierzwnik, 8 lutego – Krzęcin i Recz, a 22 lutego – Choszczno.

W czasie wojny na terenie Choszczna działał obóz jeniecki Oflag IIB, którego więźniami byli m.in. Leon Kruczkowski, mjr Henryk Sucharski oraz red. „Przeglądu Sportowego” Zygmunt Weiss – dwukrotny olimpijczyk, siedmiokrotny mistrz Polski w biegach na 400 metrów w sztafetach. Zaraz po zakończeniu wojny utworzono Starostwo Powiatowe Choszczeńskie. Miasto Choszczno i cały obszar Ziemi Choszczeńskiej były wyludnione i zniszczone w ok. 95 proc. Początkowo Choszczno wchodziło jako jeden z 18 obwodów w skład Okręgu Pomorze Zachodnie. W 1946 r. obwód przemianowano na powiat i włączono do województwa szczecińskiego.

W 1975 r. wprowadzono kolejny etap tzw. reformy administracyjnej, na mocy której zniesiono powiaty. Wcześniej w 1972 r. w miejsce istniejących bardziej licznych Gromadzkich Rad utworzono następujące gminy: Choszczno, Recz, Drawno, Bierzwnik i Krzęcin, które znajdowały się w granicach administracyjnych nowego województwa gorzowskiego. Wiele osób związanych w powiecie z województwem szczecińskim uznało nową przynależność za czynnik, który nie polepszył szans rozwojowych nowych gmin.

W styczniu 1999 r. po wejściu w życie nowej reformy administracyjnej (ustawy o utworzeniu powiatów i nowych województw) powstał nowy powiat choszczeński, wchodzący w skład województwa zachodniopomorskiego. Do nowego powiatu weszły gminy: Choszczno, Drawno, Recz, Pełczyce, Bierzwnik i Krzęcin.

V. Komunikacja

Choszczno będące siedzibą powiatu, jako centralnie położone w stosunku do położenia w powiecie, jest oddalone około 70 km od Szczecina, 60 km od Gorzowa, 139 km od Poznania, 165 km od Terminalu Portowego w Świnoujściu i około 450 km od Warszawy. Przez miasto przebiegają następujące drogi wojewódzkie: 175, 160, 161, 122. W mieście znajduje się także dworzec autobusów dalekobieżnych PKS. W powiecie czynne są 4 stacje kolejowe: Choszczno, Stary Klukom,

3. Drogi powiatowe

Długość dróg powiatowych ogółem: 468 825 km

Gmina Bierzwnik	Gmina Choszczno	Gmina Drawno	Gmina Pełczyce	Gmina Krzęci	Gmina Recz
2222 Z Recz – Suliszewo – Zieleniewo – Rębusz – Chłopowo – Krzęcin	1711 Z Granica powiatu – Piasecznik	2222 Z Recz – Suliszewo – Kołki – Zieleniewo – Chłopowo – Krzęcin	2153 Z Laskówko – Żydowo	2212 Z Pełczyce – Krzęcin – Rakowo – Zieleniewo	1765 Z Granica powiatu – Sulibórz
2226 Z Recz – Kiełpino – Brzeziny – Zieleniewo	2200 Z Piasecznik – Radaczewo	2226 Z Recz – Kiełpino – Brzeziny – Zieleniewo	1586 Z Granica powiatu – Pełczyce	2218 Z Zamęcin – Zwierzyń – Żeńsko	2203 Z Sicko – Rybaki
2212 Z Pełczyce – Krzęcin – Rakowo – Zieleniewo	2201 Z Pławie – Witoszyn	2223 Z Suliszewo – Korytowo – Brzeziny	2208 Z Jagów – Łyskowo	2228 Z Choszczno – Krzęcin – Strzelce	2205 Z m. Recz
2231 Z Stary Klukom – Słonice – Rębusz – Bierzwnik – Kolsk – Granica powiatu	1767 Z Granica powiatu – Pakość	2233 Z Żółwino – Drawno – Zatom – Granica powiatu	2155 Z Stawin – Barlinek	2229 Z Nowy Klukom – Krzęcin	2220 Z Pomień – Rzecko
2232 Z Rakowo – Pławno	2202 Z Oraczewice – Choszczno	2234 Z Drawno – Konotop (skrzyżowanie)	1778 Z Granica powiatu – Sułkowo	2230 Z Krzęcin – Jarosławsko	2222 Z Recz – Suliszewo – Zieleniewo – Pławno – Krzęcin
2233 Z Żółwino – Drawno – Dobiegniew	2204 Z Granica powiatu – Stawin – Choszczno	2235 Z Brzeziny – Wygon	1716 Z Granica powiatu – Sułkowo	2230 Z Krzęcin – Jarosławsko	2225 Z Pamięcin – Lubieniów
2235 Z Brzeziny – Wygon	1785 Z Granica powiatu – Bonin	2224 Z Brzeziny – Barnimie – Dominikowo – Granica powiatu	2210 Z Nadarzyn – Płotno	2158 Z Płonno – Krzynki – Jarosławsko – Sowiniec	2226 Z Recz – Kiełpino – Zieleniewo
2239 Z Ostromęccko – Górzno – Strzelce Krajeńskie	2206 Z Choszczno – Stary Klukom	2236 Z Chomętowo – Dominikowo	2158 Z Płonno – Krzynki – Jarosławsko – Chłopowo	2222 Z Recz – Suliszewo – Kołki – Zieleniewo – Rębusz – Krzęcin	2227 Z Grabowiec – Nętkowo
2240 Z Płoszkowo – Wygon – Rokitno	2207 Z Witoszyn – Choszczno	2237 Z Niemieńsko – Nowa Korytnica	2213 Z Pełczyce – Ługowo – Krzynki	2231 Z Stary Klukom – Słonice – Bierzwnik – Kolsk – Granica powiatu	
2241 Z Przeczno – Breń	2218 Z Zamęcin – Zwierzyń – Żeńsko	2238 Z Jażwiny – Bogdanka	2211 Z Pełczyce – Sarnik	2232 Z Rakowo – Pławno	
2242 Z Breń – Klasztorne	2219 Z m. Smoleń	2243 Z Bogdanka – Stare Osieczno	2159 Z Płonno – Niesporowice	2247 Z Jarosławsko – Lipie Góry	
	2220 Z Pomień – Rzecko	2244 Z Rościn – Drawno	2212 Z Pełczyce – Krzęcin – Rakowo – Zieleniewo		
	2221 Z Chełpa – Skrzyżowanie	2245 Z Drawno – Barnimie	2214 Z Pełczyce – Buszów		
	2222 Z Recz – Suliszewo – Kołki – Zieleniewo – Chłopowo – Krzęcin		2215 Z Ługowo – Będargowo		
	2223 Z Suliszewo – Korytowo – Brzeziny		2216 Z Lubiana – Bolewice		
	2228 Z Choszczno – Strzelce		2217 Z Lubiana – Lubianka		
			2230 Z Krzęcin – Mielęcin – Jarosławsko		
			2246 Z Przekolno – Krzynki		
			2247 Z Jarosławsko –		

	Krajeńskie 2231 Z Stary Klukom – Słonice – Bierzwnik – Kolsk – Granica powiatu		Lipie Góry		
70,643 km	97,973 km	91,422 km	98,591 km	71,793 km	38,403 km

Inf. Powiatowy Zarząd Dróg w Choszczynie

VI. Potencjał turystyczny powiatu choszczeńskiego

Gmina Bierzwnik

Położenie i ogólna charakterystyka gminy

Gmina Bierzwnik położona jest w południowej części województwa zachodniopomorskiego, w powiecie Choszczeńskim. Gmina Bierzwnik sąsiaduje z następującymi gminami: Choszczno, Drawno, Krzęcin oraz Dobiegniew i Strzelce Krajeńskie. Powierzchnia gminy wynosi 239 km. kwadratowych. Gmina charakteryzuje się dużą lesistością, gdyż lasy wynoszą 53,9% jej powierzchni (wg stanu na dzień 01.01.2011 r.). Lasy tworzą dwa kompleksy w tym północny Puszczy Drawskiej. Z kolei użytki rolne zajmują 36,3% powierzchni gminy. Kompleks użytków rolnych znajduje się w centralnej części gminy. Ponadto jego enklawy znajdują się w północno- wschodniej i południowo- zachodniej części gminy. Ludność Gminy Bierzwnik wynosi ogółem 5001 mieszkańców, a zaludnienie jej jest jednym z najniższych w województwie zachodniopomorskim. Łącznie ludność gminy zamieszkuje w 42 miejscowościach. W miejscowości Bierzwnik, jako największej jednostce osadniczej znajduje się siedziba administracji samorządowej. Na obszarze Gminy Bierzwnik znajduje się 38 jezior. Największe z nich to: **Jezioro Wielkie Wyrwy** o powierzchni **221,8 ha**, głębokości maksymalnej **12,0 m**, długości linii **16.000 m**. Jezioro leży w Puszczy Drawskiej. Jego dno jest w wielu miejscach łagodnie opadające, twarde i piaszczyste, bez roślinności dennej. Ciekawostką jeziora jest piaszczysta płycizna łącząca dwa półwyspy w jego północnej części. W wyniku susz i obniżenia poziomu wody można wędrować w niektórych miejscach po dnie jeziora. Ze wsi Łasko droga prowadzi do miejsca biwakowego. Na północ od pola biwakowego znajduje się półwysep, który jest rezerwatem o nazwie "Łasko". Rezerwat o powierzchni 16,95 ha stanowił kolonię lęgową czapli siwej. Obecnie nie stwierdzono obecności gniazdowania ptaków. **Jezioro Bierzwnik** o powierzchni **202,9 ha**, głębokości maksymalnej

12,4 m, głębokości średniej **5,4 m**, wysokości n.p.m. **69,0 m**, szerokości maksymalnej **900 m**, długości maksymalnej **5,815 m**, długości linii brzegowej misy jeziora **13.150 m**. Jezioro posiada wodę o bardzo dobrej przezroczystości. Pozwala to oglądać bujne dywany podwodnej roślinności. Wyspa na jeziorze porośnięta jest starodrzewiem sosnowo-dębowym. W celu jego ochrony w 1977 roku został w tym miejscu utworzony rezerwat. Na uwagę zasługuje też **Jezioro Smolary (Niesobia)** o powierzchni **86,2 ha**, głębokości maksymalnej **21,0 m**, długości linii brzegowej misy jeziora **6.800 m**. Jezioro położone jest w Puszczy Drawskiej. Otoczone lasami, oddalone jest od siedzib ludzkich.

Kolejnym znaczącym zbiornikiem wodnym jest **Jezioro Piaseczno (Piaski)** o powierzchni **72,6 ha**, głębokości maksymalnej **15,7m**, długości linii brzegowej **7.100 m**. Dno jeziora jest twarde i piaszczyste. Akwen posiada wodę o bardzo dobrej przezroczystości.

Uwarunkowania historyczne

Gmina Bierzwnik posiada na swoim terenie liczne zabytki kultury materialnej, które świadczą o bogatej przeszłości historycznej tych ziem. Szczególny rozkwit w sferze kultury duchowej i gospodarczej związany jest z przybyciem w 1294 roku do Bierzwnika cystersów. Dawne założenie klasztorne stanowi obecnie dziedzictwo kulturowe o randze ponadregionalnej. Reguła architektoniczna cystersów widoczna w rozwiązaniach budowlanych w Bierzwniku sięga swoją genezą początków zgromadzenia zakonnego. Cystersi posiadali zawiązany z duchowością zakonu program architektoniczny, który zakładał maksymalną prostotę w budownictwie. Surowa reguła zakonu cystersów wykluczała wznoszenie wież oraz ograniczała zdobnictwo w formie malowideł i rzeźb. Stosowane przez cystersów sklepienia żebrowe i ostrołukowe okna miały istotne znaczenie dla rozwoju stylu gotyckiego w budownictwie. Zespół architektoniczny- kościół i obiekty klasztorne zostały w Bierzwniku wybudowane w oparciu o wymienione zasady na przełomie trzynastego i czternastego wieku. W 1957 roku kościół poklasztorny ponownie zaczął pełnić funkcję sakralną. Od 1992 roku na obszarze dawnego klasztoru cysterskiego podjęte zostały prace archeologiczno-architektoniczne zmierzające do odtworzenia wyglądu i historii zespołu klasztornego. Zgromadzony przez pracowników naukowych Uniwersytetu im Adama Mickiewicza w Poznaniu obszerny materiał, potwierdził, że dawny zespół klasztorny jest dziedzictwem kulturowym o najwyższej randze w tej części Europy. W związku z tym w 2001 roku rozpoczęto prace zmierzające do odbudowy świątyni pocysterskiej i odtworzenia zwanego zespołu obiektów klasztornych wokół zamkniętego obwodu wirydarza. W pobliżu dawnego klasztoru usytuowana jest ruina dawnego klasztoru oraz grodzisko wczesnośredniowieczne. Obok wymienionych wyżej obiektów w ewidencji konserwatorskiej znajduje się również między innymi kościół pod wezwaniem Matki Bożej Królowej Polski w miejscowości Klasztorne oraz kościół pod wezwaniem św. Jadwigi w Zieleniewie.

Uwarunkowania społeczno- gospodarcze

Gmina Bierzwnik jest gminą o charakterze wiejskim, dotkniętą strukturalnym bezrobociem wskutek likwidacji dawnych Państwowych Gospodarstw Rolnych. Następstwem tego jest trudna sytuacja w sektorze rolniczym pociągająca za sobą zubożenie wielu rodzin. Żadne do tej pory programy aktywizacji społeczności wiejskiej nie przyniosły oczekiwanych rezultatów. Wydaje się, że szansę na poprawę warunków funkcjonowania sektora rolnego stwarza Integracja naszego kraju z Unią Europejską. Wiele jednak rozwiązań w tym zakresie ma charakter systemowy, wykraczający poza możliwości kompetencyjne i organizacyjne gminy jako podstawowego szczebla administracji samorządowej.

Ścieżki edukacyjne i rekreacyjne:

Leśna ścieżka edukacji ekologicznej: przebiega od Ostromęcka wzdłuż północnego brzegu jeziora Bierzwnik do leśniczówki Wielkie Buki. Rozpoczyna się od leśnego parkingu przy polu namiotowym i kąpielisku.

Ścieżka rekreacyjna wokół jeziora Wygon: Należy skierować się przy krzyżówce we wsi Wygon w stronę Brzeziny. Po przebyciu 3 km dotrzemy do parkingu, który jest początkiem ścieżki. Tam znajdziemy tablicę informacyjną do ścieżki.

Szlaki piesze i rowerowe gminy Bierzwnik:

pieszo-rowerowy - Zieleniewo - północny skraj Rynny Zieleniewskiej – Łasko,

pieszo-rowerowy - Zieleniewo południowy skraj Rynny Zieleniewskiej – Łasko,

pieszy - Zieleniewo – Golcza, pieszy - wokół jezior Ramki i Chłodnickiego,

rowerowy - PKP Bierzwnik - Ostromięcko - Wielkie Buki – Rębusz wzdłuż jeziora Starzyce z grodziskiem.

Ścieżka edukacyjna, historyczno-przyrodnicza.

Ścieżka biegnie brzegiem Jeziora Kuchta, łączy wzgórze klasztorne z założeniem parkowym nad kanałem Koczyki. Rozpoczyna się od tablicy informacyjnej przed kościołem. Następnie prowadzi do wirydarza. Dalej podążamy w kierunku przykościelnego cmentarza, pozostałości po budynku znajdującym się przed fasadą kościoła oraz pozostałości browaru.

Miejsca biwakowe nad jeziorami: Kile Mile, Bierzwnik, Ostromecko, Rokiet 2, Wielkie Wyrwy 1 i 2, Kosino, Chłodnickie, Kołki i Smolary.

Parkingi leśne: nad jeziorami Wygon i Wielkie Wyrwy, przy drodze Łasko – Brzeziny, za Wygonem przy drodze w kierunku Drawy, obok biwakowiska Smolary, obok Bukowia przy drodze Bierzwnik – Zieleniewo oraz przy szkółce leśnej Wielkie Buki.

Gmina Choszczno

Położenie i ogólna charakterystyka

Gmina Choszczno położona jest w południowej części województwa zachodniopomorskiego, w powiecie choszczeńskim. Gmina obejmuje obszar 247 km² podzielony na 18 sołectw: Zamęcin, Korytowo, Sławęcin, Radaczewo, Piasecznik, Kołki, Rzecko, Suliszewo, Stary Klukom, Sulino, Raduń, Wardyń, Stradzewo, Zwierzyń, Gleźno, Koplin, Smoleń, Witoszyn. Siedzibą gminy jest miasto Choszczno. Jest to największa gmina pod względem liczby mieszkańców w powiecie. Gmina stanowi 19,% powierzchni powiatu. W województwie, wśród 114 gmin, zajmuje 35 miejsce pod względem powierzchni i 14 w liczbie ludności. Gminę zamieszkuje 44,7% ludności powiatu. Na 1 km² przypada 90 osób - tym samym jest to gmina o największej gęstości zaludnienia w powiecie. Wg danych z 2010 r., gminę zamieszkiwało 22.135 osób. Gmina Choszczno zajmuje powierzchnię 24 631 ha.

Struktura użytkowania pow. w gminie Choszczno

Gmina Choszczno	Miasto Choszczno	Wieś	Ogółem
Powierzchnia	958 ha	23673 ha	24631 ha
Użytki rolne	482 ha	17235 ha	17717 ha
Lasy	1 ha	3908 ha	3909 ha
Grunty zabudowane i zurbanizowane	355 ha	846 ha	1201 ha
Pozostałe grunty	120 ha	1684 ha	1804 ha

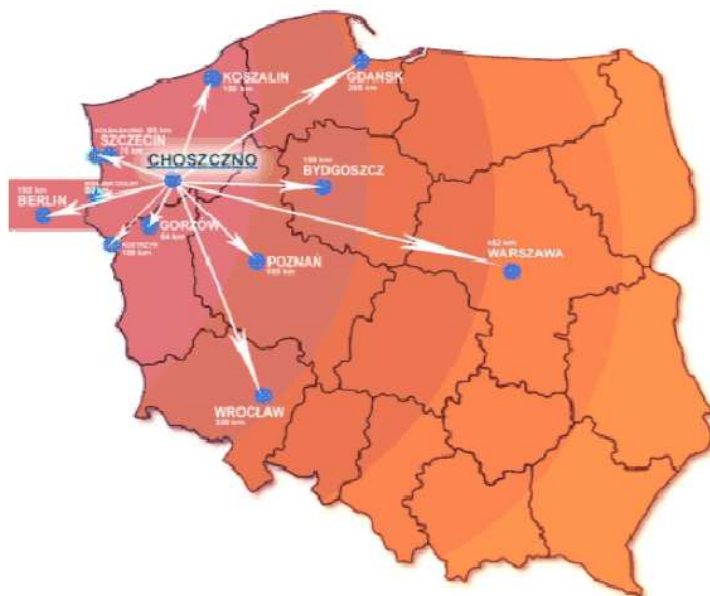
Wg. danych z Wydziału Geodezji na dzień 01.01.2011 rok

Teren gminy leży na pograniczu Pojezierza Choszczeńskiego i Równiny Pyrzycko-Stargardzkiej, nad rzeką Stobnicą w widłach rzeki Iny i Małej Iny. Sąsiaduje z Równiną Drawską, Pojezierzem Dobiegniewskim oraz Pojezierzem Ińskim. Korzystne położenie od Szczecina, granicy z Niemcami oraz od Poznania, przy głównej traktacji kolejowej Szczecin-Poznań, stwarza dogodne połączenia transportem samochodowym i kolejowym do głównych miast Polski i Europy Zachodniej.

Do wizyt na Ziemi Choszczeńskiej zachęca sprzyjający klimat - łagodniejszy niż na pozostałym terenie kraju, a także dogodna sieć komunikacyjna. Miasto Choszczno położone jest na głównych szlakach komunikacyjnych – drogowym i kolejowym. Droga krajowa nr 10 prowadzi z zachodu (Szczecin) na wschód (Bydgoszcz) i stanowi dogodne połączenie z krajem, a także wschodem i zachodem Europy. Przez gminę prowadzą również drogi wojewódzkie: nr 151 - Gorzów- Choszczno- Świdwin,

nr 160 – Miedzichowo- Choszczno- Suchań, nr 175 – Choszczno-Drawsko Pomorskie oraz droga nr 122 – Krajnik Dolny Choszczno-Piasecznik.

Gmina jest ponadto dobrze powiązana z regionem komunikacją autobusową PKS zapewniającą połączenia m.in. z Gorzowem Wielkopolskim, Szczecinem.



Położenie gminy Choszczno, Źródło: Urząd Miejski Choszczno

1. Atrakcyjność turystyczna gminy Choszczno

1.1. Walory naturalne gminy

Ziemia choszczeńska, z uwagi na korzystne warunki środowiska naturalnego, jest atrakcyjna pod względem turystycznym i rekreacyjnym. Walorem gminy są jeziora, a jest ich około 30. Do największych należą polodowcowe: Klukom, Raduń, Żeńsko. Zajmują powierzchnię 223 ha. Zbiorniki wodne na tym terenie występują w rozległej rynnie w kierunku południowo-wschodnim. Jeziora Klukom, Żeńsko i Raduń połączone są ze sobą kanałami, tworząc szlak wodny o długości 10 km - największy atut terenu Choszczna.

Na wyjątkowy urok szlaku wpływają charakterystyczne strome zbocza brzegów, wydłużona forma akwenów oraz bogactwo fauny i flory obszaru. Różnorodność flory i fauny jezior i ich okolic jest bardzo duża. Żyją tu: perkozy, kurki wodne, dzikie kaczki i łabędzie. W okresie wiosny można spotkać tu liczne stada czajek, klucze dzikich gęsi oraz żurawi. Flora jest na tym terenie równie bogata jak fauna. Zatoki jezior porastają przeważnie trzciny, pałki wodne i sitowia, w wielu miejscach utrzymuje się rześa, rogatek, strzałka wodna, a nawet białe grzybienie. Na podmokłych terenach, zwłaszcza

w okolicach kanałów rosną trawy reprezentowane przez kostrzewę czerwoną i łąkową oraz olchy. Zidentyfikowano także 13 gatunków objętych ochroną ścisłą: arcydzięgiel nadbrzeżny, orlik pospolity, kukułka szerokolistna, rosiczka okrągłolistna, kruszczyk szerokolistny, śnieżyczka przebiśnieg, bluszcz pospolity, grzybień białe, grąźel żółty, paprotka zwyczajna, cebulica dwulistna, pełnik europejski i barwinek pospolity. Ponadto występuje wiele gatunków roślin chronionych częściowo i bezpośrednio zagrożonych wyginięciem.

Na terenach podmokłych i w drobnych oczkach wodnych występuje 9 gatunków płazów oraz 1 mieszaniec międzygatunkowy. Są to: traszka grzebieniasta, kumak nizinny, grzebiuszka ziemna, ropucha szara, rzekotka drzewna, żaba jeziorkowa, żaba śmieszka, żaba trawna, żaba moczarowa oraz mieszaniec żaba wodna. Ze względu na wysychanie drobnych zbiorników wodnych oraz osuszanie się wilgotnych terenów, wszystkie wymienione płazy są zagrożone wyginięciem. Ponadto na obszarze gminy zanotowano występowanie 5 gatunków gadów: jaszczurka zwinka, jaszczurka żyworodna, padalec zwyczajny, zaskroniec zwyczajny, żmija zygzakowata. Wszystkie stwierdzone gatunki zostały ujęte w „Czerwonej Księdze Zwierząt”.

Nabrzeża stanowią także idealne tereny życia dla 148 zanotowanych na tym terenie gatunków ptaków. Ponad 70 gatunków zostało objętych ochroną. Do cennych ptaków należą: perkozy, bociany, kanie, łabędzie, myszołowy, orliki, błotniaki, kormorany, czaple, gęsi, licznie występują dzikie kaczki, kurki wodne, mewy śmieszki oraz łyski. W szuwarach gniazda wiją trzcinia, trzcinniczek, potrzos, rokitniczka i wodnik. W nadbrzeżnych krzewach okresowo przebywają czyże, gile, barwne ptaki z rodziny łuszcaków, a w lasach sikorki, kosy i szpaki. Podczas sztormów na Bałtyku na choszczeńskich jeziorach znajduje schronienie mewa srebrzysta. Natomiast jesienią i wiosną szlakiem jezior przebiegają trasy przelotów czajek, żurawi oraz kluczy dzikich gęsi. Ptactwo uzupełnia hodowla bażantów żyjących na wolności.

Ziemia choszczeńska to również lasy. W okolicach choszczeńskich lasów spotkać można także różne gatunki ssaków (48 gatunków), np. chronione prawnie jeże, ryjówki, nocki, rzęsiorki, karliki, gacek, gronostaj, łasica, bobry, wydra i inne. Ponadto w lesie występuje zwierzyna drobna: zając szarak, piżmak, borsuk, kuna leśna, kuna domowa (kamionka), tchórz zwyczajny, lis oraz jenot. Można spotkać także „grubą zwierzynę” jak dzik, jelen europejski oraz sarna. Z łowieckiego punktu widzenia istotne są też ptaki łowne, jak kuropatwy, krzyżówki, gęsi, bażanty.

Jezioro Klukom

Największą atrakcją turystyczną Choszczna jest jezioro Klukom, które sięga centrum miasta.

Zabudowa miejska przylega do jeziora na dwóch trzecich długości linii brzegowej. Powierzchnia zbiornika wg różnych danych wynosi od 85,2 ha do 85,37 ha. Objętość wód zbiornika wynosi 6 990,3

tys. m³. W wodach jeziora można spotkać lina, okonia, szczupaka, węgorza i sandacza, co stwarza fantastyczne warunki dla wędkarzy. Nad jeziorem leży tzw. „Miejska Góra”, wzniesienie porośnięte drzewami z wytyczonymi alejkami, torem saneczkowym, placem zabaw, z trasami biegów przełajowych. Również nad jeziorem usytuowane jest Centrum Rekreacyjno – Sportowe ze strzeżoną plażą miejską wyposażoną m.in. w zjeżdżalnię dla dzieci i dorosłych, ogródek jordanowski, sprzęt pływający umożliwiający uprawianie sportów wodnych, boiska do gry w siatkówkę plażową i inne urządzenia rekreacyjno-sportowe. Do dyspozycji zwolenników pływania i nie tylko jest nowoczesna kryta Pływalnia „Wodny Raj”. W swojej ofercie proponuje korzystanie z basenu sportowego i rehabilitacyjnego z biczami wodnymi, jacuzzi, zjeżdżalni wodnej, sauny, solarium i siłowni. Dzięki partnerskiej współpracy z Holendrami po jeziorze Klukom kursuje statek spacerowy „Wolvega”. Po przebudowie kanałów pływać będzie po trzech połączonych jeziorach. Wokół jeziora znajduje się ścieżka o łącznej długości 6042 m. Wzdłuż ścieżki zaprojektowano małą infrastrukturę (ławki, kosze), wykonano oświetlenie. Ścieżka cieszy się powodzeniem spacerowiczów, osób uprawiających nordic walking.

Szlaki turystyczne:

Na terenie gminy Choszczno znajduje się tylko jeden oznakowany szlak turystyczny. Jest to „Szlak zielony”, o długości 16,7 km., który wiedzie z **Choszczna do Recza**. Prowadzi on turystów przez rejony rolnicze, równinne (60-70 m n.p.m.). Dalej, w okolicach Recza, tereny są bardziej zalesione i wyższe (do 100 m n.p.m.). W pierwszej kolejności udajemy się do Witoszyna, mijamy Stradzewo, dolinę Stobnicy, Sławęcín, Pomień. W końcu docieramy do Recza, który leży w dolinie Iny. Jest tu więcej lasów, chociaż wielkie kompleksy puszczy znajdują się dalej ku wschodowi. Wędrując przez te okolice można spotkać sarny, jelenie, zające i inną drobną zwierzynę. Trasa ta jest szczególnie ceniona przez miłośników turystyki pieszej. Fakt istnienia jednego oznakowanego szlaku nie oznacza, że tylko on wart jest zobaczenia. W celu lepszego poznania Ziemi Choszczeńskiej zaproponować można turystom inne trasy nadające się na wycieczki.

Trasa nr 1: z Choszczna do Drawna – szosa prowadzi z Choszczna w kierunku wschodnim. Odległość pomiędzy obydwoimi miastami wynosi 25 km. Trasa wiedzie najpierw przez tereny rolnicze, nizinne, prawie bezleśne, wznoszące się na 60 – 70 m n.p.m.. Są one poprzecinane niewielkimi strumykami. W okolicy Suliszewa wzgórza sięgają 110 m n.p.m. W znacznej mierze są one zalesione. Zaczynają się zachodnie fragmenty Puszczy Drawskiej, zwanej też Puszcza nad Drawą. Po drodze mijamy miejscowości: Wardyń, Korytowo, Chełpa, Rzecko, Kołki, Brzeziny, Kiełpino i w końcu dojeżdżamy do Drawna.

Trasa nr 2: z Choszczna do Krzęcina – wiedzie przez południowe Pojezierze Choszczeńskiego i prowadzi szosą do Strzelec Krajeńskich (30 km). Do wsi Krzęcin, położonej w odległości 14 km od Choszczna. W odległości 3 km od Choszczna mija się wieś Smoleń, później droga serpentyną otacza jezioro Żeńsko, oraz zachodni kraniec rynny jeziora Raduń. Zanim dotrzemy do Krzęcina miniemy Stary Klukom, Żeńsko i Nowy Klukom.

Trasa nr 3: z Choszczna w kierunku Pełczyc. Celem tej wędrówki jest poznanie osad położonych głównie na południe od Choszczna, na odcinku aż do Płotna. Pierwszą mijaną miejscowością jest Zamęcin, następnie Lubiana i Płotno, aż do granic Pełczyc i dalej w kierunku Barlinka.

Trasa nr 4: z Choszczna w okolice Piasecznika prowadzi na północny zachód skrawkiem obszarów podchoszczeńskich graniczących w tamtym rejonie z Ziemią Pyrzycką i Stargardzką. Z Choszczna należy wyjechać ul. Stargardzką, przecinając dolinę Stobnicy. Na przestrzeni 11 km dzielących Choszczno od Piasecznika mijamy Pakość, Radaczewo i Bonin, a odbijając od głównej trasy można zwiedzić: Sławęcin i Sulino.

„Rowerem po Ziemi Choszczeńskiej”

Jest to główny szlak turystyczny gminy, opracowany przez Klub Turystyki Rowerowej "Voyager" (Oddział PTTK w Choszcznie). Trasa prowadzi przez miejscowości: Choszczno - Bonin - Piasecznik - Radaczewo - Sławęcin - Stradzewo - Witoszyn - Pomień - Chełpa - Rzecko - Rzeczek - Suliszewo - Kołki - Korytowo - Raduń - Nowy Klukom - Krzęcin - Zwierzyń - Żeńsko - Stary Klukom - Zamęcin - Gleźno - Koplin - Choszczno. Łączna długość trasy to 83 km. Miłośnicy turystyki rowerowej pokonując trasę i zwiedzając miejscowości, zabytki, pomniki przyrody, parki, lasy i jeziora zdobywają odznakę „Rowerem po Ziemi Choszczeńskiej”



Szlak turystyczny opracowany przez Klub Turystyki Rowerowej "Voyager", Źródło: Urząd Miejski Choszczno

Parki

W mieście znajdują się trzy parki – dwa z nich mają charakter spacerowo – wypoczynkowy, a trzeci o powierzchni 13 ha to park miejski zwany Miejską Górą. Ponadto na terenie całej gminy zlokalizowanych jest 19 parków dworskich, pałacowych, z czego 6 zostało wpisanych do rejestru zabytków. Są to park dworski z I poł. XIX w. w Starym Klukomiu, park pałacowy z II poł. XIX w. w Stradzewie, park pałacowy z II poł. XIX w. w Radaczewie, park pałacowy z II poł. XIX w. w Gleźnie, park podworski z XVIII wieku w Wardyniu oraz zespół pałacowo-parkowy z XVIII w. w Korytowie. Dodatkowo Miasto Choszczno posiada dwie promenady – jedną wzdłuż jeziora, o długości ok. 5 km, drugą – Wały Piastowskie usypane w XVIII wieku, o długości 600 m.

Wykaz obiektów zieleni urządzonej na terenie Gminy Choszczno

Gmina Choszczno	
Sławęcin	park pałacowy
Radaczewo	park pałacowy
Stradzewo	park pałacowy
Radlice	park zabytkowy
Roztocze	park zabytkowy
Choszczno	park Moniuszki
Choszczno	promenada – aleja spacerowa

Choszczno	park – Miejska Góra
Choszczno	park miejski im. Wyszyńskiego
Korytowo	park pałacowy
Stary Klukom	park folwarczny
Piasecznik	park dworski
Pakość	park dworski
Chełpa	park dworski
Kołki	park pałacowy
Rzeczki	park pałacowy
Gleżno	park pałacowy
Wickowo (Koplin)	park folwarczny
Gostoczyn	park folwarczny
Wysokie	park pałacowy
Wardyń	park dworski
Krzowiec	obszar zadrzewień
Golcza	park dworski

Obszary sieci NATURA 2000.

Program Natura 2000 jest systemem ochrony przyrody obowiązującym wszystkich członków Unii Europejskiej. Chroni on wybrane elementy środowiska i obszary najważniejsze dla kontynentu.

W zasadzie stanowi on uzupełnienie krajowych systemów ochrony środowiska i jest dodatkowym sposobem na zachowanie dziedzictwa przyrodniczego. Podstawę prawną do wyboru i ochrony konkretnych obiektów przyrody są dwie dyrektywy: Dyrektywa Ptasia i Dyrektywa Habitatowa (Siedliskowa). Do sieci obszarów Natura 2000 zalicza się Dolina Iny koło Recza. Jest to jedyny taki obszar na terenie Gminy Choszczno. Obszar ten ma powierzchnię 4503,2 ha i rozciąga się także na terenie gmin: Recz i Suchań. Na terenie Gminy Choszczno znajduje się 25,5% powierzchni wyznaczonego obszaru chronionego. Na terenie chronionym występują najaktywniejsze hydrologicznie torfowiska źródliskowe w regionie, otoczone źródliskowymi odmianami lasów liściastych. Jest to ostoja rzadkich gatunków roślin, obejmująca duży procent ich populacji. Ostoja obejmuje rozległe korytarze ekologiczne o randze ponadregionalnej (Dolina Iny) i regionalnej (Dolina Stobicy-Wardynki) bardzo intensywnie wykorzystywane przez ptaki migrujące.

Pomniki przyrody

Według rejestru prowadzonego przez Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska w Szczecinie, w gminie Choszczno zlokalizowanych jest 26 pomników przyrody (tabela poniżej -stan na listopad 2011 r.) .Są to zarówno drzewa pojedyncze jak i w grupach.

Lokalizacja	Opis obiektu	Obwód w cm	Ilość
Choszczno/Park Miejska Góra	buk pospolity	330	poj.
Stradzewo/Park pałacowy	buk pospolity	355	poj.
Stradzewo/ Park pałacowy	cis pospolity	260	poj.
Stradzewo/ Park pałacowy	cypryśnik groszkowy	240	poj.
Choszczno/ Park Miejska Góra	cypryśnik nutkajski	140	poj.
Radaczewo/ Park pałacowy	dąb szypułkowy	585	poj.
Radlice/ Park zabytkowy	dąb szypułkowy	460	poj.
Smoleń/obrzeże jeziora Żeńsko	dąb szypułkowy	355	poj.
Roztocze/Park zabytkowy	dąb szypułkowy	351	poj.
Choszczno/ul. Piastowska- Wał	dąb szypułkowy	355,380	grupa 2 szt.
Piasiecznik/ posesja parafii obok kościoła	dąb szypułkowy	428	poj.
Suliszewo/skrzyżowanie u. Zwycięstwa i Zielonej	dąb szypułkowy	430	poj.
Choszczno/przy j. Klukom, park przyjeziorny	dąb szypułkowy	377	poj.
Stradzewo/Park pałacowy	dąb szypułkowy	400	poj.
Stary Klukom/Park	dąb szypułkowy	706.450	grupa 2 szt.
Radlice/przy drodze do Radlic	dąb szypułkowy	480-57	grupa 3 szt.
Korytowo/Park pałacowy	dąb szypułkowy odm. stożkowata	395	poj.
Rzecko/ul. Wolności/posesja kościelna	jesion wyniosły	220, 173	grupa 2 szt.
Rzecko/ul. Kościuszki / obok byłej szkoły	klon zwyczajny	340	poj.
Stradzewo/Park pałacowy	klon zwyczajny	360	poj.
Stradzewo/Park pałacowy	lipa drobnolistna	552	poj.
Chełpa/przy posesji nr 14	lipa drobnolistna	500	poj.
Roztocze/ Park zabytkowy	lipa drobnolistna	385	poj.
Stradzewo/Park pałacowy	lipa drobnolistna	440	poj.

Stradzewo/Park pałacowy	modrzew europejski		237-305	grupa
Choszczno/ul. Wł. Jagiełły skrzyżowanie z Murem Południowym	wiąz szypułkowy		443	poj.5 szt.

Warunki historyczno – kulturowe

W X w. obszary, na których obecnie leży Choszczno podlegały państwu Piastów. W XII w. ziemia choszczeńska weszła w skład obszaru państwa polskiego i stanowiła północno-zachodnią rubież Polski. W 1269 ziemie te zajęła Brandenburgia i włączyła pod administracyjne władanie Nowej Marchii. Początki Choszczna należy wiązać z osadnictwem słowiańskim, poprzedzającym lokację miasta. Dokument z 1364 wymienia grodzisko znajdujące się poza miejskimi murami. Dopiero po umocnieniu się władzy margrabiów i zakończeniu wojen pomorsko-brandenburskich doszło (nie wcześniej jak w 1284) do lokacji miasta na prawie magdeburskim, na wzór miasta Tangermünde w Starej Marchii.

W okresie rozkwitu gospodarczego i politycznego XIV i XV w., zabudowę miasta tworzyły: czworoboczny rynek, plan czterech ulic głównych i poprzecznych, system fortyfikacyjny. Na rynku znajdował się kościół parafialny z cmentarzem, ratusz, dom handlowy, kramy i jatki. System obronny miasta składał się z murów kamienno-ceglanych, 36 czatowni, 5 baszt obronnych i 3 bram: Wysokiej, Młyńskiej, Kamiennej.

Dokładne zrekonstruowanie posiadanych przez miasto praw miejskich i przywilejów utrudnia brak dokumentu lokacyjnego, który jeszcze w 1445 został potwierdzony przez Krzyżaków. Już w końcu XIII w. powstała rada miejska. Początkowo wybierano dwóch burmistrzów sprawujących swoją funkcję zamiennie przez okres jednego roku każdy. Rada kontrolowała finanse, miary i wagi. Zajmowała się posiadłościami miejskimi, ochroną przed pożarami i obronnością miasta. Wraz z nadaniem praw miejskich, samorząd uzyskał prawo do używania pieczęci i herbu. Najstarsze wizerunki herbu znalazły się na pieczęciach miejskich w XIV i XV w. Nawiązywał on do godła margrabiów brandenburskich z dynastii askańskiej oraz miejscowej tradycji. Obecnie obowiązujący oparty jest na najstarszych wizerunkach.

Miasto wielokrotnie było niszczone przez pożary. W pierwszej połowie XVII w. zaraza i wojna trzydziestoletnia wyludniły Choszczno. W 1806 zatrzymała się tutaj królowa pruska Luiza uciekająca przed oddziałami francuskimi, a 9 lat później choszczeński garnizon brał udział w bitwie pod Waterloo. W XIX w. Choszczno miało gimnazjum i szkołę elementarną. W 1935 utworzono szkołę gospodarczą. W latach 1926-1944 istniało Muzeum Powiatowe, które założył miłośnik regionu - Walter Schumacher. II wojna światowa to czas utworzenia w Choszcznie obozu jenieckiego Oflag II B

Arnswalde. Przebywało w nim około 2 tys. oficerów wziętych do niewoli, w tym m.in. dowódca Westerplatte major Henryk Sucharski, dramaturg Leon Kruczkowski, wielu profesorów uniwersytetów, naukowców, malarzy i literatów. Wydawali oni polską gazetkę pt. „Za drutami”.

Choszczno zostało zdobyte przez wojska radzieckie 23 lutego 1945. Zniszczeniu uległo 1 345 budynków, co stanowiło 83% zabudowy. Niemal całkowitej zagładzie uległo stare miasto. W rezultacie II wojny światowej miasto zostało włączone do Polski, zaś jego dotychczasową ludność wysiedlono do Niemiec. Odbudowa Choszczna trwała do lat 60. W 1984 r. miasto obchodziło 700 rocznicę powstania.

Pomniki i miejsca pamięci narodowej

- **pomnik upamiętnienia jeńców** oflagu II B Arnswalde,
- **głaz narzutowy** w parku Moniuszki, z datą wyzwolenia powiatu choszczeńskiego i tablicą upamiętniającą 50-lecie powojennego Choszczna,
- **groby żołnierzy polskich** poległych w czasie II wojny światowej na cmentarzu komunalnym,
- **Pomnik Wdzięczności** wzniesiony dla uczczenia poległych w walce o Choszczno żołnierzy 2 Armii Pancerniej Gwardii z I Frontu Białoruskiego, w centrum miasta przy kościele.
- **symboliczna tablica** upamiętniająca miejsce śmierci choszcznianina Karola Sonnenburga, rozstrzelanego przez Gestapo w 1933 za działalność antyfaszystowskiej
- **drzewko przyjaźni** gmin partnerskich w centrum miasta,
- **Choszcz** – legendarny założyciel miasta, drewniana rzeźba wykonana przez Zbigniewa Tracza w 1984; ukazuje ona wojownika z mieczem i tarczą, na której znajduje się herb miasta Choszczna. Od legendarnego założyciela miasta - Choszcza nazwę bierze miasto Choszczno. Rzeźba umieszczona została na Rondzie Partnerskim (u zbiegu ul. Wolności z ul. Bohaterów Warszawy),
- **Wał Piastowski** ciągnący się wzdłuż ul. Piastowskiej,
- **"Tablice Partnerstwa"** na Rondzie Partnerskim
- **głaz narzutowy** poświęcony pamięci Jana Pawła II,
- **pomnik pamięci Jana Pawła II** poświęcony w 2008 przy kościele pw. Narodzenia NMP,
- **Lipa siedmiu braci (Czarnieckiego).**

Zabytki chronione prawem

- o **założenie urbanistyczne** powstałe na przełomie XIII / XIV wieku zakwalifikowało cały obszar starego miasta Choszczna do rejestru zabytków, nr rej. O/27/55 z 30 lipca 1955. Szczególnym

miejszem jest rynek staromiejski, który przez setki lat był centrum administracyjno-gospodarczym miasta, a podczas wojny doznał sporych zniszczeń,

- **kościół pw. Narodzenia NMP** nr rej. 6/23/55 z 30 lipca 1955 oraz nr 244 z 27 kwietnia 1979. Budowla gotycka z XIV w. przy rynku wybudowana przez joannitów. Kościół parafialny, rzymskokatolicki należący do dekanatu Choszczno, archidiecezji szczecińsko-kamieńskiej, metropolii szczecińsko-kamieńskiej. W latach 50. kościół odbudowano, nadając mu wygląd nawiązujący do stanu pierwotnego tj. z okresu średniowiecza. 8 grudnia 1993 w nawiązaniu do kultu Matki Boskiej, wywodzącego się jeszcze z XVII w., przy parafii Narodzenia NMP utworzone zostało Sanktuarium Matki Boskiej Nieustającej Pomocy. Wewnątrz kościoła na uwagę zasługują:
 - o **epitafium nagrobne** burmistrza Mikołaja Rebentischa z XV w.,
 - o **epitafium nagrobne** kolatorki Elżbiety von Schack z 1787, fundatorki dachu kościoła,
 - o **drzewo Jessego** z XIV w., biblijnego ojca Dawida. To płaskorzeźba z genealogicznym drzewem Chrystusa. Z Jessego wyrasta pień z gałązkami zakończonymi wizerunkami królów żydowskich. W centrum umieszczona jest pasja z ukrzyżowaniem Chrystusa, Marią, św. Janem Chrzcicielem. *Choszczeńskie Drzewo Jessego* jest rzadkością na skalę europejską,
- **obwarowania miejskie** nr rej. 228 z 6 kwietnia 1957 oraz nr 245 z 27 kwietnia 1979:
 - o **mury obronne** z XIV-XV w. Fragmenty: północny, południowy i zachodni przy ul. 22 lipca, ul. Bohaterów Warszawy i ul. Mur Południowy; do czasów obecnych zachowały się jedynie niewielkie fragmenty średniowiecznego muru miasta, istnieje ponad połowa muru północnego oraz części muru południowego i zachodniego. Zachował się także wał ziemny zwany w przeszłości „Mnisim wałem”,
 - o **barbakan Bramy Kamiennej** rondel przedbramia z XV w. przy ul. Wolności 13. Obecnie jest on siedzibą Rady Miejskiej,
- **zespół szpitalny** z 1904-1905 i 1929-1931 przy ul. Niedziałkowskiego 4-12, nr rej. 18 z 22 grudnia 1999 ,
 - o **szpital**,
 - o **przychodnia** z 1912,
 - o **pralnia** z 1905-1906,
 - o **budynek** z 1935,
 - o **willa** ul. Niedziałkowskiego 8 z 1920,
 - o **willa** ul. Niedziałkowskiego 12 z 1910 nr rej. 446 z 31 marca 1998.

Pozostałe atrakcje turystyczne

- dworzec kolejowy z połowy XIX w. przy ul. Wolności,
- gazownia z XIX w. przy ul. 23 Lutego,
- młyn gospodarczy z XIX w. przy ul. Fredry,
- spichlerz z XIX w. przy ul. Kwiatowej,
- wieża ciśnień z początku XX w. przy ul. Niedziałkowskiego,
- zabytkowe budynki mieszkalne, z przełomu XIX/XX w.: ul. Wysoka, ul. Fabryczna, ul. Bohaterów Warszawy, ul. Bolesława Chrobrego, ul. Wolności, ul. Kościuszki, ul. Piastowska, ul. Mickiewicza, ul. Wyzwolenia, ul. Niedziałkowskiego, ul. Obrońców Westerplatte, ul. Kolejowa, ul. Kochanowskiego, ul. Stanisława Staszica, ul. Dąbrowszczaków, ul. Władysława Jagiełły,
- lipa Siedmiu Braci (lipa Czarnieckiego) – przy skrzyżowaniu ul. Piastowskiej i Władysława Jagiełły znajduje się niewielki pagórek ze zrośniętymi lipami drobnolistnymi o obwodzie 760 cm, 460 cm i wysokości 22 m., będącymi pomnikami przyrody. Jedna z legend głosi, że rośło tam kiedyś 7 lip, a miejsce to zwane było przez wiele wieków „lipami siedmiu braci”.

Gmina Drawno

Położenie i ogólna charakterystyka gminy

Gmina Drawno położona jest w południowej części woj. zachodniopomorskiego, w powiecie choszczeńskim, na zachodnim skraju Puszczy Drawskiej, na pograniczu Pojezierza Myśliborskiego i Wałeckiego. Południowa granica gminy jest równocześnie granicą województwa zachodniopomorskiego. Najbliższymi sąsiadami są: od strony północnej gmina Kalisz Pomorski, północno - zachodniej gmina Recz, od zachodu gmina Choszczno, a od południa gminy Bierzwnik i Dobiegniew.

Na dzień 31.12.2011 roku gminę zamieszkiwało 5401 osób. Administracyjnie obszar podzielony jest na 12 sołectw. Gmina Drawno jest gminą miejsko-wiejską o wysokiej lesistości . Około 70% powierzchni gminy zajmują lasy sosnowe i bukowo-dębowe. Większość lasów na terenie gminy znajduje się w administracji Nadleśnictwa Drawno. W sąsiedztwie Drawna przebiegają drogi krajowe: nr 10 relacji Szczecin – Bydgoszcz, nr 22 relacji Gorzów – Wałcz oraz droga wojewódzka nr 175 relacji Choszczno – Kalisz Pomorski.

Najbliżej położonymi węzłami komunikacji publicznej są stacje: kolejowa i autobusowa w Kaliszu Pomorskim oraz w Choszczynie.

Lasy i tereny zielone

Obszar gminy Drawno jest najatrakcyjniejszym terenem powiatu choszczeńskiego. Najcenniejsze są walory środowiska przyrodniczego skupione na terenie Drawieńskiego Parku Narodowego, który zajmuje wraz z otuliną ok. 70% powierzchni gminy. Lasy i grunty leśne zajmują 22.184 ha. tj. 69,11 % powierzchni gminy. Jest to wynik znacznie powyżej średniej krajowej i wojewódzkiej.

Lasy gminy Drawno występują w dużych kompleksach. Dominującym gatunkiem lasotwórczym jest sosna. Tworzy leśne zbiorowiska zastępcze z drzewostanem iglastym. W wyniku uprawy sosny na siedliskach dąbrów lub buczyn wykształcają się specyficzne ekosystemy leśne. Dominują one pod względem zajmowanej powierzchni wśród lasów gminy i mogą mieć rozmaity charakter. Często są sośniny podszyte zwartym kobiercem traw np. śmiałka pogiętego lub trzcinnika piaskowego, a nawet traw łąkowych. Występują kompleksy buczyn (w dolinie Drawy i na zachód od niej), na zabagnionych siedliskach przy brzegach jezior i nad rzekami występują lasy olszowe, wykazujące zmienność od typowych łęgów olszowych na terasach rzecznych pobagienne, kępowe olsy, spotykane czasem przy jeziorach. Niewielką powierzchnie zajmują grady. Ważną rolę w systemie ekologicznym gminy oprócz dość wysokiej lesistości, spełnia roślinność nieleśna, czyli zieleń śródpolna, zieleń parkowa, pałacowo-dworska oraz zieleń cmentarna. Teren gminy charakteryzuje się małym zróżnicowaniem zieleni pałacowo - dworskiej. Do parków wpisanych do rejestru zabytków dworsko – pałacowych należy zespół dworsko – parkowy z początków XIX w. w Święciechowie. Wymieniony obiekt jest wartościowym elementem środowiska przyrodniczego, co wynika z jego naturalistycznego krajobrazowego charakteru. Został, bowiem głównie założony na bazie roślinności naturalnej, głównie o charakterze łęgowym lub gradowym.

Ponadto obiekty parkowe wyróżnić można także w Drawnie, Drawniku, Borowcu, Chomętowie, Podegrodziu, Sieniawie, Niemieńsku (wieś), Konotopie, Brzezinach (wokół Domu Pomocy Społecznej) w Rościnie i Zalesiu.

Teren gminy obejmuje w przeważającej części obszar równiny sandrowej. W części centralnej i zachodniej występują płaty utworów moren czołowej i dennej oraz wzniesienia o charakterze kemowym. Powierzchnia gminy wykazuje spadek w kierunku południowym, najwyższy punkt to wzniesienie (109,1 m n.p.m.) na pd. od jez. Trzebuń, najniższe położone jest lustro Drawy w miejscu, w którym opuszcza ona gminę. Główne jednostki wyróżniane w krajobrazie gminy to:

- równina sandrowa (sandry Równiny Drawskiej),
- dolina Drawy z systemem teras dolinnych,

- wzniesienia kemowe (Srebrna Góra, Winna Góra, Wapienna Góra, Lisia Góra na Polanie Drawskiej),
- system rynien subglacialnych, w dużej części wypełnionych jeziorami (zróżnicowane kierunki przebiegu rynien).

Dominującą jednostką w krajobrazie jest Równina Drawska (Kondracki, 1998). Ma ona formę szerokiego pasa piasków glacyfluwialnych (powstałych na skutek działania wód polodowcowych), ciągnących się wzdłuż doliny Drawy, na wschód od Pojezierza Choszczeńskiego i Dobiegniewskiego. Mimo, że obszar nosi nazwę Równiny Drawskiej, nie ma on jednak zupełnie płaskiego i monotonnego charakteru. Rzeźba terenu na obszarze gminy jest znacznie bardziej skomplikowana, niż wynika to z pobieżnej charakterystyki mezoregionu. W rzeźbie terenu gminy wyraźnie zaznaczają się skomplikowane układy rynien lodowcowych i dawnych szlaków odpływu wód. Formy terenu widoczne dziś na powierzchni oraz zróżnicowana rzeźba terenu, zagrzebana pod piaskami sandrowymi, w tym liczne szlaki tunelowego drenażu podlodowcowego, decydują o dzisiejszym systemie odwodnienia terenu.(PRL)

Gleba

Użytki rolne zajmują 7313 ha, co stanowi zaledwie ok. 22,78 % pow. gminy.

Gleby na terenie gminy wytworzyły się z macierzystych utworów czwartorzędowych pokrywających jej obszar pochodzących z okresu recesji zlodowacenia i późniejszych.

Na przeważającym obszarze gminy grunty orne stanowią gleby brunatne, w mniejszym stopniu gleby bielcowe wytworzone z utworów pyłowych wodnego pochodzenia- lekkie, średnie i ciężkie.

Znaczne obszary gruntów dobrych jakościowo, znajdują się pomiędzy Drawnem a Święciechowem.

Na obszarach leśnych Parku Narodowego i otuliny dominują gleby rdzawe o bardzo zróżnicowanej żyzności. W znacznych ilościach występują również gleby torfowe, związane z działalnością akumulacyjną Drawy.

Na obszarach leśnych parku narodowego i otuliny dominują wykształcone z piasków polodowcowych (miejscami rzeczpolodowcowych) gleby rdzawe. Gleby tego typu mogą mieć bardzo zróżnicowaną żyzność i w Puszczy Drawskiej funkcjonują pod bardzo różnymi ekosystemami – od świeżych borów sosnowych począwszy do żyznych lasów bukowych.

Występuje wysokie zróżnicowanie pokrywy glebowej w zagłębieniach rynnowych i w dolinach rzecznych. Na terenie gminy występują gleby żyzne, przeważnie III-ego do V-ego kompleksu przydatności rolnej. Obszar gminy charakteryzuje się występowaniem gleb, pod względem bonitacji gruntów ornych od IIIa do VI i pod względem bonitacji użytków zielonych od III do VI.

Gmina Drawno	Miasto Drawno	Wieś	Ogółem
Powierzchnia	503 ha	31597 ha	32 100ha
Użytki rolne	173 ha	7140 ha	7313 ha
Lasy	12 ha	22172 ha	22 184 ha
Grunty zabudowane i zurbanizowane	95 ha	613 ha	708 ha
Pozostałe grunty	223 ha	1671 ha	1894 ha

Wody powierzchniowe

1. Rzeki

Pod względem zasobności w wody powierzchniowe gmina Drawno jest zaliczana do obszarów o dużej zasobności, jest to obszar pojezierza. Sieć wód powierzchniowych na omawianym terenie jest dobrze rozwinięta. Występują tu zarówno wody płynące, sztuczne i naturalne akweny, jak i tereny podmokłe. Teren gminy ma korzystny bilans wodny z tytułu wysokiej lesistości oraz dużej objętości wody retencjonowanej w torfowiskach i terenach podmokłych.

Przez obszar gminy przebiega granica pomiędzy terenami należącymi do zlewni Górnej Odry i podległymi RZGW Szczecin, oraz dorzeczem Warty (RZGW Poznań, 93% powierzchni gminy).

Gmina Drawno należy w przeważającej części do zlewni Drawy oraz w mniejszym stopniu do zlewni Wardynki będącego dopływem Iny. Główne ciek gminy:

1) **Drawa** – prawobrzeżny dopływ Noteci (drugi pod względem wielkości), do której uchodzi w jej 48,9 km (okolice Krzyża). Całkowita długość Drawy wynosi 185,9 km, a powierzchnia zlewni – 3 296,4 km².

Źródła rzeki znajdują się powyżej jeziora Małego w Dolinie Pięciu Jezior (Górne, Krąg, Długie, Głębokie, Małe) w okolicach Połczyna Zdroju. Zlewnia Drawy jest obszarem skomplikowanym pod względem hydrograficznym, hydrologicznym i hydrogeologicznym. Powierzchnia zlewni na terenie gminy wynosi 26 km². Ochrona doliny Drawy jest jednym z głównych celów ochronnych wyznaczonych dla Drawieńskiego Parku Narodowego.

2) **Głęboka** – niewielka rzeczka ok. 13 km długości wypływająca z bagien na pn. od wsi Głębokie, spiętrzona w sztuczne jezioro w początkowym biegu. Przepływa przez jez. Głębokie, Trzebuń, Pańskie i uchodzi do Drawy k. Prostyni. W jej dolinie pomiędzy jez. Głębokie a Pańskie występują torfowiska źródłiskowe (poza terenem gminy Drawno).

3) **Słopica** – jest to lewy dopływ Drawy o całkowitej dł. 51,4 km i zlewni o pow. ok. 92 km², wypływa z jeziora Środkowego w okolicach Kalisza Pomorskiego.

4) **Bagnica I i II** – na znacznym odcinku mają charakter rowu melioracyjnego. Płyną skrajem kompleksu Czarnych Gajów, uchodzą do jez. Dubie w Drawnie. Przecinają kompleksy zmeliorowanych torfowisk niskich, w suche lata może zanikać.

5) **Sitna** – strumień ok 8 km wypływający z terenów podmokłych w okolicy Kraśnika (gm. Rzecznica). Przepływa przez kompleks Czarnych Gajów i uchodzi do jez. Dubie na zach. od Drawna.

W przeważającej części ma charakter rowu melioracyjnego, tuż przed ujściem bieg naturalny.

6) **Korytnica** - lewobrzeżny dopływ Drawy. Rzeka bierze początek w okolicach Mirosławca, przepływa przez jezioro Nowa Korytnica i uchodzi do Drawy w okolicach osady Bogdanka. Korytnica przepływa kilometrowym odcinkiem przez teren gminy Drawno.

7) **Wardynka** - rzeka o dł 17,800 km, na terenie gminy leży niewielka część jej górnego odcinka.

Wypływa z torfowisk na pn. od Kiełpina, płynie przez pola jako rów melioracyjny, w dalszym biegu ma charakter strumienia leśnego. Jest dopływem Iny.

2. Jeziora

Na terenie gminy znajduje się 12 jezior o pow. powyżej 1 ha o łącznej powierzchni ok. 614 ha. Miasto Drawno położone jest w sąsiedztwie jezior Dubie Południowe (zwane również jez. Adamowo) i Dubie Północne (zwane również jez. Grażyna.) Do największych jezior na terenie gminy należą: jeziora: Dubie (216,0 ha) i Trzebuń (136,0 ha).

Istnieją także inne mniejsze jeziora, a mianowicie:

- Dominikowo - Duże o powierzchni 71,0 ha,
- Pańskie o powierzchni 44,9 ha
- Piaseczno o powierzchni 38,5 ha,
- Karpino o powierzchni 28,5 ha,
- Środkowe o powierzchni 22,5 ha,
- Krzywy Róg o powierzchni 16,0 ha,
- Chomętowskie o powierzchni 12,5 ha,
- Nowa Korytnica o powierzchni 11,2 ha,
- Czarne Zdanowskie o powierzchni 8,6 ha
- Rótnińskie o powierzchni 8,5 ha

Ochrona przyrody

1. Drawieński Park Narodowy⁶

Pierwsze badania naukowe terenów projektowanego Parku i Puszczy Drawskiej rozpoczęły się w 1969 r. Specjaliści, którzy dotarli w te tereny, zachwycili się pięknem obszaru, gęszą i dzikimi ostępami. Zgromadzone materiały umożliwiły utworzenie w 1974 r. rezerwatu "Rzeka Drawa". Wydarzenie to stało się inspiracją i motywacją do powstania obiektu o randze parku narodowego, który powstał na mocy Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10.04.1990 roku w sprawie utworzenia Drawieńskiego Parku Narodowego (Dz.U. nr 26, poz 151).

1.1. Powierzchnia⁷:

- Powierzchnia: 11441,34 ha (w tym w zarządzie DPN: 11107,58 ha)
- Powierzchnia otuliny: 40896 ha
- Powierzchnia ochrony ścisłej: 569,36 ha
- Powierzchnia ochrony częściowej: 10225,02 ha
- Powierzchnia ochrony krajobrazowej: 313,19 ha
- Udział ekosystemów leśnych: 9188,89 ha
- Udział ekosystemów nieleśnych lądowych: 1001,52 ha
- Udział wód powierzchniowych: 919,17 ha
- Liczba województw na terenie których funkcjonuje Park: 3

zachodniopomorskie, gmina:

- o Bierzwnik: 74,43 ha (powiat choszczeński)
- o Człopa: 2376,32 ha (powiat wałecki)
- o Drawno: 1903,42 ha (powiat choszczeński)
- o Tuczno: 1118,44 ha (powiat wałecki)

lubuskie, gmina:

- o Dobiegniew: 5590,89 ha (powiat strzelecko-drezdenecki)

wielkopolskie, gmina:

- o Krzyż: 377,84 ha (powiat czarnkowsko-trzcianecki)

- Ogólna długość granic Parku: 212,45 km

⁶ Informacje i dane pochodzą ze strony Drawieńskiego Parku Narodowego www.dpn.pl

⁷ Dane dotyczą 2009 r.

- Obwody ochronne: 7 (Dębina, Knieja, Ostrowiec, Kamienna, Pustelnia, Sitno, Szuwary)

1.2 Przyroda- teren DPN

Liczba gatunków roślin i zwierząt występujących na terenie Drawieńskiego PN:

- rośliny naczyniowe: 924 (chronionych: 55)
- pijawki: 18 (chronionych: 1)
- jętki: 30 (chronionych: 3)
- ważki: 47 (chronionych: 11)
- mięczaki: 70 (chronionych: 18)
- kózkowate: 49 (chronionych: 1)
- ryby: 39 (chronionych: 6)
- płazy: 13 (chronionych: 13)
- gady: 7 (chronionych: 7)
- ptaki: 169 (chronionych: 151)
- ssaki: 42 (chronionych: 19)

Główne rzeki Drawieńskiego Parku Narodowego to Drawa i jej lewobrzeżny dopływ - Płociczna. Drawą przepływa średnio 15 m³ wody na sekundę, a Płociczną - 3 m³. Oprócz Drawy i Płocicznej, przez teren DPN przepływają także: Słopica, Korytnica, Runica, Cieszynka, Moczol i Sucha. W Parku jest 20 jezior, bardzo zróżnicowanych pod względem charakteru ekologicznego: od torfowiskowych jezior dystroficznych (Pięć Jeziorzek Torfowych zwanych także Głodnymi Jeziorami), przez jeziora eutroficzne (Sitno, Płociczno, Ostrowiec) do mezotroficznych jezior ramienicowych (Martew, Płociowe, Pecnik Duży). Unikatem hydrologicznym jest głębokie, okolone lasami meromiktyczne jezioro Czarne. Zróżnicowanie ekologiczne jezior widać nawet na pierwszy rzut oka w barwie ich wody: mezotroficzne jeziora ramienicowe mają, zwłaszcza w słoneczne dni, wody intensywnie szmaragdowe, a jeziora dystroficzne - toń ciemną, prawie czarną. Specyficznym elementem sieci wodnej Drawieńskiego Parku Narodowego są wypływy wód podziemnych: źródła, wycieki i wysięki, a także rozwinięte na takich wyciekach źródłiskowe torfowiska.

Drawieński Park Narodowy odznacza się bogactwem występujących tu typów ekosystemów. Miarą tego bogactwa jest liczba 224 udokumentowanych tu zbiorowisk roślinnych. Powierzchniowo dominują lasy - przede wszystkim buczyny, łęgi olszowe i olsy, a także płaty borów sosnowych. Ważnymi komponentami przyrody Parku są torfowiska, oraz ekosystemy wodne i łąkowe. Prawie 80 zbiorowisk roślinnych występujących na terenie Drawieńskiego Parku Narodowego należy do ważnych dla Europy i ujętych w Europejskiej Dyrektywie Habitatowej. Są to: żyzne i kwaśne buczyny, grądy, lasy łęgowe, fragmenty borów i brzezin bagiennych, wilgotne i świeże łąki, wrzosowiska,

podwodne łąki ramienicowe w jeziorach, roślinność rdestnicowa jezior eutroficznych, roślinność źródlisk, skupienia włosieniczników w nurcie rzek, szuwary kłociowe, mszary torfowcowe, roślinność torfowisk przejściowych i mechowisk.

1.2. Walory kulturowe DPN

Bogaty zasób walorów przyrodniczych Drawieńskiego Parku Narodowego sprawia, że walory antropogeniczne często umykają uwadze obserwatorów. Mimo braku ogólnie znanych zabytków na tym terenie warte zainteresowania są elementy będące efektem działalności człowieka i drobne świadectwa przeszłości tworzące specyfikę krajobrazu. Pozostałościami materialnego dorobku społeczności zamieszkujących ten obszar jest system **bindug** - składnic służących flisakom do magazynowania drewna. Składały się ze składowiska i stoczyska. Drawa była wykorzystywana jako szlak spławu drewna od XVIII wieku do lat 70-tych XX wieku. Bindugi są czytelnym elementem w krajobrazie na styku rzeki z dużym kompleksem leśnym. Stanowią cenny zabytek dawnej kultury leśnej, a obecnie niektóre wykorzystywane są jako pola namiotowe.

Drawa była wykorzystywana jako szlak żeglugowy od XIV wieku. Już w 1662 roku oczyszczano rzekę z pni, umacniano brzegi i pogłębiano ją w miejscach dawnych brodów. W 1700 roku przewożono Drawą miód z Drawska do Frankfurtu. Żegluga przetrwała do II wojny światowej, najdłużej na odcinku Osieczno - Krzyż.

Charakter zabytkowy ma przebieg dawnych dróg i brukowe nawierzchnie dróg leśnych przystosowanych w XIX wieku do wywozu drewna. Kamienne nawierzchnie skoncentrowane są w formie długich odcinków w zachodniej części Puszczy (Moczele - Osieczno, Moczele - Wygon, Zatom - Radachowo) oraz jako krótkie odcinki umacniające miejsca piaszczyste i podjazdy we wschodniej części. Poza tym, przez dzisiejsze tereny DPN i otuliny wiodły kiedyś ważne szlaki komunikacyjne:

- droga marchijska przez Mirosławiec do Czaplina,
- droga solna przez Moczele na Pomorze,
- droga Berlin - Barnimie - Dominikowo - Mirosławiec - Gdańsk,
- droga Stargard - Recz - Drawno - Sieniawa - Wałcz.

Składnikiem decydującym o charakterze krajobrazu dzisiejszych lasów są niepozorne obiekty rozproszone w Puszczy Drawskiej, takie jak: kamienne drogowskazy (szczególnie liczne w rejonie Zatom - Wygon i na północ od jez. Szczucarz, po Jeleni Róg), kapliczki ceglane, pompy z korpusem wykonanym z pnia drzewa, pozostałości zaporowych pasów przeciwpożarowych (Bory

Dominikowskie, okolice Sitnicy). W lasach Puszczy Drawskiej wiele jest miejsc po dawnych osadach ludzkich, których lokalizację zdradza dziś tylko roślinność synantropijna oraz dawne cmentarze ewangelickie. Pochodzą głównie z połowy XIX wieku. Często są malowniczo usytuowane, z wartościowym starodrzewem, czytelnymi granicami pierwotnego układu przestrzennego, zwykle jednak ze zniszczonymi nagrobkami. Do rejestru zabytków został wpisany cmentarz przykościelny koło Ostrowca z ruinami kościoła i dzwonnicy. Niegdyś na rzekach Parku i otuliny funkcjonowały młyny wodne, tartaki, fabryka krochmalu, małe elektrownie wodne i liczne mosty. Współcześnie są to ruiny bądź tylko elementy tych budowli. Atrakcyjnym miejscem widokowym jest tzw. **Węgornia**, gdzie pozostały ruiny budynku dawnego młyna i relikty budowli piętrzących oraz ruiny komór do odławiania węgorzy. Interesujące, chociaż niepozorne, są obiekty hydrotechniczne, m. in. kanały nawadniające: Kanał Głuchy, Sicieński, Suchy i kanał na północy Parku w dolinie Rudnicy i Płocicznej. Najciekawszy jest **Kanał Sicieński**. Biegnie od jeziora Sitno prawym brzegiem Płocicznej, obiega jeziora Płociczno, Ostrowieckie dochodząc do łąk doliny Drawy koło Głuska. Kanał powstał ok. 1820 roku z inicjatywy Fryderyka von Sydowa. Eksploatowany był do II wojny światowej do nawadniania łąk koło Miradza i Głuska. Kanał Sicieński przebiega na dystansie około 22 km. Poprowadzono go stokami, trawersem doliny rzecznej, wysoko ponad lustrami jezior - tuż nad ich brzegami, a odcinkami odbiegał od linii brzegowych i prowadzony był nad poziomem terenu łąk akweduktem ziemnym. To charakterystyczna budowla dla sztuki hydrotechnicznej początku XIX wieku, stanowi podstawowy składnik tzw. skokowo-grzbietowego systemu melioracyjnego. Po wojennych zniszczeniach przeprowadzono remont - pogłębiono koryto niszcząc przy tym warstwę izolacyjną. Kanału nie udało się już nawodnić i obecnie na całej długości pozostaje suchy.

Na terenie Parku istnieją pozostałości dawnych gospodarstw stawowych; są to:

- stawy Rybakówki i Kanał Głuchy,
- resztki „Stawów Zawisłaka”, „Stawów UFO”, stawów w Rynnie Moczelskiej, stawów na zachód od jeziora Kociego, Stawy Paciorkowe na Suchej.
- Zabytki techniki drawskich lasów to między innymi elektrownia z kołem wodnym na Płocicznej w Pustelni, ślady kolejki leśnej Springe - Sitnica - Jelenie - Krępa, zespół techniki wiejskiej w Głusku: kuźnia, browar, strzelnica, wodociąg, lokalizacja młyna; resztki dawnego zespołu papierni i młynów Bogdanka - Jaźwiny - Sówka.

Na uwagę zasługuje obiekt działający kolejno jako elektrownia wodna, papiernia, fabryka papy i fabryka wełny drzewnej w Jaźwinach (otulina), który został zbudowany w 1814 r. Produkcję papieru prowadzono do 1879 r., w latach kolejnych produkowana była papa, a już od 1891 roku wełna drzewna, którą używano do pakowania szkła. 70 lat później pomieszczenia owej fabryki

przystosowano do potrzeb zaplecza pobliskiej hodowli pstrąga. Budynek po wielu przebudowach i modernizacjach utrzymał charakter przemysłowy. Stan zachowania budynku jest dobry, zniszczona została jedynie kotłownia i komin przemysłowy. Wśród przemysłowych budowli na uwagę zasługuje browar w Głusku oraz sitnicka serownia. Budynek browaru został wzniesiony ok. 1820 roku, a po 1849 obiekt został przebudowany na kościół protestancki. W murach kościoła czytelna pozostała faza przebudowy dawnego browaru. Serownię w Sitnicy zbudowano w 1870 r. Od lat 70-tych XIX wieku produkowano tutaj „sery głuskowskie”, które wcześniej wytwarzane były w Głusku. W roku 1945 serownia przestała funkcjonować, pozostał z niej jedynie budynek mieszkalno-produkcyjny.

Najciekawszym zabytkiem przemysłu na terenie Drawieńskiego Parku Narodowego jest **elektrownia „Kamienna”** o mocy 0,96 MW. Powstała w 1903 roku w miejscu dawnej fabryki karbidu. Budowę siłowni wodnej rozpoczęto w 1896 r., budując stopień wodny tuż przy fabryce karbidu, powyżej stopnia wodnego młyna. Zespół składa się z budynku elektrowni, jazu z upustem jałowym, zapory ziemnej, przepławki dla ryb i pochylni do spławiania drewna, zbiornika wody i rozdzielni z transformatorownią. Elektrownia „Kamienna” przedstawia oryginalny i reprezentatywny dla początków XX w. model hydroelektrowni. Posiada wybitne walory historyczno - techniczne; utrzymano oryginalne wyposażenie: dwa hydrozespoły z turbinami Francisa firmy Escher Wyss ze Szwajcarii, generatory produkcji AEG z Berlina i regulatory systemu Voitha.

Na Pomorzu, w tym także na opisywanym terenie, od XVII do XVIII wieku pospolite były małe huty szkła. Z puszczańskich lasów wykorzystywano niezbędne surowce do produkcji szkła: piaski szklarskie, gliny techniczne, wapień i drewno bukowe. Zlokalizowane były w okolicy Głuska, Podszkła, przy ujściu Cieszynki do Płocicznej. Jedynymi śladami po hutach jest znajdujący w kilku miejscach rozproszony materiał szklarski.

1.4. Walory turystyczne

- *Udostępnianie terenu* Drawieńskiego Parku Narodowego odbywa się na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2009 r., Nr 151, poz. 1220 z późn. zm.) w celu ochrony przyrodniczych i kulturowych walorów terenu Drawieńskiego Parku Narodowego.

Do ruchu pieszego przeznaczone są przez cały rok, od świtu do zmierzchu znakowane szlaki turystyczne, ścieżki. Rowerem lub na nartach biegowych można poruszać się wyłącznie po trasach udostępnionych do ruchu pieszego. Do ruchu pojazdów wyznaczono drogi.

Do uprawiania turystyki wodnej (kajak, kanu, ponton) dostępny jest szlak wodny rzeki Drawy od 1 lipca do 15 marca, w godzinach 9.00 – 19.00. Dla zrównoważenia ruchu kajakowego na rzece Drawie, wprowadzony został podział rzeki na dwa odcinki: I Odcinek: Drawno – Most Zatom, II Odcinek: Most Zatom – ujście rzeki Płocicznej. Na każdym Odcinku w ciągu jednego dnia nie może przebywać więcej niż 350 osób. Liczebność grupy kajakarzy korzystających ze szlaku wodnego rzeki Drawy nie może przekroczyć 20 osób. Spływ kajakowy Korytnicą od mostu Bogdanka do biwaku Bogdanka dozwolony jest od 1 lipca do 15 marca. Uprawianie turystyki kajakowej oraz używanie sprzętu pływającego na innych akwenach nie jest dozwolone. Wody DPN udostępnione są do wędkowania na zasadach określonych w "Regulaminie amatorskiego połowu ryb". Za wstęp i udostępnienie terenu DPN pobierane są opłaty w wyznaczonych punktach. Opłaty pobierane przez Park stanowią rekompensatę za wywołanie działaniem człowieka negatywnego wpływu na wartości przyrodnicze objęte ochroną w formie Parku Narodowego.

- Szlaki turystyczne - Na terenie Drawieńskiego Parku Narodowego wyznaczona jest sieć szlaków pieszych o długości 91,4 kilometrów. Wiodą przez lasy, nad rzekami, jeziorami, piaszczystymi drogami, brukiem, oraz przez wzgórza i doliny.

Piesze, dostępne również dla rowerzystów

Szlak czerwony im. St. Czarnieckiego Drawno - Drawnik - Barnimie – biwak Barnimie – rez. Drawski Matecznik - Zatom (szlak zielony do Korytnicy) – Święta Hala (Wydrzy Głaz) – rez. Radęcin - osada leśna Moczele (szlak niebieski do jez. Ostrowieckiego) - Głusko (szlak żółty do jez. Ostrowieckiego) – elektrownia Kamienna - Stare Osieczno, długość w granicach DPN: 36,7 km.

Szlak niebieski most koło Miradza – Drawno Most koło Miradza (szlak czerwony Tuczo - Człopa) – Miradz – Jelenie - Nowa Korytnica – jez. Środkowe – jez. Szerokie - pole biwakowe Biały Zdrój – jez. Krzywe – jez. Dominikowo Wielkie – Dominikowo – Sieniawa – Drawno (szlak żółty dookoła jezior drawieńskich, szlak czerwony Drawno - Stare Osieczno). Długość w granicach DPN: 0,8 km

Szlak niebieski Moczele – jez. Ostrowieckie, Moczele (szlak czerwony Drawno - Stare Osieczno) – jez. Ostrowieckie (szlak żółty Pustelnia - Głusko), dł. w granicach DPN: 4,2 km **Szlak żółty Pustelnia – Głusko, Pustelnia** (szlak czerwony Tuczo – Człopa) – jez. Ostrowieckie – Głusko (szlak czerwony Drawno- Stare Osieczno), dł. w granicach DPN: 10,6 km

Szlak zielony Zatom – Nowa Korytnica, Zatom (szlak czerwony Drawno- Stare Osieczno) – leśniczówka Międzybórz – Jażwiny – Nowa Korytnica (szlak niebieski wzdłuż jezior dominikowskich), dł. w granicach DPN: 3,8 km

Szlak wodny- Drawa, uważany jest przez kajakarzy za jeden z najpiękniejszych szlaków wodnych w Polsce. Swoje źródła ma na wysokości 150 m n.p.m. w Dolinie Pięciu Jezior koło Połczyna Zdroju. Płynie przez dwie krainy geograficzne: Pojezierze Drawskie, gdzie przepływa przez liczne jeziora i Równinę Drawską wijąc się wśród pomorskich lasów. Powierzchnia jej dorzecza wynosi prawie 3300 km². Kończy bieg wpływając do Noteci na wysokości 30 m n.p.m. w okolicy Krzyża Wlkp. Średni spadek Drawy wynosi 0,6‰. Długość Drawy w granicach Parku wynosi 41 km. Szlak wodny rzeki Drawy w granicach Parku udostępniony jest od 1 lipca do 15 marca. Maksymalna liczba osób mogących przebywać jednocześnie na szlaku wodnym rzeki Drawy wynosi: 700 osób, z czego: 350 osób na I odcinku w ciągu jednego dnia i na drugim 350 osób.

Szlak konny- dla jeźdźców dużą atrakcją mogą być wyprawy po lasach Puszczy Drawskiej. Tereny Drawieńskiego Parku Narodowego można przemierzać na końskim grzbiecie po wyznaczonych w terenie szlakach konnych oraz drogach publicznych. Oznakowanie szlaku konnego stanowi emblemat pomarańczowego koła na białym tle namalowanego na pniach drzew i innych obiektach terenowych.

Szlaki konne Drawieńskiego Parku Narodowego służą turystycznemu i rekreacyjnemu wykorzystywaniu koni wierzchowych, a tam gdzie pozwalają na to warunki terenowe, również zaprzęgów konnych. Na odcinkach szlaku, na których może dojść do spotkania z pojazdami kołowymi obowiązują ogólne przepisy o ruchu drogowym.

Szlak wodny - na terenie DPN Drawa ma zmienny charakter; najpierw jest spokojna, następnie przyspiesza bieg, a w bystrym nurcie pojawiają się liczne zwalone drzewa. Kręte koryto wśród łąk i lasów podcina wysokie brzegi piaszczystych skarp. Szybki prąd i kamieniste dno zmieniają się na kolejnych odcinkach szlaku w leniwy nurt i piaszczyste dno porośnięte podwodnymi łąkami.

- Drawno (wypływ z jeziora Dubie) – Przytań Wodna Drawnik – 1 km
- Przytań Wodna Drawnik – Miejsce postoju dla kajakarzy „Most Barnimie” – 4,6 km
- Miejsce postoju dla kajakarzy „Most Barnimie” – Miejsce biwakowania „Barnimie” – 3,5 km
- Miejsce biwakowania „Barnimie” – Miejsce postoju dla kajakarzy „Kładka Konotop” – 4,4 km
- Miejsce postoju dla kajakarzy „Kładka Konotop” – Miejsce odbioru kajaków „Most Zatom” 4,4 km
- Miejsce odbioru kajaków „Most Zatom” – Miejsce biwakowania „Bogdanka” – 0,4 km
- Miejsce biwakowania „Bogdanka” – Miejsce biwakowania „Sitnica” – 7,9 km
- Miejsce biwakowania „Sitnica” – Miejsce biwakowania „Pstrąg” – 5,9 km
- Miejsce biwakowania „Pstrąg” – Most niskowodny w Głusku – 3,3 km

- Most niskowodny w Głusku – Miejsce biwakowania „Kamienna” – 2,5 km
- Miejsce biwakowania „Kamienna” – ujście rzeki Płocicznej (granica DPN) – 3,2 km

Wędkarstwo - w wodach Parku amatorski połów ryb dozwolony jest na podstawie wykupionej licencji łącznie z kartą wędkarską. Wędkowanie na rzece Drawie od jeziora Dubie Płd. (Adamowo) do mostu przy elektrowni Kamienna dozwolone jest od 1 stycznia do 14 marca oraz od 1 lipca do 31 grudnia, z zachodniego brzegu jeziora Ostrowieckiego jedynie z pomostów oraz z północno-zachodniego brzegu jeziora Sitno jedynie z pomostów. Wędkowanie na jeziorach dozwolone jest od 1 kwietnia do 30 listopada natomiast wędkowanie spod lodu jest zabronione.

2. Obszary chronionego krajobrazu

„D” Choszczno – Drawno – łączna powierzchnia wynosi 24 520 ha w tym w gminie Drawno 6707 ha. Obszar obejmuje jezioro Dominikowskie, okolice Drawna z jeziorami drawieńskimi, lasy między Drawnem a Kiełpinem wraz z jeziorem Piaseczno, cały kompleks Czarnych Gajów od Drawna po Lubieniów, Kraśnik, dolinę Drawy między Drawnem a Prostynią. Na krajobraz tych terenów składają się głównie lasy borowe, przemieszane tereny rolnicze i leśne o różnym układzie siedlisk, obszary źródliskowe. Wschodnia część obejmuje fragment Puszczy Drawskiej.

„F” Bierzwnik – zajmuje powierzchnię 28 500 ha w tym 1312 ha w obrębie gminy – były teren OChK Puszczy Drawskiej. Celem ochrony są charakterystyczne cechy fizjograficzne, oraz nieprzekształcone środowisko przyrodnicze. Zagrożenia dla obszaru to inwestowanie i zabudowa otwartego krajobrazu polno - leśnego, zalesianie łąk, zmiany stosunków wodnych – melioracje i regulacja w dolinach rzecznych, intensyfikacja rolnictwa, sukcesja na nieużytkowanych łąkach.

„E” Korytnica Rzeka – łączna powierzchnia wynosi 3550 ha w tym w gminie Drawno 3572 ha. Położony jest na terenie Puszczy Drawskiej. Przedmiotem ochrony jest leśno – jeziorny krajobraz puszczy. Teren charakteryzuje się mozaiką rozproszonych wśród licznych lasów i jezior, mszarnych torfowisk. Główne zagrożenia to niewłaściwa gospodarka leśna i zabudowa letniskowa.

Dominikowo – Niemieńsko - zajmuje powierzchnię około 5 755 ha. Położony jest częściowo na terenie Borów Dominikowskich i w południowej części Polany Drawskiej pomiędzy Drawieńskim Parkiem Narodowym, Choszcznem, Drawnem i rzeką Korytnicą. Celem ochrony jest zachowanie walorów krajobrazowych, kulturowych i przyrodniczych tego terenu. Teren ten charakteryzuje się harmonijnym połączeniem rolniczego i leśnego użytkowania terenu. Występują tu liczne gatunki flory ciepłolubnej. Teren słynie też z doskonale zachowanych, w skali regionu, alei przyrodniczych.

3. Pomniki przyrody - według wykazu Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Szczecinie

Ip	Lokalizacja pomnika	Rodzaj obiektu	Obwód (cm)	Ilość
1	Borowiec/ Nadleśnictwo Drawno obręb Drawno, oddz. 160p	dąb szypułkowy	502-635	grupa 3szt.
2	Święciechów/park za pałacem	buk pospolity	435,395	grupa 2szt.
3	Święciechów/park za pałacem	dąb bezszypułkowy	380-500	grupa 6 szt.
4	Drawno/na placu targowym za kościołem	wiąz szypułkowy	335	poj.
5	Święciechów –łąka	głaz narzutowy	1100x170	szt.
6	Barnimie	głaz narzutowy	510x210	szt.

Pomniki przyrody na terenie gminy Drawno. Waloryzacja przyrodnicza woj. zachodniopomorskiego

4. Inne

Cały obszar gminy Drawno leży w obrębie korytarza ekologicznego o randze krajowej na obszarze połączenia korytarzy o znaczeniu międzynarodowym 6M i 7M (Pojezierze Drawskie, Obszar Drawy), występują także korytarze o znaczeniu regionalnym i lokalnym. Gmina włączona została do europejskiej sieci obszarów chronionych NATURA 2000. Na części jej terytorium występuje obszar o najwyższych walorach przyrodniczych „Drawa”, włączony do krajowej sieci ekologicznej ECONET - POLSKA.

Szlaki turystyczne na terenie gminy⁸

Szlaki : piesze, rowerowe

Stare Osieczno - Podszkle – Głusko. Znaki czerwone- 6,3 km . Szlak stanowi dojście do położonego w głębi parku narodowego Głuska. Wiedzie wzdłuż rzeki Drawy i Płocicznej. Na trasie ładne punkty widokowe i elektrownia wodna Kamienna - unikatowy zabytek techniki. Dla rowerzystów dość łatwy.

Zatom - Barnimie – Drawno. Znaki czerwone- 14,3 km. Szlak wiedzie wzdłuż Drawy, przez wspaniałe lasy. Na trasie piękne widoki nadrzeczne, a także ciekawe zabytki w Barnimiu i Drawnie. Dla rowerzystów szlak dość łatwy, z wyjątkiem jednego odcinka, który można ominąć.

Nowa Korytnica - Krępa Krajeńska. Bez znaków, projektowane przedłużenie szlaku zielonego 7,6 km. Praktyczne dojście z Nowej Korytnicy do stacji kolejowej, malowniczy krajobraz leśno-jeziorny. Dla rowerzystów szlak łatwy.

⁸ Opracowanie ze strony internetowej Urzędu Miejskiego w Drawnie www.drawno.pl

Drawno - Rościn – Prostynia. Znaki niebieskie - 14,4 km. Szlak wiedzie wzdłuż doliny Drawy, płynącej tu wśród rozległych łąk, na obrzeżu pofałdowanego terenu leśnego. Na trasie piękne widoki i interesująca miejscowość Prostynia. Dla rowerzystów szlak dość łatwy.

Dookoła jezior drawieńskich. Znaki żółte - 13,8 km (5,6 + 8,2 km). Szlak okrężny w kształcie ósemki, prowadzący wokół jezior nad którymi leży Drawno: Rudno od pn.- wsch. i Dubie od pd.- zach. Bardzo dobra trasa na dwie krótkie wycieczki z Drawna. Po drodze ładne widoki nadjeziorne, pola, łąki i lasy. Dla rowerzystów odcinek wokół jeziora Rudno łatwy, natomiast wokół jeziora Dubie częściowo niedostępny.

Szlaki kajakowe –poza terenem Drawieńskiego Parku Narodowego- dostępne całorocznie

Odcinek 1. Prostynia – Drawno - 13 km (odcinek łatwy) Uregulowana rzeka płynie wśród szuwarów i turzycowisk przez rozległe, malownicze łąki, obramowane lasami. Przepływamy pod mostem lokalnej drogi, leśnej osady Rościn. Z prawej strony góruje zwieńczony bocianim gniazdem komin zniszczonej cegielni. Niżej rzeka przybiera bardziej urozmaicony charakter: kręta, odcinkami o bystrym prądzie meandruje wśród szerokich na przemian podmokłych łąkach o brzegach zarośniętych trziną, tworząc różnej wielkości rozlewiska.

Infrastruktura turystyczna gminy

W Drawnie funkcjonuje jedyne w powiecie Centrum Informacji Turystycznej (CIT) , którego siedzibą jest budynek dawnego spichlerza zbożowego położonego w najstarszej części miasta.

CIT udziela informacji o :

- Obsłudze ruchu turystycznego
- Szlakach turystycznych
- Bazie gastronomicznej
- Bazie noclegowej
- Atrakcjach turystycznych
- Aktywnym wypoczynku



fot. Centrum Informacji Turystycznej
w Drawnie

W gminie rozwija się turystyka wiejska i agroturystyka. Coraz bogatszy jest wachlarz oferowanych usług. Baza noclegowa ma przeważnie charakter prywatnych kwater, domków kempingowych i pól namiotowych. Dla grup zorganizowanych usługi kwaterunkowe świadczą także placówki oświatowe.

Na terenie gminy dostępnych jest ok. 1700 miejsc noclegowych w tym:

campingi, pokoje, pola namiotowe, karawaning, kwatery agroturystyczne, pokoje gościnne.

Obok bazy noclegowej rozwija się sfera usług turystycznych związanych z obsługą turystyczną, tj. usług: transportowo-kajakowych, miejsca zakwaterowania, oraz gastronomia.

Obiekty sportowe i kulturalne

Na terenie gminy funkcjonuje Drawieński Ośrodek Kultury w Drawnie wraz z salą widowiskowo-kinową, oraz podległe ośrodkowi administracyjnie świetlice wiejskie w sołectwach.

Z obiektów sportowych na uwagę zasługuje:

- Kompleks boisk sportowych Orlik 2012 w Drawnie (boisko wielofunkcyjne do piłki ręcznej, koszykowej, siatkówki i tenisa ziemnego)
- Kompleks boisk sportowych w Niemieńsku przy Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym
- pełnowymiarowe boisko do piłki nożnej, kort tenisowy, oraz kąpielisko miejskie na terenie Ośrodka Sportu i Rekreacji w Drawnie

Walory historyczne-kulturowe gminy⁹

Pierwsze ślady człowieka na terenie Drawna i okolic pochodzą z paleolitu (ok. 9 tys. lat temu).

Specyficzny charakter terenu z dużą ilością rzek, jezior i lasów zapewniał obfitość ryby i zwierza.

Ukształtowanie terenu sprzyjało zakładaniu osad i ich obronie. We wczesnym średniowieczu tereny dzisiejszego Drawna były zasiedlone przez plemiona. W wieku X Drawno wraz z ziemią choszczeńską zostało włączone przez Mieszka I do Państwa Polskiego. Po śmierci Przemysława II w lutym 1296 roku cały teren, aż po Gwdę na wschodzie opanowali margrabiowie brandenburscy stając się częścią tzw. Nowej Marchii.

Objęcie we władanie Ziemi Drawieńskiej przez ród Wedlów, ciągłe walki na tym obszarze oraz zmiany właścicieli nie sprzyjały osadnictwu. Z rąk Marchii Brandenburskiej przeszła pod panowanie Luksemburgów, później sprzedano ją w 1402 r. Zakonowi Krzyżackiemu, a następnie elektorowi brandenburskiemu. Od 1466 do 1472 Drawno znalazło się w rekach pomorskich. Dopiero w XVI w. odnotowano nasilenie osadnictwa za sprawą Rüdigera Wedel. Za jego panowania powstały nowe wsie i folwarki. W tym czasie powstały Brzeziny, Niemieńsko, Dominikowo, Rościn.

⁹ Inf. Strategia Rozwoju Turystyki w Gminie Drawno na lata 2010-2015

Głównym zajęciem przez wieki pozostało rolnictwo, gospodarka leśna, rybołówstwo, gorzelnictwo a także bartnictwo. W wieku XIX następuje rozwój przemysłu w Drawnie. Złóża gliny w pobliżu Drawna wykorzystywane były w powstających cegielniach. Powstała również fabryka wyrobów ceramicznych ETRURIA, w której produkowano skrzaty ogrodowe - jedne z pierwszych w Europie. Pierwsza oferta z tej fabryki pochodzi z 1886 roku. Powstają wiatraki, młyny wodne i tartaki wykorzystujące w pierwszym okresie turbiny wodne. Powstaje również jedna z nielicznych fabryk sieci w Europie.

W roku 1313 Drawno zostało po raz pierwszy wymienione w dokumentach pod Nazwą „Nowy Wedel”. Nazwa pochodzi od nazwiska starego saksońskiego rodu von Wedel. Nie jest znana dokładna data lokalizacji. Historycy datują otrzymanie praw miejskich na okres od 1313 do 1333. Miasto było we władaniu rodziny von Wedel. Z tego okresu pochodzi nazwa miasta „Wedele”, która zmieniana była wielokrotnie i do roku 1945 nosi nazwę „Neuwedell”. 12 lutego 1945 roku miasto znalazło się w granicach państwa polskiego. Na skutek działań wojennych zniszczone zostało 25% zabudowy, głównie śródmieście. Na terenie Miasta i Gminy Drawno zachowało się wiele cennych obiektów zabytkowych o charakterze obronnym, sakralnym, dworskim, oraz związanych z budownictwem ludowym. Do najcenniejszych zabytków, pochodzących z różnych okresów historycznych, na terenie gminy należą:

- o Drawno – ruiny renesansowego zamku Wedlów z XIV - XVI w. Do dzisiaj zachowały się dwa wschodnie narożniki,
- o Drawno - Kościół p.w. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy - gotyk / XIII - XIV w., przebudowany w XV, XVII i XIX w., świątynia jednonawowa z transeptem i pięciobocznym prezbiterium, zabytkowy ołtarz z 1696 r., chrzcielnica i ambona barokowa z XVIII w; do kościoła przylega wieża ryglowa z 1800 r.,
- o Drawno - dawny układ urbanistyczny miasta z wąskofrontowymi domami o konstrukcji ryglowej z XVIII i XIX w. oraz kilkoma studniami artezyjskimi,
- o Drawno - dwór ryglowy z XIX w.,
- o Drawno - poniemiecki cmentarz z XIX w. z pojedynczymi nagrobkami. Tutaj również wzniesiony jest na miejscu dawnego pomnika ku czci poległych w I wojnie światowej Niemców, tzw. Kamień Pojednania polsko-niemieckiego, z pamiątkową tablicą poświęconą pamięci i porozumieniu pomiędzy narodami polskim i niemieckim
- o kościoły zabytkowe we wsiach Dominikowo, Barnimie, Brzeziny,
- o barokowy pałac z XVIII w., przebudowany w XIX w. i odbudowany w 1964 r. na Dom Pomocy Społecznej w Brzezinach,
- o późnobarokowy dworek myśliwski z XVIII w. w Kiełpinie w kształcie podkowy, przebudowany w 1804 r.,

- o gorzelnia z 1880 w Niemieńsku,
- o dawny pałac myśliwski w Niemieńsku zwany Zamkiem, zbudowany w latach 1922-30
- o ruiny pałacu oraz park krajobrazowy z XIX w. z licznymi pomnikami przyrody w Konotopiu,
- o kościół z XIX w Świąciechowie, przebudowany w 1980 r., z ciekawymi stacjami drogi krzyżowej oraz zespół pałacowo-folwarczny z początku XX wieku.

Gmina Krzęcin

Położenie i ogólna charakterystyka

Gmina Krzęcin położona jest na południowym krańcu województwa zachodniopomorskiego w granicach powiatu choszczeńskiego. Od zachodu graniczy z Gminą Pełczyce, od północy z Gminą Choszczno, od południa ze Strzelcami Krajeńskimi (woj. lubuskie), a od wschodu z Gminą Bierzwnik. Obszar gminy przecina linia kolejowa na trasie Szczecin - Poznań. Położona jest na południowym krańcu województwa zachodniopomorskiego, w granicach powiatu choszczeńskiego.

Głównym elementem krajobrazu naturalnego są liczne jeziora (rynnowe - wąskie i głębokie oraz moreny denne - rozlewiskowe), największe z nich to: Żeńskie, Chłopowo (Chłop), Kościelne, Paprzyca Duża, Bukowskie, Czyste, Krzęcińskie (Brudne), Mielęcín i Rakowo. Przez gminę przepływa rzeka Mała Ina. Rzeźba terenu jest wyraźnie pofałdowana z licznymi pagórkami, wałami, kotlinami i dolinkami, z niewielkimi kępami lasu oraz większym zwartym kompleksem leśnym (sosna, buki, dęby) w okolicach wsi Chłopowo i Krzęcin.

Gmina Krzęcin jest gminą wiejską o powierzchni 140,47 km², wody - 321 hektarów (stan na dzień 01.01.2011 roku) i użytki rolne - 9.150 hektarów. Na dzień 31 grudnia 2010 roku teren gminy zamieszkiwało 3780 mieszkańców. Na terenie gminy znajduje się 28 miejscowości oraz 11 sołectw.

Pod względem gospodarczym jest to gmina o charakterze rolniczym. Siedziba gminy znajduje się w położonej centralnie miejscowości Krzęcin , w której zlokalizowany jest m.in.: urząd gminy, gminne centrum kultury, ośrodek pomocy społecznej, środowiskowy dom samopomocy, Zespół Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska, szkoła podstawowa, gimnazjum, urząd pocztowy, ośrodek zdrowia, choszczeńska filia Gospodarczego Banku Spółdzielczego, cmentarz komunalny, strażnica Ochotniczej Straży Pożarnej, restauracja, placówki handlowo-usługowe oraz zakład firmy 2x3 S.A.

Lasy i tereny zielone

Większość lasów gminy leży w zasięgu Nadleśnictwa Bierzwnik i Choszczno. Część powierzchni leśnych stanowią obecnie parki wiejskie, rezerваты przyrody oraz użytki ekologiczne. Pokrycie lasami obszaru gminy jest bardzo nierównomierne. Cała część środkowa i południowa jest właściwie bezleśna, na jej obszarze występują duże kompleksy gruntów ornych i łąk. Lasy i grunty zadrzewione i zakrzewione zajmują powierzchnię 3.192 hektarów, co stanowi 22,76% pow. gminy. Na terenie gminy występują tereny zieleni urządzonej. Należą do nich parki miejskie : w Nowym Klukomiu i Krzęcinie.

Na terenie gminy Krzęcin rozciąga się Obszar Chronionego Krajobrazu „F” Bierzwnik, obejmujący wschodnią część gminy, na terenie którego położone są projektowane rezerваты i użytki ekologiczne oraz 12 pomników przyrody w postaci drzew.

Lokalizacja	Rodzaj obiektu	Obwód (cm)	Ilość
Nowy Klukom /park pałacowy/ Leśnictwo Wężnik,oddz.404c na skarpie	dąb szypułkowy	402	poj.
Nowy Klukom/park pałacowy	platan klonolistny	369	grupa 2 szt.
Mielęcín/park pałacowy	dąb szypułkowy	470	poj.
Krzęcín/park wiejski	buk pospolity	402-500	grupa 3 szt.
Rakowo/ przy drodze	dąb szypułkowy	450	poj.
Żeńsko/ / L-ctwo Wężnik,oddz.409f/przy leśniczówce	dąb szypułkowy	385	poj.
Nowy Klukom/park pałacowy	klon zwyczajny	369	poj.
Krzęcín/ L-ctwo Wężnik,oddz.416 n/ park wiejski	grab pospolity	180	poj.
Krzęcín/ L-ctwo Wężnik,oddz.416 n/ park wiejski	grab pospolity	195	poj.
Krzęcín/ L-ctwo Wężnik,oddz.416 n/ park wiejski	lipa szerokolistna	335	poj.
Krzęcín/ L-ctwo Wężnik,oddz.416 n/ park wiejski	lipa szerokolistna	327	poj.

Krzęcin/park wiejski	Lipa drobnolistna	304-320	grupa 3 szt.
----------------------	-------------------	---------	--------------

Pomniki przyrody na terenie gminy Krzęcin.

Obszary Sieci Natura 2000 obejmujące obszar gminy Krzęcin to:

Lasy Bierzwnickie PLH320044

Lasy Puszczy nad Drawą PLB320016

Wody powierzchniowe

1. Rzeki , cieki wodne, kanały

Mała Ina, mająca swe źródła na terenie Gminy Krzęcin jest jedną z większych rzek Pojezierza Choszczeńskiego. Łączy ona swe wody za Witkowem pod Stargardem Szczecińskim z (Dużą) Iną, dopływem Odry. Wypływa ona z jeziora Mielęcina, położonego ok. 3 kilometry na południe od Krzęcina. Dorzecze Małej Iny na całej długości jej biegu, stanowi 368-370 m kw.

Rzeki: Koczyńska, Ogardna

Kanały: Objezierze

Strumienie: Granowo, Sobieradz

Wielki Rów Krzęciński- ma swoje źródła pod lasem na południu wsi Granowo, potem opływa pola, przepływa drogą Granowo-Krzęcin i wpada do Małej Iny koło Smużyka.

2. Jeziora

Na terenie gminy znajduje się 13 jezior o łącznej powierzchni- ok. 307 ha, największe i najcenniejsze przyrodniczo jeziora: Chłopowo, Bukowskie. Wody powierzchniowe zajmują 2,29 % powierzchni gminy .

Walory historyczno- kulturowe gminy¹⁰

W średniowieczu obszar ten kilkakrotnie zmieniał przynależność państwową. W X-XIII wieku wchodził w skład monarchii wczesnopiastowskiej. W 1269 roku został podporządkowany przez margrabiów brandenburskich i został włączony do Nowej Marchii. W XIII-XV wieku stanowił część Ziemi Choszczeńskiej, a następnie (od XIV w.) Powiatu Czoszczeńskiego.

¹⁰ Inf. ze strony Urzędu Gminy w Krzęcinie www.krzecin.pl , oprac. dr Grzegorz Jacek Brzustowicz

Istniejąca sieć osadnicza wykształciła się w różnym okresie. Zdecydowana większość dużych wsi ma średniowieczne pochodzenie. Około roku 1300 istniały już Żeńsko, Chłopowo i Krzęcin. Pojedyncze miejscowości mają metrykę XVIII-wieczną lub z przełomu XVIII i XIX wieku np. Mielęcín, Rakowo i Przybysław. Pozostałe osady, leśniczówki i wsie zostały założone w XIX wieku np. Kaszewo i Słonice.

Wśród występujących zabytków na terenie gminy Krzęcin spotykamy przede wszystkim obiekty sakralne (kościół) oraz rezydencje ziemiańskie (pałace).

1. **KRZĘCIN** jest wsią o bardzo dawnej metryce średniowiecznej. Prawdopodobnie już w 1238 r. został nadany templariuszom przez księcia wielkopolskiego **Władysława Odonica**. W katastrze ziemskim margrabiego **Ludwika Starszego** z 1337 r. wśród 64 łanów należących do wioski nie wymienia się uposażenia plebana, które w majątkach tej wielkości wynosiło zazwyczaj 4 łany. Mimo to można przypuszczać, że już w XIV w. istniała w Krzęcinie parafia. Pierwsza wzmianka o niej zapisana została w aktach kapituły kamieńskiej z 4 lutego 1491 r. ("*Ecciesiam parochialeih ville Krantzín...*"). W czasach przedreformacyjnych Krzęcin - podobnie jak cała Ziemia Choszczeńska, mimo wcielenia do Nowej Marchii należał do diecezji kamieńskiej. Ok. 1540 r. parafia krzęcińska przejęta została przez protestantów. W niewiadomym czasie połączona została z parafią w Chłopowie. Być może stało się to w 1679 r., kiedy to kościół w Krzęcinie spłonął od uderzenia piorunu w wieżę. Wkrótce, dzięki staraniom pastora z Chłopowa - **Krzysztofa Fischera** i datkom miejscowej szlachty kościół odbudowano. Stać musiał już w 1681 r., wtedy to bowiem **Dorota Maria von Rowedel** z d. Schönebeck ufundowała nowy dzwon. W 1690 r. powstały witrażyki z herbami członków rodu von Rowedel, na przełomie XVII i XVIII wieku barokowy ołtarz, a w 1773 r. drugi, mniejszy dzwon o średnicy 70 cm (obecnie w Hamburgu). Ówczesny kościół był najprawdopodobniej budynkiem ryglowym, być może z drewnianą wieżą. W 1809 r. wymieniana jest w Krzęcinie filia parafii Chłopowo, należącej do inspektoratu w Choszczynie. Neogotycki kościół parafialny powstał od podstaw w 1910 r. Do nowej świątyni przeniesiono niektóre stare elementy wyposażenia: barokowy ołtarz, dzwony z 1681 i 1773 r., trzy herbowe witrażyki z 1690 r. (czwarty umieszczono w 1928 r. w muzeum w Choszczynie). Niemal równocześnie z budową wykonano nowe wyposażenie wnętrza (organy zbudowane zostały przez firmę Gruneberg ze Szczecina już w 1910 r.). Po II wojnie światowej kościół w Krzęcinie przejęty został przez katolików i poświęcony dnia 23 grudnia 1945 r. W okresie powojennym wygląd kościoła i jego wnętrza z wyposażeniem nie uległ większym zmianom. W pierwszych latach po wojnie zaginął obraz "Ukrzyżowanie" z ołtarza głównego, a następnie został zastąpiony nowym malowidłem o tej samej tematyce. W 1998 r. w prezbiterium zamontowano nowe witraże, w 2000 r. w środkowym oknie ściany północnej wstawiono nowy witraż z wizerunkiem papieża Jana Pawła II, a stary witraż herbowy zdemonstrowano i przeniesiono na plebanię. Ołtarz,

dzwon i witrażyki herbowe są najstarszymi i najcenniejszymi zabytkami w krzęcińskim kościele zachowanymi do dzisiaj.

2. **CHŁOPOWO.** Kościół w Chłopowie istniał już w średniowieczu; brak jednak wiadomości o formie architektonicznej i konstrukcji tej świątyni. Istniejący obecnie kościół zbudowany został w latach 1907 - 1909 w formach neobarokowych, w miejscu obiektu starszego. Jest to świątynia salowa, której korpus nawowy przecięty jest transeptem; po stronie zachodniej z korpusu nawowego wyprowadzona jest wieża z neobarokowym hełmem. Przed 1945 r. w kościele przechowywane były księgi parafialne od 1678 r. W Chłopowie istniała parafia ewangelicka (wraz z filią w Krzęcinie), należąca do superintendentury w Choszcznie. Po II wojnie światowej obiekt przejęli katolicy (poświęcenie kościoła 16 grudnia 1945 r.); parafię erygowano 18 maja 1951 r. Obok dawnej oficyny dworskiej, niewielki park z aleją starych lip.

3. **GRANOWO.** Istniejący dziś kościół powstał prawdopodobnie w końcu XV, lub w pocz. XVIw. (na co wskazuje niestaranny wątek muru z niemal nie obrobionych głazów narzutowych, widoczny spod tynku na ścianie pomocnej). Była to budowla salowa, z wieżą drewnianą, lub bezwieżowa, z wolno stojącą dzwonnica, na której zawieszono były dwa dzwony o średnicy 110 i 90 cm, odlane w 1404 r. przez mistrza Henninga. Około 1540 r. kościół i parafia w Granowie przejęte zostały przez ewangelików. W okresie protestanckim prawo patronatu nad nimi należało do miasta Choszczna. W 1855 r. przekształcono i rozbudowano kościół w formach neogotyku zacierając ślady poprzednich faz stylowych. Dobudowano wówczas ceglana wieżę od zachodu, a elewacje korpusu nawowego obłożono dachówką i otynkowano. Po II wojnie światowej kościół przeszedł w użytkowanie katolików. Już 1 czerwca 1945 r. poświęcony został pod obecnym wezwaniem. W okresie powojennym z wnętrza kościoła usunięto empory przy ścianach bocznych i ścianie wschodniej oraz ambonę, dobudowano od strony wschodniej zakrystię i kostnicę, a w trakcie remontu w końcu lat 90-tych XX w. zamurowano wnękę w ścianie wschodniej.

4. **NOWY KLUKOM** Nowy Klukom jest to wieś o metryce średniowiecznej. Kościół został wzniesiony w 2 poł. XVI w. i stanowił fundację rodziny v. Blankensee; datowanie to potwierdzała - obecnie niezachowana - chorągiewka 1573 C.H.v.B. oraz renesansowa forma architektoniczna. Była to świątynia protestancka, filia parafii w Zamęcinie, która podlegała inspektoratowi w Choszcznie. Świątynię wybudowano bezpośrednio po przejęciu okolicznych kościołów przez protestantów oraz przyjęciu nowej wiary przez miejscową szlachtę, zaś - zachowane - uposażenie pochodzi głównie z XVII w. Na pocz. XVIII w. kościół został częściowo przebudowany, o czym świadczyła druga data 1713 na w/w chorągiewce; w owym czasie dobudowano drewnianą (szkieletową) wieżę. Kolejny remont kościoła wykonano na pocz. XX w., kiedy to dostawiono przypory wschodnie, wprowadzono

podmurówkę pod ścianą północno- wschodnią oraz zmieniono formę niektórych otworów okiennych. Po II wojnie światowej, przez ok. 30 lat obiekt był nieużytkowany; wieś przypisano do parafii rzymsko-katolickiej w Zamęcie, tym samym utrzymując historyczny związek obu wsi. Dnia 15 czerwca 1975 r. kościół w Nowym Klukomiu poświęcono jako świątynię rzymsko-katolicką p.w. św. Ap. Piotra i Pawła i włączono do nowo erygowanej parafii w Raduniu (p.w. MB Szkaplerznej). Kościół w Nowym Klukomiu to niewielka (kameralna) świątynia salowa, bez architektonicznie wyodrębnionego prezbiterium. Wieża przykościelna (dzwonnica) w Nowym Klukomiu jest obiektem wolnostojącym, w formie stojącego prostopadłościanu, nakrytego hełmem namiotowym; forma architektoniczna nie wykazuje cech wtórnych, jest typowa dla wiejskich budowli na obszarze Pomorza i Brandenburgii. Naprzeciw kościoła położony jest park krajobrazowy z początków XIX w. z dużym stawem.

5. **OBJEZIERZE.** Wieś położona 4 km na wschód od Krzęcina. Obszar wsi ma urozmaicony krajobraz, dlatego posiada duże walory letniskowe. Najwyżej położony punkt w okolicy dochodzi do 105 m (na północy od wsi) i 67 m (na południu). Przez wieś przechodzi droga, która była starą trasą pocztową z Choszczna do Dobiegniewa. Wieś średniowieczna znajdowała się na obszarze nadanym joannitom z Korytowa w 1237 roku. W Objezierzu wieś umiejscowiono pomiędzy dwoma jeziorami. Od północy przylegała do jeziora Bukowego, a od południa do jeziora Objezierze. Badania archeologiczne ustaliły intensywne osadnictwo wokół wsi. Są to ślady datowane na XIV -XVII wiek. Obecna polska nazwa została utworzona w XX w. od nazwy jeziora Objezierze. W 1539 roku rozwiązano klasztor w Bierzwniku i utworzono Domenę Państwową w Bierzwniku, w skład której weszła także wieś Objezierze.

6. **RAKOWO.** Kościół z kamienia polnego z końca XVI w., przebudowany z 1735 r. z barokowym wyposażeniem wnętrza i wieżą z kamienia ciosanego, w górnej kondygnacji drewnianą (dobudowaną w 1890 r.), neoklasycystyczny dworek z początku XX w. oraz park krajobrazowy założony w latach 1840-50. Wieś położona na południowej granicy ziemi choszczeńskiej, wśród wzgórz, na południe od osady znajduje się Jezioro Rakowskie. Kościół kamienny z XVI w. (z kamienia polnego, ze ściętym tylko bokiem zewnętrznym, tzw. technika kamienia ciosowego), z wieżą dobudowaną w XIX w. i dzwonem. Świątynia ma bardzo bogate i zabytkowe wyposażenie: barokowy ołtarz z 1718 r., ambonę z 1714 r. z baldachimem oraz chór muzyczny z poł. XVIII w. . Między Kościołem a pałacem jest grób ostatniego właściciela.

7. **SŁONICE.** Majątek wyodrębniony z wsi Objezierze w XIX w. Od 1848 prowadziła tutaj linia kolejowa, a stacja powstała w końcu XIX w. W 1945 niemiecki punkt obrony, a potem Rosjanie tutaj mieli swój punkt.

8. **ŻEŃSKO**. Wieś oddalona o 4 km na północny-zachód od Krzęcina, położona w Gminie Krzęcin i powiecie choszczeńskim w atrakcyjnej okolicy ze wzgórzami morenowymi. Najwyższy punkt na obszarze wsi to wzgórze koło wioski, mające 98 m n.p.m. W południowej części obszaru duże Jezioro Żeńskie. Część zachodnia obszaru wsi pofałdowana morenowymi wzgórzami. W części wschodniej teren bardziej płaski. Sama wieś położona w niewielkiej dolince otoczonej wzgórzami. Z każdej jednak strony widać charakterystyczną starą wieżę kościelną. Sama wieś ulokowana 30 m ponad poziomem lustra rzeki Małej Iny, która stanowi od wieków odcinek południowej granicy wsi. Okolica była zasiedlona w epoce kamiennej, brązu i wczesnym średniowieczu, o czym świadczą liczne znaleziska archeologiczne. W średniowieczu wieś rycerska, niszczona przez najazdy wojsk pomorskich w XV wieku. Zamieszkiwały tutaj w XIV-XV wieku rody rycerskie: Hagenów, Bojtynów, Brederlowów. Niewielki dział ziemi od XIV do XVI wieku posiadał klasztor cysterek z Pełczyc. Od XIV wieku część ziem w okolicy Żeńska przejmowało miasto Choszczno, aż stało się jedynym właścicielem wsi. Po wymarcu wsi, w 1661 roku miasto odsprzedało wieś władcy za 3.300 florenów, który dołączył wieś do Domeny Państwowej w Reczu. Kościół pochodzi z XIII wieku. Obecnie pod wezwaniem Matki Boskiej Częstochowskiej. Pod pełną ochroną konserwatorską. W 1937 roku wspomniano wielobarwne rzeźby Apostołów pochodzące z kościoła w Żeńsku, prezentowane na wystawie kościelnej sztuki w Marchijskim Muzeum w Berlinie. Pochodzące z 1922 roku i znajdujące się na wieży kościoła w Żeńsku dzwony, posiadają napis Schönefeld, stanowiący świadectwo fundowania ich przez miejscową parafię. Dawniejsze dzwony nie zachowały się. Obszar kościoła otacza murek kamienny - niegdyś mur cmentarny, który przechodzi w ozdobną bramę wejściową, datowaną na XV/XVI w. Brama przykościelna jest również w rejestrze zabytków. Poza wsią umiejscowiono w XIX w. drugi cmentarz. Wśród nielicznych zachowanych starych grobów jest grób rzeźbiarza Otto Beyera (1873-1913), na którym znajdowała się miniatura jego ostatniej pracy tzw. "Żniwiarki", która w pełnym rozmiarze znajdowała się niegdyś na fontannie na rynku Choszczna.

Walory turystyczne gminy

Trasy rowerowe¹¹. Centralne położenie ośrodka administracyjnego jakim jest Krzęcin w stosunku do pozostałych miejscowości gminy i dobry układ dróg, pozwala praktycznie poza wymienionymi tutaj trasami objechać gminę dookoła i umożliwić powrót z każdej miejscowości do Krzęcina.

Trasa nr 1

Trasa rowerowa biegnie z północy na południe i łączy miasto Choszczno ze Strzelcami Krajeńskimi w woj. lubuskim. Szlak rowerowy można rozpocząć już od miejscowości Choszczno. Następnie przez mało uczęszczane drogi gminne, do miejscowości *Żeńsko* oddalonej od Krzęcina ok. 4 km (do

¹¹ Informacje pochodzą ze strony internetowej Urzędu Gminy w Krzęcinie www.krzecin.pl

obejrzenia: Kościół granitowy z XIV w. z wieżą dobudowaną z XVI w., w murze otaczającym kościół bramka ceglana z XVI w). Dalej osada leśna- Wężnik i tam pomnikowy dąb. Dalej drogą polną do miejscowości *Granowo*- wieś 4 km na półd-zach. od Krzęcina (do zobaczenia: neogotycki kościół z 1895 r. spalony w 1929 r. odbudowany w 1950 r., dwór z końca XIX w). Następnie przez piękny las do Przybysławia. Po drodze można zwiedzić miejscowość *Mielęcín* , w której znajduje się dwór z XIX w. z parkiem krajobrazowym (4,4 ha) z I poł. XIX w. z pomnikowymi drzewami. Wracając na trasę możemy zwiedzić *Przybysław*- pałac z przełomu XVIII i XIX w. Park Krajobrazowy (4 ha) z I poł. XIX w. z pomnikowymi drzewami i regularnym kręgiem różnej wielkości i kształtów głazów. Wyjeżdżając z Przybysławia mijamy fermę drobiu i jedziemy drogą oznakowaną kamiennymi drogowskazami w kierunku miejscowości *Bobrówko*. Droga prowadzi pięknymi lasami mieszanymi wzdłuż linii wysokiego napięcia do granicy gminy Krzęcin i leśnego parkingu. Dalej już drogą asfaltową koło osady leśnej Tuczenko do Bobrówka w województwie lubuskim.



Oznakowanie trasy rowerowej

Trasa nr 2

Trasę rozpoczyna się od miejscowości *Nowy Klukom* – (do zobaczenia: Kościół kamienny z końca XVI w. o cechach wczesnorennesansowych, z drewnianą wieżą- dzwonnica dostawioną w XVIII w., barokowy ołtarz z 1717 r., naprzeciw kościoła park krajobrazowy (7,5 ha) z pocz. XIX w. z dużym stawem (2 ha) przegrodzony groblą). Z Nowego Klukomia, drogą żużlową w kierunku Objezierza i dojeżdżamy do skrzyżowania z drogą Krzęcin - Zieleniewo, z której możemy zjechać i zwiedzić miejscowości: Rakowo i Krzęcin. *Rakowo*- (do zobaczenia: Kościół z kamienia polnego z końca XVI w. przebudowany w 1735 r. z wieżą z kamienia ciosanego w górnej kondygnacji drewnianą, dobudowaną w 1890 r. z barokowym wyposażeniem wnętrza. Pseudoklasycystyczny dworek z pocz. XX w). *Krzęcin* (do zobaczenia: Kościół z XVII w. podworski park (5,5 ha) założony pod koniec XVIII w. z pomnikowymi drzewami).

Na półn.-zach. od wsi położone są trzy niewielkie jeziora: Krzęcin (24 ha), Czyste (10 ha) i Żeńsko (29 ha). Po powrocie na trasę - *Objezierze* - duża wieś położona między dwoma rynnowymi jeziorami: Bukowskim (61 ha) oraz jeziorem Objezierze (18 ha) (do zobaczenia: Kościół z XVIII w. murowany z kamienia i cegły z wieżą z 1825 r.). Z Objezierza koło remizy strażackiej wyruszamy w kierunku *Chłopowa*. Jest to wieś na przesmyku pomiędzy jeziorami Chłopowo (73 ha), a Kościelnym (18 ha).

- 8. Centrum Kształcenia na Odległość w Przybysławiu.
- 9. Wiejski Dom Kultury w Granowie.
- 8. Amfiteatr w Krzęcinie

Gmina Pełczyce

Położenie i ogólna charakterystyka

Położona w północno-wschodniej części Pojezierza Myśliborskiego w południowej części województwa zachodniopomorskiego w powiecie choszczeńskim. Od strony południowej graniczy z woj. lubuskim, od zachodu z gminą Barlinek. Granicę północną wyznaczają Dolice i Choszczno. Natomiast na wschodzie gmina graniczy z gminą Krzęcin. Pod względem obszarowym gmina plasuje się w środku miejsko wiejskich gmin woj. zachodniopomorskiego; jej powierzchnia ewidencyjna wynosi około 200,8km². Gminę zamieszkuje około 8,5 tys. mieszkańców. Stanowi to 0,5% liczby ludności woj. zachodniopomorskiego oraz 15,2% liczby ludności powiatu choszczeńskiego.

Gmina należy do grupy gmin-miejsko-wiejskich o średnio niskim zaludnieniu; na 1 km² przypada tu około 41 mieszkańców. Gminna sieć osadnicza wraz z niemal centralnie usytuowanym miastem Pełczyce (ok. 2800 mieszkańców) składa się z 21 miejscowości. Na terenie miasta są zlokalizowane władze i agendy samorządu gminy. Pełczyce jako miasto gminne, skupia większość historycznie wytworzonych ciężarów społeczno-gospodarczych jakie wypływają z okalających miasto obszarów wiejskich. "Przedłużeniem" tych wielostronnych więzi jest miasto Barlinek, położone na południowy zachód od Pełczyc, a oddalone w linii komunikacyjnej o ok. 9 km.

Do podstawowego połączenia drogowego prowadzącego przez gminę i miasto Pełczyce należy droga wojewódzka Gorzów Wlkp.-Recz. Gminę charakteryzuje brak, w znacznej części, wyraźnych granic naturalnych. Istotnym elementem krajobrazu gminy są wody. 21 jezior o łącznej powierzchni 500 ha to atrakcyjna oferta dla wędkarzy, miłośników sportów wodnych i plażowiczów.

Pełczyce położone są między czterema jeziorami: Duży Pełcz, Mały Pełcz, Panieńskie i Krzywe, a w środku miasta jest jeszcze małe jeziorko Stawno. Do jeziora Panieńskiego przylegają tereny rekreacyjne z promenadą, parkiem, stadionem, plażą i malowniczą ścieżką zdrowia wokół jeziora. Nad jeziorem Stawno jest nowo zagospodarowany park z placem zabaw dla dzieci. Do terenów rekreacyjnych można także zaliczyć odnowiony Rynek Bursztynowy w centrum miasta. Szczególnym

powodzeniem cieszy się jezioro Duży Pełcz o długości ok. 8 km. Na skraju jeziora przy wjeździe do Pełczyc znajduje się plaża, a kilkaset metrów dalej swoją przystań ma Klub Żeglarski "Sztaksel". Na drugim końcu Dużego Pełcza w Krzynkach znajduje się pole namiotowe z piękną plażą. Coraz więcej rolniczych terenów wokół jeziora zmienia swój charakter. Powstają pola namiotowe i działki rekreacyjne. Corocznie 15 sierpnia rozgrywany jest na jeziorze Duży Pełcz maraton pływacki dla amatorów na dystansie ok. 3 km. W północno-zachodniej części gminy znajduje się malownicza dolina górnego biegu rzeki Płoni wypływającej z lasów koło Barlinka. Okolice wsi Laskówko, Niepołcko, Żydowo położone wśród wzgórz, wąwozów i stawów rybnych są najpiękniejszym zakątkiem gminy. Lasy położone głównie w południowej części gminy, to część Barlinecko-Gorzowskiego Parku Krajobrazowego. Myśliwi mogą tu zapolować na dziką, jelenia, sarnę oraz ptactwo wodne.

Obszary chronione na terenie gminy Pełczyce:

3. Obszary Natury 2000 „Dolina Płoni i jezioro Miedwie”, „Lasy Puszczy nad Drawą”
4. Obszar Chronionego Krajobrazu „C” Barlinek
5. projektowany „Ostoja Barlinecka” (niewielki fragment)
6. pomniki przyrody

Lokalizacja	Opis obiektu	Obwód	Ilość
Nadarzyn/park pałacowy	buk pospolity	500	poj.
Boguszyny/park wiejski	buk pospolity	367	poj.
Bolewice/obok transformatora	buk pospolity	357	poj.
Pełczyce/ul. Kościuszki 5, szkoła	dąb bezszypułkowy	360	poj.
Lubiana/park pałacowy	dąb szypułkowy	312,390	grupa 2 szt.
Krzymki/zabudowa folwarczna	dąb szypułkowy	420-470	grupa 7 szt.
Nadarzyn/poblize kościoła	dąb szypułkowy	545	poj.
Krzymki/ośrodek rekreacyjny	dąb szypułkowy	470	poj.
Płotno/Leśnictwo Płotno/oddz 22Ag (476j)	dąb szypułkowy	450	poj.
Jarosławsko/park pałacowy	dąb szypułkowy	440	poj.
Nadarzyn/park pałacowy	dąb szypułkowy	420,485	grupa 2 szt.
Niesporowice/Nadleśnictwo Barlinek, oddz.777a	dąb szypułkowy	437,540	grupa 2 szt.
Płotno/Leśnictwo Płotno, oddz. 474g	dąb szypułkowy	500	poj.
Warszyn/Leśnictwo Płotno, oddz.464g	dąb szypułkowy	450	poj.

Jagów/ Leśnictwo Płotno, oddz.537h przy rz. Płonia obok drogi do Laskówka	dąb szypułkowy	430	poj.
Przekolno/park pałacowy	jesion wyniosły	526	poj.
Bolewice/przy Kościele	jesion wyniosły	313	poj.
Przekolno/park pałacowy	klon zwyczajny	314	poj.
Nadarzyn/park pałacowy	lipa drobnolistna	390, 435	grupa 2 szt.
Przekolno/park pałacowy	lipa drobnolistna	270	poj.
Niesporowice/park folwarczny	lipa drobnolistna	420	poj.
Wierzchno/park folwarczny	lipa drobnolistna	390	poj.
Niesporowice/Nadleśnictwo Barlinek, odd. 77g	lipa drobnolistna	391	poj.
Lubiana/ przy stawie w parku	lipa drobnolistna	750	poj.
Jarosławsko/park pałacowy	platan klonolistny	345	poj.
Płotno/Leśnictwo Płotno, oddz. 475j przy ścieżce dydaktycznej	sosna pospolita	300	poj.
Lubiana/na polu przy drodze Boguszyny-Lubiana, ok.200 m od rowu	wierzba biała	580	poj.

Pomniki przyrody na terenie gminy Pełczyce

Zabytki gminy

Pęczyce	klasztór pocysterski I poł. XIV, XV, XVIII, XX w. kościół pocysterski XIII, XV, XVIII w. plebania XIX w. szkoła podstawowa pocz. XX w. ratusz z 1791 roku
Będargowo	kościół filialny z XV/XVI - XVII/XIXw
Boguszyny	kościół filialny z XV/XVI, XIX w.
Bolewice	kościół filialny XIX w.; brama w ogrodzeniu kościoła XIX w.; dwór mur. pocz. XX w.
Chrapowo	kościół filialny XIII, XV/XVI, XIX w.
Jagów	kościół filialny XVIII w.; pałac mur. XIX w.; ruiny wieży z zespołem pałacowym XIX w.; gołębnik podworski k. XIX w.; obora podworska k. XIX w.
Jarostawsko	kościół filialny 1853r.; kaplica cmentarna p. XX w.; szkoła mur. p. XX w.; stodoła mur. k. XIX w.
Krzyńki	kościół filialny XVIII/XIX w.; dwór mur. (szt.2) XIX w.
Lubiana	pałac mur. XIX w.Nadarzyn - kościół filialny XVIII, XIX w.; pałac ok. 1910t.; spichlerz podworski mur. 1928r.
Niesporowice	kościół filialny XVIII w.; dwór mur. p. XX w.; brama kam. (mur. p. XX w.); stodoła podworska mur. (szt. 2) p. XX w
Płotno	kościół filialny XIII, XVII w. pałac k. XIX w.; stodoła podworska kam./mur. (szt. 2) 1855-1861r.; budynek gospodarczy podworski kam./mur. k. XIX w.
Przekolno	kościół XIII, XVIII, XIX w.; kaplica cmentarna p. XIX w.; pałac mur. p. XIX w.; spichlerz podworski p. XIX w.; obora podworska mur. p. XIX w.; pałac mur. p. XIX w.
Sarnik	kościół filialny XVIII/XIX w.; pałac mur. Ruiny XIX w.; brama wjazdowa mur. XIX w.; oficyna pałacowa XIX w.
Wierzchno	dwór mur. p. XIX w.Często występujące budynki mieszkalne.

Wykaz zabytków

Gmina Recz

Położenie i ogólna charakterystyka gminy.

Gmina położona jest na Pojezierzu Ińskim, w południowej części województwa zachodniopomorskiego, w powiecie choszczeńskim, wśród wzgórz nad rzeką Iną i Reczanką. Na jej terenie krzyżują się ważne szlaki komunikacyjne: drogi krajowej nr 10 (Szczecin – Bydgoszcz) oraz drogi wojewódzkiej nr 151 (Gorzów Wlkp.– Świdwin). Przez gminę przebiega linia kolejowa Stargard Szczeciński – Piła. Najbliższymi większymi ośrodkami miejskimi są: Stargard Szczeciński i Choszczno.

Gmina Recz zajmuje powierzchnię 180,35 km², z czego powierzchnia miasta Recz to ok. 12 km². Zamieszkuje ją 5 850 osób (stan na dzień 31.12.2010.r.), co daje średnią gęstość zaludnienia 33,4 osoby/ km². Gmina podzielona jest administracyjnie na 15 sołectw, w których znajdują się 23 miejscowości.

Dominującą formę ukształtowania powierzchni gminy stanowi wysoczyzna morenowa wyniesiona do wysokości 120 m n.p.m. W środkowej części obszaru gminy występuje rynna polodowcowa rzeki "Iny" wypełniona utworami organicznymi i piaskami.

Ukształtowanie terenu nie stwarza problemów w zagospodarowaniu obszarów gminy i sprzyja rozwojowi rolnictwa i osadnictwa.

Sieć hydrograficzną wód powierzchniowych tworzą dopływy Drawy, rzeka Ina, Stobnica (na granicy gminy z gminą Choszczno) oraz niewielkie jeziora, ciekі podstawowe i rowy.

Podstawowym ciekim na terenie gminy jest rzeka Ina stanowiąca największy dopływ rzeki Odry w granicach województwa zachodniopomorskiego. Jej źródła znajdują się na Pojezierzu Ińskim w rejonie miejscowości Ciemnik. Odcinek o długości 18 km znajduje się w obrębie Gminy Recz, co stanowi 14% całkowitej długości tej rzeki.

Drugą, co do wielkości rzeką Gminy Recz jest Stobnica, której 36,6% (9 km) wód przepływa przez obszar gminy.

Poza wymienionymi głównymi ciekami na terenie gminy znajdują się kilka mniejszych cieków i kanałów. Większe z pośród nich to: Kanał Słutowo (Reczanka), Kanał Sicko, Kanał Żeliszewo, Bagnica I oraz Kanał Recz. Na terenie gminy nie występują jeziora o powierzchni większej niż 50 ha. Największym z istniejących na terenie gminy zbiorników wodnych jest Kraśnik Duży (17,38 ha), a najgłębszym Cedynia (Żeliszewo) o średniej głębokości 24 m. o powierzchni 11,69 ha. Od strony wsi Żeliszewo znajduje się małe, wąskie kąpielisko. Poza tym miejscem brzegi z jeziora są bardzo zabagnione i mało dostępne.

Kraśnik Duży to jezioro o powierzchni 17,38 ha. Zbiornik ten nie nadaje się do użytkowania rekreacyjnego, jednak niedostępne, podmokłe tereny obrosnięte roślinnością bagienną stwarzają

wspaniałą ostoje dla zwierząt i stanowią swoisty rezerwat rzadkich gatunków zarówno flory jak i fauny.

Kraśnik Mały – jezioro o powierzchni 7,77 ha, w znacznej części zarośnięte roślinnością zanurzoną, brzegi mało dostępne. Należy do obszaru, który jest cenny przyrodniczo.

Rajsko Duże – połączone jest wąskim kanałem z jeziorem Rajsko Małe. Jest to zbiornik śródpolny o powierzchni 6,02 ha, znajdujący się w tej samej rynnie, co Rajsko Małe. Dzierżawcą obiektu jest PZW. W północno – wschodniej części tego zbiornika znajduje się trawiasta plaża i kąpielisko.

Rajsko Małe – wąskie, rynnowe jezioro zorientowane na północ – południe o powierzchni 4,10 ha. Dzierżawcą obiektu jest PZW. Brzegi jeziora są bardzo zakrzaczone i strome. Występują tu liczne źródłiska. Jezioro nadaje się w zasadzie do wędkarstwa i w ten właśnie sposób jest użytkowane. Na terenie gminy znajdują się jeszcze jeziora Sulibórz i Lubieniów. Oprócz naturalnych zbiorników wodnych na terenie gminy znajdują się także sztuczne zbiorniki wodne – stawy rybne będące jednocześnie zbiornikami retencyjnymi wód.

Historia Miasta i Gminy

Najstarszą wzmiankę o Reczu zawiera dokument z 1269 r., w którym pada nazwa „Rez”, natomiast za datę założenia miasta przyjmuje się 1284 -5 r. Późniejsza nazwa Recz pochodzi prawdopodobnie od słowiańskiego słowa oznaczającego miejsce nad rzeką. Przez stulecia miasto nosiło nazwę „Reetz”. W latach 1945/46 obowiązywała nazwa „Rzeczyca”, zmieniona następnie na „Recz Pomorski”. Z czasem określenie „pomorski” wyszło z użycia.

We wczesnym średniowieczu był tu słowiański ogród i osada targowa na podgrodziu. W 1657 r. podczas wojny polsko – szwedzkiej Recz zdobyli Polacy pod wodzą Stefana Czarnieckiego. W połowie XIX wieku miasto było lokalnym ośrodkiem handlowym dla rolniczego zaplecza, a także niewielkim ośrodkiem sukiennictwa. W 1939 r. liczyło 3600 mieszkańców. W 1945 roku miała tu miejsce bitwa czołgów w wyniku, której miasto zostało zniszczone w około 70%.

Miasto Recz zachowało układ średniowiecznego miasta o owalnym zarysie i jest do dzisiaj w większości opasany murem obronnym z kamieni polnych, zbudowanym w XIV – XV wieku, którego grubość wynosi 1,10 -1,20 m. Najwyższa zachowana jego wysokość to 5 m.

Recz leży na historycznym szlaku zwanym „Szlakiem cysterskim”. W 1294 r. osiadły tutaj cysterki na wzgórzu zwanym dzisiaj „Wzgórzem Klasztornym”. Do tego międzynarodowego „Szlaku Cysterskiego” należą także: Bierzwnik, Pełczyce, Marianowo, Kołbacz oraz Koszalin.

Obiekty zabytkowe

W zakresie problematyki związanej z ochroną zabytków Recz posiada szczegółowe opracowanie pt. „Studium Krajobrazu Kulturowego Miasta i Gminy Recz” sporządzonego w 2003 roku.

Najcenniejszymi elementami historycznego krajobrazu kulturowego Gminy Recz są: średniowieczne układy przestrzenne (placowe – owalnice, wielodrożnice, ulicówki); zabytkowe kościoły – murowane (kamienne i ceglane), wznoszone w okresie koniec XIII – druga połowa XIV w., reprezentujące różne style (od gotyku, po neogotyk i formy neostylowe), otoczone cmentarzami; założenia rezydencjonalno – parkowe i XIX-wieczne, ale z licznymi ubytkami obiektów dworskich lub pałacowych; zespoły pofolwarczne, stanowiące integralny element założeń dworsko-parkowych, a także samodzielne folwarki, typowe dla miejscowego krajobrazu historycznego; przemysł i technika – młyny (ob. nieczynne), zespoły kolejowe i gorzelnie.

Obiekty wpisane do rejestru zabytków: Grodzisko w Reczu, teren Starego Miasta, kamieniczka przy Rynku, organistówka, obwarowania miejskie oraz kościół p.w. Chrystusa Króla, grodzisko na terenie Grabowca, kościół filialny p.w. Św. Józefa w Lubieniowie, kościół filialny p.w. Niepokalanego Serca NMP w Pomieniu, pałac w Pomieniu, grodzisko w Rybakach, kościół filialny p.w. Przemienienia Pańskiego w Słutowie, kościół filialny p.w. Jana Kantego w Sokolińcu, kościół filialny p.w. Najświętszej Maryi Panny w Żeliszewie, ruiny kościoła w Łętkowie, pałac w Sokolińcu, park dworski, dziedziniec wschodni –przedpałacowy z zabudową folwarczną (budynki: d. gorzelnia, obora) oraz dziedziniec zachodni i ogrody użytkowe, ruina kościoła poewangelickiego w Suliborku, cmentarz przykościelny w Suliborku oraz kościół filialny p.w. św. Wojciecha.

Przyroda i ochrona środowiska

Krajobraz Gminy Recz jest zróżnicowany. Teren gminy poprzecinany jest licznymi wzniesieniami i pagórkami, co znacznie urozmaica krajobraz. Sieć rzeczna jest słabo rozbudowana, jednak występują na terenie gminy drobne ciek wodne i źródła, które urozmaicają ekosystemy leśne.

W krajobrazie gminy szczególnie wokół miasta Recza występują liczne stawy do chowu ryb, których głównym przeznaczeniem jest hodowla ryb. Jednak pomimo tej podstawowej funkcji stawy hodowlane stanowią ostoje zwierząt oraz stają się elementem urozmaicającym krajobraz gminy.

Gmina ma charakter rolniczy, jednak ponad 34,9% powierzchni gminy ma charakter leśny, co znacznie zwiększa jej atrakcyjność pod względem ekologicznym i turystycznym.

Niekwestionowanym bogactwem krajobrazowym gminy jest istniejący na jej obszarze rezerwat „Grądowe Zbocze”, objęty prawną ochroną przyrody. Doskonałym uzupełnieniem walorów przyrodniczych gminy Recz jest występowanie licznych zabytków kultury materialnej.

Walory przyrodnicze i kulturalne gminy wraz z właściwą promocją regionu mogą zapewnić istotny rozwój turystyki na tym obszarze.

Obszar gminy charakteryzuje się dużą różnorodnością siedlisk, których rozmaitość roślinną tworzą: nasadzenia drzew, szczególnie aleje lipowe w Pomieniu, Lubieniowie, Grabowcu, jesionowa w Lubieniowie, kasztanowe w Lubieniowie, Nętkowie, Grabowcu i Sokolińcu, klonowa i klonowo – lipowa w miejscowości Nętkowo oraz dębowa w Wielgoszczy i Suliborzu (szpaler).

Parki, aleje oraz inne formy zadrzewienia stanowią wartościowy element krajobrazu gminy zarówno jako składnik szaty roślinnej jak i część zasobów kulturowych. Na terenie gminy Recz znajduje się 8 zespołów parkowych w Suliborzu, Lubieniowie, Rybakach, Sokolińcu, Wielgoszczy, Pamięcinie, Pomieniu i Słutowie. Parki te zostały założone na przełomie XVIII i XIX wieku. Ponadto cztery parki w Rybakach, Słutowie, Pamięcinie i Wielgoszczy posiadają dokumentację obiektu zabytkowego.

Na terenie gminy praktycznie nie występują siedliska naturalne. Około 3700 ha użytków rolnych gminy objęte jest melioracjami, a w wielu miejscach powstały sztuczne zbiorniki – stawy hodowlane. Pomimo tego omawiany obszar jest przyjazny faunie, a przede wszystkim kręgowcom, które wykorzystują siedliska powstałe w dobrze zharmonizowanym krajobrazie rolniczym – stawy rybne i kompleksy łąk. Lasy i zadrzewienia rozproszone kępowo w dolinach rzecznych tworzą korzystny układ lokalnych korytarzy ekologicznych. Wartości faunistyczne gminy związane są z siedliskami przekształconymi gdzie prowadzona jest gospodarka rybacka, takimi jednak metodami, które umożliwiają funkcjonowanie wielu dzikim gatunkom zwierząt. Bogaty skład herpetofauny i awifauny gmina Recz zawdzięcza stawom rybnym i kompleksom łąkarskim.

Na podstawie wykonanej w 2003 roku waloryzacji przyrodniczej gminy Recz stwierdzono bytowanie co najmniej 1 gatunku bezkręgowca i 10 gatunków kręgowców z Europejskiej Czerwonej Listy Zwierząt oraz 24 kręgowców z Polskiej Czerwonej Listy Zwierząt. Świadczy to o średnich walorach biocenotycznych tego obszaru. Ogółem stwierdzono występowanie na obszarze Gminy Recz następujące ilości gatunków kręgowców: kręgowce (1), ryby (19), płazy (12), gady (6), ptaki (233), ssaki (40). Ponadto na terenie gminy stwierdza się występowanie wydr oraz bobrów.

Wyniki inwentaryzacji przyrodniczej pozwalają na stwierdzenie, że na obszarze gminy Recz istnieją 4 strefy ważne dla fauny jako miejsca rozrodu i stałego przebywania, a także jako szlaki migracji (korytarze ekologiczne). Są to strefy faunistyczne mające istotne znaczenie dla bytowania ryb, płazów, gadów, ptaków i ssaków: lasy leśnictwa Błotno (nadleśnictwo Dobrzany) wraz z przyległymi polami i kępami zadrzewień, które stanowią ostoje lęgowe: orla bielika, orlika krzykliwego, bociana czarnego. Lęgowiska ptaków wodno – błotnych na Stawach Bytowskich i jez. Kurhany, zwierzyna łowna. Lasy pomiędzy Słutowem, Głębokim a Suliborzem w nadleśnictwie Drawno – ostoja zwierzyny łownej, teren żerowiskowy bielików i rybołówów. Fragment Puszczy Drawskiej w granicy gminy –

ostoja zwierzyny. Obszar lęgowy orlika krzykliwego, bociana czarnego i innych ptaków drapieżnych, zwierzyna łowna.

Dolina Iny – ostoja i korytarz ekologiczny – derkacza, orła bielika, orlik krzykliwy, herpetofauny, wydry.

Obszary i obiekty chronione

Na terenie gminy Recz znajdują się cztery przestrzenne i dziewięć punktowych obiektów prawnie chronionych, którymi zgodnie z ustawą o ochronie przyrody są: obszary Natury 2000, obszary chronionego krajobrazu, rezerваты przyrody, użytki ekologiczne i pomniki przyrody.

Do granic administracyjnych miasta przylega ustanowiony w 1996 rezerwat „Grądowe Zbocze” o powierzchni 33,28 ha. Rodzaj rezerwatu przyrody –florystyczny z zakresem ochrony obejmującym runo wraz z podrostem, podszytem i drzewostanem głównie dębowo-grabowym. Jest to teren szczególnie atrakcyjny od strony krajobrazowej i botanicznej posiadający rzadkie w regionie i kraju rośliny: czosnek niedźwiedzi, obrazki plamiste, trzy gatunki kokoroczy: pusta, wątła i pełna, kopytnik pospolity, fiołek przedziwny, fiołek biały, rzadki na zachodzie Polski bniec czerwony oraz jeden z największych grzybów świata purchawica olbrzymia.

Na terenie gminy istnieje 8 pomników przyrody, obecnie posiadają status prawny wg zarządzenia Wojewody Zachodniopomorskiego. Pomniki przyrody funkcjonujące na terenie gminy Recz to pojedyncze drzewa oraz grupy drzew.

Lp.	Lokalizacja	Opis	Obwód (cm)	Ilość
1	Wielgoszcz/Nadleśnictwo Drawno, obręb Kiełpino, oddz.1 h	buk pospolity	455	poj
2	Lubieniów/park przy szkole	buk pospolity	273-465	grupa 11 szt.
3	Lubieniów/ park przy szkole	dąb szypułkowy	290-480	grupa 11 szt.
4	Lubieniów / park przy szkole	Klon jawor	240,352	grupa 2 szt.
5	Lubieniów / park przy szkole	lipa drobnolistna	300,368	grupa 2 szt.
6	Lubieniów / park przy szkole	lipa drobnolistna	510	poj.
7	Lubieniów / park przy szkole	modrzew polski	317,330	grupa 2 szt.
8	Lubieniów/ park przy szkole	świerk pospolity	300	poj.

Pomniki przyrody na terenie gminy Recz

Obszary chronionego krajobrazu obejmują ponad 65 % powierzchni gminy, ale w projektach założono wyłączenia z obszarów chronionego krajobrazu fragmentów terenów zabudowanych

i przewidzianych do przekształcenia w rejonie Recza, drogi krajowej nr 10 oraz powiększenia na fragmentach ciągów korytarzy ekologicznych, oraz śródleśnego torfowiska.

Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000 jest wyznaczana na europejskim terytorium państw członkowskich Unii Europejskiej w celu ochrony siedlisk przyrodniczych, gatunków roślin i zwierząt zagrożonych wyginięciem.

Polska, w ramach procesu integracji z Unią Europejską, została zobowiązana do wyznaczenia na swoim terytorium sieci obszarów Natura 2000 na podstawie kryteriów określonych dla wszystkich krajów członkowskich w Dyrektywie Siedliskowej i Ptasiej.

Pierwszy etap prac nad wyznaczeniem sieci obszarów Natura 2000 został już zrealizowany. W ramach tego etapu zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska wyznaczony został obszar specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 o kodzie PLB 320008 - Ostoja Ińska, na terenie Gminy Recz w jej północnej części obejmuje teren o powierzchni 2.252,1 ha.

Do obszaru Natura 2000 została też włączona ostoja siedliskowa „Dolina Iny koło Recza” oraz obszar specjalnej ochrony ptaków „Lasy Puszczy Nad Drawą”.

Utworzenie obszarów Natura 2000 wiąże się z pewnymi ograniczeniami inwestycyjnymi na tych obszarach.

Komunikacja

Układ komunikacyjny w gminie Recz tworzą: droga krajowa, wojewódzka oraz drogi powiatowe i gminne. Zasadnicze znaczenie dla zewnętrznego powiązania miejscowości ma droga wojewódzka nr 151 Gorzów – Świdwin (Ińsko), której długość w granicach miasta wynosi 3,6 km i droga krajowa nr 10 Szczecin-Bydgoszcz. Długość drogi nr 10 w granicach miasta wynosi 4 km, a w granicach gminy 22 km.

Edukacja

Na terenie gminy funkcjonują cztery placówki oświatowe, w tym trzy w Reczu – Szkoła Podstawowa, Gimnazjum i Przedszkole Miejskie oraz Szkoła Podstawowa w Lubieniowie.

Szkoła posiada własne boisko sportowe i halę sportową oraz kompleks boisk „Orlik 2012” . Uczniowie Gimnazjum kontynuują naukę w szkołach średnich - głównie w Choszcznie i Stargardzie Szczecińskim.

Kultura

Na terenie miasta funkcjonują dwie instytucje kultury: Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury i Sportu oraz Biblioteka Publiczna w Reczu. W M-GOK odbywają się lokalne imprezy. Integralną częścią wydarzeń

kulturalnych jest organizacja Dni Recza pod nazwą „KABAREcz” z udziałem zawodowych i amatorskich kabaretów , występy artystyczne, zespoły muzyczne, turnieje sportowe.

Od kilku lat swoje miejsce w kalendarzu imprez kulturalnych znalazł Festiwal Muzyki Dawnej na Szlaku Cysterskim, który co roku przyciąga coraz większą rzeszę miłośników muzyki dawnej.

Edukacją plastyczną oraz rękodzielnictwem osób niepełnosprawnych zajmuje się Środowiskowy Dom Samopomocy przy Miejsko-Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej.

Na terenie całej gminy funkcjonuje 7 świetlic wiejskich, które razem we współpracy z MGOKiS organizują imprezy kulturalne dla swojego lokalnego środowiska.

Na terenie gminy działa 18 organizacji pozarządowych, które zgodnie ze statutowymi celami organizują imprezy o charakterze kulturalnym, edukacyjnym i sportowym.

Sport

Cykliczne imprezy sportowe odbywające się na terenie gminy to:

- Majowe Biegi Uliczne organizowane przez Szkołę Podstawową w Reczu oraz Uczniowski Klub Sportowy „Hetman” ,
- Turniej Brydża Sportowego organizowany przez MGOKiS w Reczu
- Turniej Piłkarski im. Krzysztofa Hołuba i zawody wędkarskie

W gminie Recz czynnie działa 6 klubów sportowych propagujących zdrowy styl życia tj.: MKS „REMOR” Recz, UKS „SOKÓŁ” Sokolaniec, UKS „ISKRA” Pomień, UKS „ INA” Recz, UKS „ HETMAN” Recz.

Turystyka

Gmina Recz leży w sąsiedztwie gmin o dużych walorach turystycznych, sama zaś jest słabo zagospodarowana pod względem turystycznym. Pewien potencjał turystyczny związany jest z przebiegiem drogi krajowej nr 10, przy której w Reczu zlokalizowane są bary obsługujące podróżnych. Recz leży na Szlaku Cysterskim, a do najcenniejszych zabytków należy Kościół gotycki, Baszta Choszczeńska i Drawska, mury obronne, Czatownia, Organistówka. W celu zwiększenia atrakcyjności terenów rekreacyjnych w gminie, od kilku lat przy wsparciu środków unijnych, wzbogacane są miejsca o charakterze turystycznym o małą architekturę. Takimi ciekawymi miejscami są plaże przy jeziorze Rajska I w Rajsku oraz Cedynia w Żeliszewie.

Recz dysponuje trzema punktami noclegowymi. Są nimi „Noclegi Zosia” z 30 miejscami noclegowymi w podziale: 6 miejsc ul. Al. Wolności, 24 miejsca ul. Kolejowa, agroturystyka „Żeliszewo” nad jeziorem, gdzie jest 12 miejsc noclegowych. Na odcinku Pomień - Żeliszewo utworzono odcinek ścieżki rowerowej „Drogą Wedłów” o znaczeniu lokalnym. Biegnie ona przez lasy, obok jeziora Rajsko I.

ANALIZA SWOT POWIATU CHOSZCZEŃSKIEGO

Analiza SWOT stanowi podsumowanie diagnozy potencjału turystycznego Powiatu Choszczeńskiego. Prezentuje mocne i słabe strony obszaru w aspekcie możliwości stworzenia produktów turystycznych, jak również szanse i zagrożenia, które mają lub mogą mieć wpływ na rynek turystyczny i na rozwój produktów turystycznych. Określone mocne strony powiatu pozwolą wykorzystać istniejące szanse na rozwój turystyki. Słabe strony ukazują czynniki ograniczające dalszy rozwój i w założeniach pozwalają określić kierunków działań, które doprowadzą do ich niwelowania.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Korzystne położenie komunikacyjne • Bogata infrastruktura sportowa • Duża liczba obiektów zabytkowych(Szlak Cysterski, Szlak Kupiecki) i sakralnych • Liczne walory przyrodnicze do uprawiania turystyki • Duża powierzchnia obszarów prawnie chronionych (Drawieński Park Narodowy, Obszary Natura 2000, rezerваты, OCHK) • Duży potencjał do rozwoju aktywnej turystyki pieszej, rowerowej, konnej, nordic walking, wodnej(liczne akweny w tym rzeki słynne ze spływów kajakowych- Drawa)	• Duża sezonowość ruchu i usług turystycznych • Brak imprez promujących powiat o zasięgu ogólnopolskim • Niedostateczna infrastruktura hotelowa i gastronomiczna • Niewystarczająca baza rekreacyjna • Zły stan techniczny zabytków • Brak odpowiedniego oznakowania atrakcji turystycznych • Brak systemu informacji turystycznej • Brak zintegrowanego produktu turystycznego łączącego poszczególne gminy powiatu choszczeńskiego • Zły stan infrastruktury komunalnej

• Rozbudowana sieć szlaków turystycznych • Duże możliwości do uprawiania wędkarstwa, łowiectwa, grzybobrania • Działające organizacje turystyczne (LGD, LGR, LOT, i inne) • Istnienie stanowisk odpowiedzialnych za sektor turystyki w ramach innych komórek/wydziałów jednostek samorządu terytorialnego • Dość dobrze rozwinięty system promocji i turystyki (foldery, mapy) w niektórych gminach • Możliwość uprawianie golfa – pole golfowe, paint-ball • Dobrze rozwinięta baza rehabilitacyjna w powiecie • Usytuowanie Ośrodka Sportów Wodnych	i małej infrastruktury turystycznej (parkingi, oznakowanie atrakcji turystycznej, publicznych WC, itp.) • Brak kadr obsługi turystyki • Brak odrębnych komórek w strukturze jednostek samorządu terytorialnego specjalizujących się w turystyce • Niewielki zasięg działań promocyjnych • Niewystarczający system informacji przestrzennej • Brak wspólnego przewodnika (folderu) • Mała liczba obiektów gastronomicznych • Niewykorzystane możliwości rozwoju turystyki kwalifikowanej • Krótki sezon turystyczny – wypoczynkowy, prawie wyłącznie letni • Zbyt silne postrzeganie powiatu jako obszaru typowo rolniczego • Brak dostatecznie rozbudowanej bazy sportowej i rekreacyjnej • Ograniczone środki finansowe na rozwój bazy sportowej • Brak współpracy pomiędzy gminami i powiatem w zakresie rozwoju sportu, kultury, turystyki, promocji
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Utworzenie zintegrowanego produktu turystycznego łączącego atrakcje poszczególnych gmin na terenie powiatu • Wykorzystanie funduszy do promocji turystyki • Rozwój turystyki daje możliwość utworzenia nowych miejsc pracy	• Niewykorzystanie funduszy unijnych które dają szanse na rozwój turystyki • Ograniczenia w rozwoju turystyki spowodowane rygorami środowiskowymi wynikającymi z odpowiednich przepisów • Niedocenianie roli turystyki przez

i nabycie nowych kwalifikacji • Wzrost poziomu dochodów mieszkańców • Wzrost zainteresowania wypoczynkiem w bezpośrednim kontakcie z przyrodą • Wzrost zainteresowania aktywnym wypoczynkiem • Wzmoczone zainteresowanie wyjazdami poza sezonem turystycznym • Stworzenie kompleksowej oferty turystycznej • Wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych do promocji i rozwoju turystyki • Utworzenie zintegrowanego systemu informacji turystycznej i oznakowania turystycznego • Wzrost rozwoju gospodarczego w powiecie (rozwój firm oraz wzrost dochodu gmin i powiatu) • Współpraca gmin i powiatu w zakresie rozwoju turystyki • Promocja powiatu na targach międzynarodowych w celu nawiązania współpracy trans granicznej • Przedłużenie sezonu turystycznego poprzez wykorzystanie akwenów dla celów szkoleniowych i rozwoju sportów zimowych, • Tańsza od nadmorskiej oferta turystyczna, • Rozwój turystyki rowerowej, • Rozbudowa ośrodka sportów wodnych w Choszcznie	mieszkańców powiatu • Brak koordynacji działań w sferze turystyki pomiędzy poszczególnymi podmiotami, które zajmują się obsługą ruchu turystycznego w powiecie • Brak regulacji prawnych w zakresie integracji J.S.T w rozwoju turystyki • Ograniczone środki finansowe na realizację potrzeb • Odpływ turystów do innych miejsc • Koncentracja władz wojewódzkich • w kierunku rozwoju terenów nadmorskich
--	---

Podsumowując. Niewątpliwie najmocniejszą stroną powiatu są jego walory przyrodnicze. Wytypowanie tych cech w odniesieniu do turystyki stanowi bardzo dobry punkt wyjścia do określenia głównych założeń strategicznych. Na bazie założeń powstała koncepcja rozwoju turystyki ukierunkowanej na zasoby naturalne powiatu. Niezbędnym elementem wspierającym turystykę jest stan infrastruktury, który obecnie jest niedostateczny i z różnym poziomem świadczenia usług. Najgorzej wypada promocja i system oznakowania atrakcji turystycznych, który powinien być skorelowany z infrastrukturą, oraz rozwój tzw. małej infrastruktury.

Walory środowiska przyrodniczego stanowią silną przesłankę dla rozwoju turystyki na obszarze realizacji strategii. Potencjał w tym zakresie opisany został w poprzednim rozdziale. Składają się na niego zróżnicowane formy krajobrazu, wypełnione ciekawymi obiektami lub zespołami obiektów przyrodniczych. Istotna jest bogata różnorodność form, co urozmaica ofertę turystyczną.

Walory środowiska kulturowego są niemniej silne, lecz wyraźnie słabo dotąd wykorzystywane jako stymulator rozwoju. Obszar realizacji strategii jest wielokulturowy, jego zasoby powstały na styku kilku narodowości, a następnie w wyniku przemieszania ludności wypełniany nowymi, specyficznymi elementami. Poszczególne elementy dziedzictwa kulturowego nie są w pełni rozpoznane. Silne są tradycje regionalne i lokalne, które mają nadal walor ciągłości i autentyczności. Pamiątki historyczne przyciągają jednak turystów głównie w ramach „turystyki sentymentalnej” – dla poznania korzeni swych ojców.

Słabe strony

Mimo istotnych walorów przyrodniczych i kulturowych obszaru oraz korzystnej konfiguracji przestrzennej ich rozmieszczenia – słabością obszaru jest brak odpowiedniej bazy do rozwoju turystyki. O ile w wyniku procesów gospodarczych powstają pojedyncze obiekty świadczące wybrane usługi z tego sektora – pełne wykorzystanie potencjału obszaru jest utrudnione. Brak jest właściwej infrastruktury i informacji elementów będących w gestii władz lokalnych i regionalnych. Szczególnym walorem dla rozwoju turystyki pieszej, rowerowej nie towarzyszy np. rozwój systemu szlaków rowerowych. Wykorzystanie dość zwartych i chłonnych turystycznie obszarów nie jest wspierane odpowiednią organizacją komunikacji zbiorowej, adresowanej do szerszego kręgu potencjalnych turystów. Całość systemu bazuje na transporcie indywidualnym, co ogranicza krąg zainteresowanych. Niektóre gminy wewnątrz obszaru realizacji strategii dostrzegły (głównie gmina Drawno) już szansę, jakie w procesie ich rozwoju może odegrać turystyka. Przyjęły zatem w swych programach rozwoju (sformalizowanych w postaci planów lub strategii lub też niesformalizowanych) kierunki związane z turystyką, a zwłaszcza z promocją turystyczną w środowisku zewnętrznym. Niekorzystnym zjawiskiem jest brak motywacji i dążności do współdziałania w interesie wspólnym. Ten stan

utrwalany jest poprzez funkcjonujący system dotacji i wspierania rozwoju – oparty na konkursie ofert projektów, pochodzących od pojedynczych jednostek terytorialnych.

Rozwój produktu turystycznego oraz działania władz lokalnych, związane z rozwojem turystyki na ich obszarze, adresowane są głównie do odbiorców zewnętrznych – spoza danego obszaru. Nasila to niekorzystne zjawisko konkurencji wśród podmiotów funkcjonujących w sektorze turystyki, co w efekcie osłabia korzyści jakie mogą odnieść te podmioty.

Szanse

Szczególne szanse dla rozwoju turystyki na analizowanym obszarze stanowią warunki do rozwoju turystyki aktywnej. Liczba potencjalnych adresatów oferty turystycznej obszaru szacowana może być w tysiącach osób. Walory turystyczne pozwalają skutecznie konkurować obszarowi z niezbyt odległymi obszarami o większym potencjale, położonymi w zasięgu średniodystansowej podróży. Ale w przypadku mniejszej ilości czasu przeznaczanej na dojazd – położenie obszaru może mieć kluczowe znaczenie dla decyzji o lokalizacji pobytu. Tak więc obszar jest idealny do rozwijania turystyki weekendowej, krótkoterminowej jak i długoterminowej.

Taki model turystyki zbieżny jest z ogólnymi tendencjami rozwoju. Wzrasta w niej świadomość i znaczenie zagadnień ekologicznych, kulturowych i zdrowego trybu życia. Powoduje to wzrost zapotrzebowania na różnorodne i dostosowane do potrzeb produkty turystyczne. We wszystkich tych aspektach obszar objęty analizą może pozytywnie odpowiedzieć na występujące zapotrzebowanie.

Zagrożenia

Analizowany obszar położony jest korzystnie względem otoczenia –w pobliżu dużych skupisk ludności, zainteresowanej korzystaniem z jego produktów turystycznych. Jednak z drugiej strony w strefie tej zlokalizowane są także inne obszary – często posiadające podobne lub nawet wyższe walory przyrodnicze i kulturowe dla rozwoju turystyki. Tak więc w odniesieniu do najbliższych „klientów” produktu turystycznego występuje silna konkurencja ze strony innych obszarów. Ważnym więc elementem strategii rozwoju turystyki na analizowanym obszarze powinno być określenie jego specyfiki – elementów unikalnych, nieosiągalnych gdzie indziej. Dotyczy to poszczególnych walorów lub ich kombinacji.

Osiągnięcie przewagi konkurencyjnej obszaru w sferze turystyki , może być korzystne poprzez rozwój głównych powiązań komunikacyjnych. Analizowany obszar położony jest wprawdzie w sensie geometrycznym w pobliżu komunikacji kolejowej, przetkany siecią dróg wojewódzkich, jak i blisko położoną drogą krajową nr 10, jednak kierunki sprawnych powiązań komunikacyjnych nie obejmują w całości analizowanego obszaru. Jest on więc trudniej dostępny. Należy zatem dbać o to, by rozwijać

sprawną sieć połączeń komunikacyjnych różnymi środkami transportu z rejonami potencjalnych klientów oferty turystycznej obszaru.

Misja Powiatu Choszczeńskiego w zakresie turystyki

Powiat choszczeński to doskonałe miejsce do uprawiania wszelkich form turystyki. Bogactwo jezior to raj dla zwolenników sportów wodnych, wędkarstwa i myślistwa, a także krajoznawców szukających wypoczynku na łonie natury. Liczne szlaki turystyczne prowadzące przez piękne tereny Ziemi Choszczeńskiej to wymarzone miejsce dla miłośników turystyki pieszej i rowerowej.

Działania podążające w kierunku rozwoju turystyki przyczynią się do rozkwitu gospodarczego powiatu opartego na bogatym potencjale walorów przyrodniczych i kulturowych oraz zasobach ludzkich. Poprzez zrównoważony rozwój pozwolimy ochronić obszary przyrodniczo i kulturowo cenne, a także umocnimy tożsamość opartą na historii i kulturze oraz tradycjach. Rozwój turystyki da szansę na zaktywizowanie obszarów wiejskich.

Zintegrowane działania w procesie tworzenia i promocji produktów turystycznych sprawią, że powiat choszczeński będzie regionem znanym i chętnie odwiedzanym przez turystów zarówno krajowych i zagranicznych oraz miejscem wypoczynku jego mieszkańców.

Cel nadrzędny

Tworzenie warunków do aktywnego uprawiania turystyki przy wykorzystaniu posiadanych walorów naturalnych obszaru, sprzyjający rozwojowi społeczno – gospodarczego powiatu choszczeńskiego oraz podniesieniu konkurencyjności regionu przy jednoczesnym zachowaniu walorów kulturowych i przyrodniczych.

Cele warunkujące

W celu osiągnięcia założonego celu strategicznego przyjęto następujące cele warunkujące, które pełnią funkcję pomocniczą i pozwalają na prawidłowe określenie dziedzin i kierunków rozwoju.

Cele warunkujące rozwój sektora turystycznego w powiecie choszczeńskim:

1. poszukiwanie alternatywnych źródeł dochodu na obszarach wiejskich (agroturystyka, ekoturystyka, rękodzieło artystyczne),
2. kształtowanie kadry dla potrzeb sektora turystycznego (szkolenia zawodowe, pracowników, szkolenia osób z branży turystycznej, rolników),
3. promocja produktu turystycznego i marki turystycznej (udział w targach, turystycznych, organizacja imprez promocyjnych, opracowywanie wydawnictw, promocyjnych),
4. rozbudowa i modernizacja infrastruktury turystycznej (poszerzanie bazy noclegowej powiatu, rozbudowa sieci gastronomicznej, tworzenie szlaków i punktów widokowych, itp.),
5. tworzenie pakietu ofert turystycznych (pakietowanie produktów turystycznych wraz z dystrybucją do segmentów rynku turystycznego).

Priorytety pozwalają na określenie podstawowych działań zmierzających do realizacji celów warunkujących:

1. przygotowanie terenu dla potrzeb turystyki aktywnej,
2. promowanie zdrowego trybu życia wśród mieszkańców,
3. zwiększenie ruchu turystycznego w powiecie,
4. zwiększenie atrakcyjności turystycznej powiatu,
5. wzrost wykorzystania bazy noclegowej,
6. wydłużenie sezonu turystycznego.

Zakreślone cele i priorytety stanowią podstawę do sporządzania projektów operacyjnych będących konkretnymi działaniami realizującymi założone koncepcje.

Obszary priorytetowe, cele i działania

Obszar priorytetowy I – Tworzenie produktu turystycznego

Kluczowe znaczenie w rozwoju turystyki na terenie powiatu choszczeńskiego mają produkty turystyczne, które będą unikalną kompozycją z uwzględnieniem walorów środowiska naturalnego, kwalifikujące powiat choszczeński do rozwoju atrakcyjnych produktów turystycznych.

W „Strategii Rozwoju Turystyki w Województwie Zachodniopomorskim do 2015 roku” wytypowano w ramach I grupy –**Programy horyzontalne**, które stanowić będą odniesienie do zaproponowanych w niniejszej strategii produktów:

1. „Na szlakach historii i przygody” -program zintegrowanej sieci szlaków turystycznych.
2. „Perły Pomorza Zachodniego”- program wsparcia rozwoju atrakcji turystycznych i systemu ich marketingu.
3. „Wypoczynek pod gruszą”- program rozwoju agro i ekoturystyki.
4. „Czysta przygoda” –program rozwoju turystyki aktywnej w jej nowych formach.
5. „Zachodniopomorskie weekendy”- program rozwoju oferty wypoczynku sobotnio-niedzielnego.
6. „Cztery strony kultury”- program zwiększania atrakcyjności turystycznej Regionu poprzez aktywizację kulturalną.
7. „Zachodniopomorskie, golf dla każdego”- program rozwoju i promocji sieci komunalnych pól golfowych.
8. Charakterystyka proponowanych programów-produktów turystycznych.

Główne cele opracowania produktów turystycznych:

1. Opracowanie oferty turystycznej regionu w postaci kompleksowych produktów turystycznych obejmujących atrakcje i usługi.
2. Wykreowanie markowych produktów turystycznych identyfikujących unikatowe i osobliwe cechy regionu.
3. Wspieranie innowacyjnych rozwiązań w zakresie kreowania produktów turystycznych.

Działania zmierzające do opracowania produktów turystycznych

1. Wykorzystanie atrakcji gminnych oraz bogactwa natury dla rozwoju i opracowania produktów turystycznych powiatu.
2. Tworzenie warunków do uprawiania różnych form turystyki aktywnej (szlaki rowerowe, konne, itp.).
3. Tworzenie i rozwój form i usług turystycznych eksponujących i wykorzystujących walory powiatu.
4. Poprawa oznakowania szlaków turystycznych, tras dojazdowych, atrakcji turystycznych oraz obiektów noclegowych.
5. Rozwój bazy infrastruktury turystycznej (rekreacyjnej i sportowej).
6. Wyeksponowanie walorów przyrodniczych powiatu.
7. Zwiększenie liczby i jakości całorocznych, cyklicznych imprez na terenie powiatu.
8. Aktywizacja i promocja wędkarstwa, grzybobrania.
9. Rozbudowa współpracy z punktami informacji i dystrybucji produktu turystycznego.
10. Wykreowanie oferty turystycznej dla ludzi starszych i zorganizowanych grup młodzieży.